Bibliotek 1800

Ernesto Dalgas

Krøniker og eventyr

Ernesto Dalgas

Krøniker og eventyr

eBibliotek 1800

2026

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Ernesto Dalgas: *Krøniker og eventyr* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Ernesto Dalgas: *Krøniker og eventyr* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

Agnete

For hundrede år siden da var degnene ikke så enfoldige som nu, da de får 20 kr. for at drage i rebet og giver en anden 30 kr. for det samme. For hundrede år siden da sad de fedt i embedet, nød påskerente og Sankt Hans rettighed, og de var om sig tidligt og silde for at skrabe sig en kage. De passede deres avling vel og deres skole ilde, og man sagde om dem, at de lod børnene holde halen op på koen og en tallerken under, for at intet skulle gå til spilde.

Dengang boede på en at de danske øer en degn af den nye skole, som havde til formål at oplyse bønderne, lære dem at dyrke kartofler i marken og Gore dem til lykkelige og velstående borgere. Han havde en datter, som hed Agnete. Hun var så rank som et spedelys, og hendes mund var som en amorbue. Hendes kinder var rosa, og hendes øjne fiolblå. Hun var tækkelig og velopdragen, og de unge karle tyktes godt om hende. Degnen sagde ofte til hende: "Mit barn, lad dig ikke overvinde af passionens magt. Elskovs lyst er sød; men pigen har kun én dyd. Efter den søde kløe kommer den sure svie. Det er for sent at slå dækket til, når uskyldigheden er faldet i brønden."

På den ø er husene hverken tækkede med tegl eller strå, men med alentyk tang, som har et risgærde ved tagskægget ligesom en sengehest. På den blegede tang gror grønne løg. I den vestre side af øen er der sand og klit; men i den østre side er der grønne bakker og dale med væld og en kristtornlund. Mod nord ligger syv lynghøje i række som muldskud. Der fortælles eventyret om kæmpekvinden, der tabte mulden ud at hullet i sit forklæde; men vesterpå kendes fortællingen om Agnete og havmanden.

"Her er så megen enfoldig overtro," sagde degnen til sin datter; "men du må lytte efter videnskaberne. Hvor skulle der kunne leve havmænd i sådanne have og klimater, som vi har her til lands? Disse griller er opdigtede i middelalderens mørke af uvidende pak med en smudsig og usund fantasi. De er kommet op ved betragtningen af sælhunde eller store fisk ligesom troen på spøgelser ved synet af spøgefugle eller galaner i bare skjorte. Hvor der er genfærd i huset, der kommer kærester i pigernes kammer."

Om sommeraften, når Agnete var færdig med sit arbejde, løb hun ned til stranden, klædte sig af og svømmede ud. Hun kunne svømme med åbne øjne under vandet og se ned til sandet, hvor de brune tangplanter drev for bund strømmen.

En aftenstund kom hun derned. Da var solen i vest, og en lang række glødende skyer stod efter den. Agnete blev ikke træt af at svømme ud mod skyslottet; men imens blev farverne blege, nattevinden løftede sig, og hun begyndte at blive kold. Da så hun sig tilbage mod stranden. Derinde var alt nat. Klitterne lå gråligblege, og tågen trak hvid op over dem. Hun svømmede hastigt indefter; men tågen var hastigere. Den steg op af havet om hende og foran og skjulte stranden for hende. Da hørte hun vandet røre sig bag hende, som om nogen svømmede efter. Hun vendte hovedet, men så intet for gusen. Hun skreg højt og slog med armene, sank, men fik fodfæste og vadede ind. Det var, som om bølgen drog og drog tilbage. Hendes fod gled på stenene. Hun rystede af kulde og angst, da hun kom ind.

Om natten drømte hun ret en underlig drøm: Hun svømmede ud mod skyslottet. Da sank slottet ned i søen, som det gør hver aften, og hun svømmede efter det under vandet med åbne øjne. Igennem flammer og gnister svømmede hun; men funkerne brændte hende ikke, de var kolde som havet selv. Dernede var havkongens rige, hun svøbte sig i sit lange hår og gik derind forbi nøgne havmænd og havfruer. Først kom hun ind i guldslottet, hvor en guldsol skinnede på grønne havenge, og dybere nede kom hun til det grønne slot med høje læderbrune tangtræer; men dybest nede var det blå slot. Der stod blodrøde koraller som træer på den blå sandbund, og fine røde tangplanter slyngede sig op ad dem. Dybhavsfisk med perlemorfarver og vidunderligt lange finner svømmede derinde, og hun, som troede, at fiskene var stumme, hørte nu, at de kunne synge som dybe harpetoner. For oven hang havet som en dybblå himmel, og midt i den lyste solen som et klart, blåt glar. Hun trådte frem for havkongen, han havde travlt med sine forretninger og så ikke til hende, dyppede pennen i en blæksprutte og skrev på åleskind. Da kom havkongens søn gangende imod hende. Han var klædt i en rustning af perlemorskæl, og hans øjne lignede den blå sol. Han lagde armen listelig om hendes liv, og hun følte skællene mod sit bryst.

Siden vogtede hun sig for at svømme for langt ud efter solnedgang.

Så en dag kom hun derned. Det var høj søgang, og i stranden drev noget sort. Det var et menneske. Han gav livstegn, men var ikke ved sin samling. Hun drog ham op på det tørre, vejede ham i sine arme, og da hun kendte, hun kunne løfte ham, bar hun ham den korte vej op gennem klitterne til degnens hus. Hun klædte ham af og lagde ham i seng og plejede ham.

"Anbelangende den skibbrudne," sagde degnen til øens velærværdighed, "så var det et rørende maleri at se ham så medtaget af Neptuns og Jupiters vrede; men siden har ømhed og erfarenhed genoprettet ynglingens kræfter. Dog enten er han lammet i hjernen, eller også er han en udlænding; thi han taler et sprog, som intet fornuftigt menneske forstår. Vi tror derfor, at han er fra Lolland eller Holland eller et steds der syd."

Velærværdigheden kom derned og skulle forsøge at tale tysk og latin med ham; men enten forstod han eller og velærværdigheden ikke disse sprog, uvist hvilken. Men den fremmede tog pen og papir og tegnede og malede snart med spids pen, snart med bred pen. Han tegnede en smakke med kontrær vind. Søerne slog over dækket, og stormen rev i takkelagen. Så tegnede han en skibbrudden mand, der flød med en åre under armene, og så skød han pennen over til degnen; men degnen rystede på hovedet, og med vink og nik gjorde han det ynglingen begribeligt, at han skyldte Agnete sin frelse. Da faldt han galant på knæ og kyssede hende på hånden; men hun drog den til sig og blussede.

Det var det farlige imellem de to, at de ikke forstod hinandens ord og derfor måtte tale hændernes og øjnenes sprog. Og degnen sagde intet dertil; thi hver lørdag lagde den fremmede et guldstykke på bordet. Hans hænder var fine og bløde; men hun kunne ikke lide hans øjne. De var stærke og klare og blå som dybt vand. Hun drømte om dem om natten. "Det er menneskeligt," sagde degnen, "at han udtrykker sin taknemmelighed, endskønt på en sær og udenlandsk vis; thi han er ikke tilfreds med at tage din hånd, men han klapper dig på kind og snor dit hår om sin finger. Husk, at tilfredshed er lykke, og at storagtige forventninger forgår, mens gudsfrygt og nøjsomhed består. Lad ikke Astrilds ild forføre dig. Barsel uden bryllup er en uting, min datter. Vel er han en honorabel mand; men dyden lader sig ikke veje op med guld. Den besindige kærlighed er skønnere end elskovs knald og fald."

Agnete forstod vel, hvad degnen mente, at talen var om Søren Brændevin. Det hed en brav mand, der sad ved en god gård. Og det måtte man lade Søren, om end han ikke var nogen helgen, så var han dog kommet uforskyldt til sit navn; thi han havde arvet det efter sin fader, Kristoffer Brændevin, som fik en salig død, drak sig nemlig ihjel. I vinter havde Søren spøget med hende i kartestuen og i sommer betænkt degnen med pænt offer og småredsel. Og Agnete forstod så meget, at hun skulle giftes med Søren Brændevin.

Men alt andet flød over hende som en drøm; thi hun havde kun ét sind, fra sol stod op og til sol gik ned, og om den fremmede fablede alle hendes tanker. Hun bar på en sød angst just over hjertet, og hun vidste, hvad den angst kaldes på poeternes sprog.

Det stakkels barn gjorde sig allehånde underlige tanker om den fremmede. Hun havde fundet et billede, han havde tegnet, det var vel af det land, hvor han var fra; men det måtte være et underligt land og underlige folk; thi det afbildede stengrotter med rislende væld og høje træer som kristtorntræer og derunder nøgne kvinder og mænd som i havkongens rige. Men mændene havde horn i panden og bukkefødder. Hun forstod, det måtte være et meget fjernt land, kanske det, de kaldte Antipoden.

Og så skete det en kvæld, at Søren Brændevin begav sig derop i følge med præsten, og degnen lagde hendes hånd i Sørens, græd af rørelse og holdt følgende tale:

"Nu skal vi drikke fæstensøl med hinanden. Jeg, mine kære børn, betragter fra nu af kun tilværelsens gravside; men Eder lokker nu elskovens lyst, ikke passionens blødagtige lue, men den ægteskabelige kærlighed, som lutres ved dyds og visdoms styrelse, og det skal være Eder en sød pligt at opfylde formerelsens bud og frembringe brave borgere til landsfaderens tjeneste. Giver nu hverandre et kysk kys."

Derpå satte Søren og velærværdigheden og halværværdigheden, som vittige mænd kaldte degnen i den tid, sig ned og viede sig til Libers tjeneste. Degnen skænkede Sørens navne af en lerdunk, og de sang både elskovsviser og drikkeviser om røde druer og pokaler, idet de begyndte med den:

"Hil skyldfri munterhed og glæde!"

Agnete var flygtet ind på sit værelse. Nu søgte hun ud i det fri. Da kom Søren Brændevin, som havde været ude at brække sig. Han snappede hende i den mørke gang og gav hende et kysk kys.

Agnete løb og løb som en skræmmet hare, styrtede ned til havet. Havet lå sort og stille med korte, lyse stjerneblink. Høstnatten var kølig; men hun længtes mod et iskoldt bad til at tvætte sig ren. Men da hun sprang ud i vandet, veg hun forskrækket tilbage. Det lyste og blinkede derude. Flammer og gnister slog op som skum; men de brændte hende ikke.

Havilden er kold som havet selv. Da svømmede hun ud efter og så, hvorledes morilden brød sig om hende i en brænding, og hendes legeme selv lyste med fosforskær i den sorte nat. I en forunderlig svimmel beruselse kom hun op igen og kastede særk og skørt over sig. Nu lå havet atter sort og stille, og ingen skulle ane, at den sorte flade var taget over havkongens guldslot. Da kom der en luftning blæsende fra vest. Småbølgerne hævede sig og gnistrede, og det lød, som om nogen kaldte hende ved navn, og ud imod søen sang hun sit Ja. Det lød højt i stilheden, hun blev selv angst derved. Og der kom én gangende ad stranden imod hende. Han lagde armen listelig om hendes liv og snoede fingrene i hendes hår. Hun hørte ham tale. Det fremmede sprog lød for hende som klarinettens klang, når den spiller langt henne, og hun forstod hans tale.

Således blev hun trolovet med to mænd i den samme kvæld.

Da hun vågnede næste morgen, fyldte nattens eventyr endnu hendes hu, og hun gik som i en beruselse og så ud i et rosenskær foran sig. Hun drømte, at hun hørte hjemme i guldslottet i den sorte sø, og velærværdighedens ø forekom hende som et fremmed land, der var befolket af tykke maver med røde næser. Degnens formaninger lod falsk i hendes øren, fordi hun tænkte på det fremmede sprogs musik.

Men dagen kom og gik som enhver anden, den fremmede så venligt til hende og tog hendes hånd som sædvanlig; men hans ansigt skinnede ikke af aftenens højtid, og hun mødte ham ikke om kvælden.

Nu kom høstmåned, og den fremmede lå på havet i degnens båd, så snart blot vejret var dertil. Agnete stirrede efter den fra stranden, hun kunne knap skelne den fra en søfugl. Da syntes det hende, at han måtte være falsk som skum på vand. Han havde lokket hende ud i den dybe sø, og hun kunne ikke se sig nogen strand at svømme til. Hun undredes, at verden ikke styrtede sammen ved så stor en falskhed. Hvor kunne græsset på jorden gro, når så stor falskhed var i verden til.

Men endnu var hun hildet i passionens garn. Da græd hun hede tårer i sin seng af sorg og fortrydelse, hun forstod sin faders formaninger og angrede, hun havde foragtet hans ord. "Bedre at være dydens ven, om end i en nedrig stand og en laset kappe," sagde degnen, "end at være lastens guldprydede slave." Så dødede hun sine tåbelige drømme. Hun undgik den fremmede og tålte Sørens kys, og hun tvang sig til tanken om at blive ham en retskaffen hustru, idet hun bestyrkede sit svage sind ved at læse Bastholms prækener. Hun blev bleg og stille, hverken talte eller tænkte.

Da forstod hun omsider, at det var fat med hende, som der stod at læse om i præstens romanske bog, at hendes hjerte var knust. Men det var ikke, som hun havde troet, en stor smerte og lidelse, men som i den mørke grav. Hun havde hverken sorrig eller glæde, hun kunne hverken le eller græde, og alt var et for hende, morgen og aften, dag og nat. Til havet turde hun ikke gå. Det hviskede og kaldte, det sugede og drog. Om natten brusede søerne, når storm var i vente. Da bad hun magtesløse ord til det nådige Forsyn og vendte sit hoved ind mod væggen uden trøst, og det var, som om der ingen sjæl var i hendes bryst. Og høststormene kom. De rev i tangtaget og lo: Hå hå! Men hun var glad for hver dag, der randt, at den ikke skulle leves om igen.

Og da høsten var omme, og da vintersæden var sået, da blev hun viet til Søren Brændevin efter alle kunstens regler, og velærværdigheden holdt en prægtig tale om studetillæg. Derefter drog de med klarinetten i spidsen til degnens hus og holdt gilde. Degnen ville holde tale over pligterne; men han var ganske fuld, og det var de alle, både mandfolk og kvindfolk. Ingen kunne holde sig på sine ben. De rev hinanden i hårtjavserne og spændte ben for hinanden, lallede og ravede til klarinettens lyd, som var betalt for at spille op til dans. Degnen og velærværdigheden sprang om som to nissebukke. De satte sig op til væggen, tog de tykke piger på skødet og klemte dem. Velærværdigheden skoggerlo og råbte en drøj skæmt til bruden, som stod bleg og tåreløs mellem drukkenbolte og smekfillikener, som om hun hørte en anden verden til.

Ud på kvælden gik bruden ind i sit kammers og lagde sit fløjlsliv med sølvspænder, som hun havde lånt. Hun så ud af vinduet. Månen skinnede. Havet lå som en sølvstribe bag klitten. Da fik hun en inderlig lyst til at se havet og klitten for sidste gang, før hun drog bort til Sørens grønne gård. Hun sprang ud af vinduet og løb. Men da hun kom derned, lå havet så dejligt, som slet ingen kan sige. Da satte hun sig ned i klitten og så og så uden at gøre sig tanker om nogen verdens ting. Hun havde hverken sorg eller kvide. Hendes sjæl var jo død.

Men mens hun sad, blev hendes kind våd, og tåre på tåre trillede ned ad kinderne, skønt intet vidste hun selv at græde for. Og det undrede hende, hvorfor hun græd, indtil hun forstod, at det var hendes døde sjæl, der græd.

Da kom én gangende om bag klitten, og han bøjede sig ned over hende og kyssede hendes mund. Da kastede hun sig til hans bryst og græd, som om hjertet skulle briste, uden styr eller måde. Han ville have hende med at vandre; men hun kunne ikke rejse sig for sorg. Og han løftede hende på sine arme og bar hende ned til stranden den vej, som hun en gang havde båret ham op. Han bar hende ned i sin båd. Og båden sejlede hen ad den sølvstribe, måneglansen gav i vandet. Han sad til rors med skødet i sin hånd, og hun lå ved hans fod med hovedet på hans knæ. Da hørte de fulde mænds skrig og megen larm. Bag dem kom de tumlende og vrælende ned ad klitterne, og de så ud som dværge eller trolde, der truede og råbte ad dem. Da slyngede han sin børs ind mod land. Nogle guldstykker fløj ud og skinnede i måneglansen, inden de slog ned i vandet, og ud fo'r de efter guldet, hujende og bandende, og sloges og stangede hinanden med panderne for at komme til.

Men de sejlede ud efter måneskæret bort fra troldelandet, og kølvandet glinsede bag dem som skælklædte fisk. Da gik månen ned, og mørket gik foran dem som en sort mur, der flyttede sig kun fod for fod for dem; men de styrede lige ind på den. Blege kornmodn lyste i kimmingen. Og de sejlede.

Iver

Ung Iver gik i lunden og skar sig en kæp af en hasselbusk og drømte sig derved, at han smedede sig et blankt stålsværd. Og svang kæppen i luften og hug til skarntyderne og gjorde sig drøm derved, som var at han fo'r frem i slagtummelen og voldte stort mandefald. Men der han fandt inderst inde i lunden en fin liden blomst, som han ikke vidste navn til, da kastede han sig ned i solen og åndede dens duft, og han drømte sig ved dette, at det var en blød kvindelæbe, der kyssede ham.

Siden gik Iver hver dag i lunden og havde meget i hu; men helst jættede han sig selv, hvorlunde han friede en kongedatter af den lede trolds kløer og siden nød sin skyldige løn i kys og favntag, så længe som det ham lystede.

Der ung Iver så frem, tyktes det ham, at han så noget, der kom trillende forved. Og snart efter var det en hårlok, der førtes forbi af vinden. Så ung Iver på den og så, at den var skinnende brun, men undredes ellers ikke videre ved det. Og en tid efter kom en anden hårlok trillende i en hast, som havde den ærinde. Iver gad ikke bukke sig efter den. Med sin kæp slog han til den, fordi han ville standse den. Dog den trillede videre og var ham snart ude af syne. Så gjort, gik Iver hjem.

Natten derpå drømte Iver, som ellers sov vel og uden drømme. En velskabt kvinde så han. Hun sad midt ude i skoven på en sten. Han blev hende va'r bagfra. Han kunne ikke se hendes åsyn; men hun holdt hænderne for øjnene. Hun skjalv, og han mente derfor, hun græd. Og han kunne se, hendes hår det var brunt. Ved siden af hende stod en stor mand med et ondt åsyn og griske øjne, trak hende i armen og bød hende gå. Hun gik, og han forved, og han så sig ofte om efter hende med et fælt blik. Iver så hende tage en liden kniv frem og med den skære to lokker af sit hår, og kastede hun dem ud for vinden. Ilsomt trillede de bort, og han forstod det, de skulle melde om den unge kvinde, der var ene i skoven med den onde mand. Men da hun kastede dem fra sig, så han et glimt af hendes åsyn, og noget så fagert havde han aldrig set.

Dagen derefter mindedes han vel sin drøm, og han agtede sig og til efter middags mål at gå i lunden og se efter hårlokkerne. Men som han gik, faldt han i at huske, hvor skønne hendes øjne havde været i hans drøm. Således stod han, til duggen faldt, og han kunne se på røgen, at grøden var sat over til nadver. Så gjort gik Iver hjem.

Siden gik tiden som vanlig for Iver, og det så, at om dagen drømte han om store råd og passede sin mad, og om natten sov han vel og uden drømme, og som tiden led, gjordes han høvding efter sin fader. Gav han da sine svende våben i hånd og drog ud i fuld hærdragt for at vinde guld og kvindegunst ved sværdslag.

Hvorsomhelst han hørte melde om kampleg, drog Iver hen. Men det var ret sælsomt, at når han vandt did, så enten aldrig havde der været kæmpestævne, eller alt det var bilagt. Da blev Iver mod i hu, og så endte det, at han tog sig til at yppe tvist i herbergerne med de valfarende for dog at kunne prøve sit sværd; men det lykkedes ingen sinde; thi de sprang alle for ham som hunde, efterdi han havde meget guld. Så drog de hjem, og deres brynjer var vel så blanke, og deres brande så brune, som da de drog ud, og stort ry gik i nabolaget om det tog. Men Iver havde ødt meget guld.

I den time var en høvding, hed Ketil. Han havde nys hjemført en ædelbåren mø, som Gundel hed, og brudefærden var for hånden. Da lystede det Iver at forsøge sin våbenfærdighed; han rustede sig med sine svende; til Ketils borg drog han. Og der han kom did og begærte at lades ind, stod Ketil på svalen og teede sig så bister, at Iver nær var vendt om. Dog red han ind i borggården, og var den fuld af mange mænd med arrede åsyn, og der de så Iver, smædede de ham, sigende, at hans åsyn synedes som en æggeblomme.

Dernæst blev Iver ført frem for Ketil, og deres øjne lynede, fordi de både tænkte på holmgang. Iver bar frem sit ærinde, som var, at Ketil skulle sælge ham Gundel eller kæmpe med ham på liv og død, og da timedes det, at høvdingens åsyn blev så blidt som smør, skønt det nys var grumt som en ulvs. Fluks bød han Iver sidde ned og bød ham velkomst på det bedste både med øl og mad, ligeså alle hans mænd. Og der Iver var overstadigt drukken, sagde Ketil, at han havde hørt så megen tale om Ivers store tapperhed, at aldrig ville han driste sig til at måle sig med ham, men hellere overlade ham sin dyrebare fæstemø, som Gundel hed. Dernæst ledte de Iver ned i gården og løftede ham på hans hest. Gundel satte de foran på sadelknappen. Stor glæde var i al borggården, da Gundel red sin led. Men udenfor mente Iver at vise sin kurtoisi, og han vendte hendes hoved med sin hånd at kysse hende, da bed hun hans læbe til blods. Og snart derpå sagde hun, at det var synd for øget at give en døddrukken mand tøjlen, og at hun nu skulle råde for den. Således fik Iver hustru.

Siden sad Iver i sin hal og drak med sine mænd, og hans ry drog end videre end forhen, al den stund han havde vundet Gundel fra Ketil. Han var vel den mægtigste mand så vide, som kragen flyver på en dag; men hans hustru Gundel var mægtigere end han.

Nu er det at sige om Iver, at da mange vintre var rundne, kendte han, han skulle dø. Det er en skik, når en kæmpe dør strådød, at han mærker sig med gejrsod i panden, til det at Odin kan se, han hører ham til. Men krampen havde taget Ivers arm, og krampen havde lukket Ivers mund. Til slut døde Iver.

Gundel gjorde en herlig ligfærd. Et skib blev lagt ud i fjorden med guld og glasbægere og blanke våben og derover Ivers legem. Liget af en træl, som Iver havde kvalt dagen før sin død, der han var drukken, som i et fremsyn om sin egen bortgang, blev lagt derud. Ild blev tændt i snekken, og drapa sang en skjald dertil, mens snekken gik op i luer, og guldtårer dryppede og sød i salten vand. Siden er skrevet en stor saga om Iver og alt hans storværk, og ved at læse den må man undres, hvor stor manddommen var i de tider, og hvor liden den er nu. Og Ivers navn var længe efter en skræk for den halve verden.

Men Iver red i dødningeham på sin ganger med sin træl efter sig, og der han red over Bifrost, skinnede hans rustning som guld i dens syv farver. Hejmdal stødte i Gjallarhorn, der han så den djærve kæmpe og hørte hovslagene drøne på broen. Men der han kom til Asgård, stod Valfader der med Gungner i hånd, og da turde gangeren ikke gå videre. Valfader sagde: "Jeg ser ikke blod. Jeg ser ikke dødsar. Gejrsod ser jeg heller ej." Iver sagde: "Lad mig ind i Asgård." Valfader: "Hvor er de slagne mænds skygger? Kun en træl følger dig." Da meldte Iver, hvorlunde han havde jaget efter dåd, og den havde flyet for ham. Mælte Valfader: "Dåden er en sky fugl. Rappe ben skal til at jage den ind." Iver svarede: "Men dens spor har aldrig været på min vej." Barsk genmælede Valfader: "Jeg ser to hårlokker flagre. Jeg hører gråd i skoven. Der var din dåd." Da mindedes Iver den time og sin drøm, og han blev slagen af angst og råbte: "Hvor skulle jeg vide det, grumme Valfader?" Valfader: "Bifrost er smal. Vend om, Iver." Iver lo grimt og sagde: "Da er det at lede efter dåd som at lede efter en nål i et mørkt værelse. Da skal mænd have deres hu ude at spejde ved dag og nat, og det skal være som en uafladelig brand og pine i brystet i vågen og i sovende stund, at holde vagt og lytte efter sin dåds fodtrin, når den uhørt vil liste sig forbi. Da," sagde Iver, "er det ilde vilkår at være mand." Og han vendte sin ganger og red ned ad Bifrost og ned over jorden og ned ad hin anden bro, der fører til Helhejm. Det er dybe veje.

Prinsessen og lindormen

Prinsessen går i skoven og finder der en lille slange, som ser så sød ud. "Hvad hedder den orm?" spørger hun den gamle heks, og heksen svarer: "Den hedder elskovs plage." Hun bringer den med hjem og opføder den ved sin barm. Men ormen vokser og vokser og omspænder til sidst jomfruburet som en arrig lindorm. Og alt som den vokser, bliver prinsessens kinder blege, og hendes dejlige øjne dybe. Hun smiler sjældent; men hendes amme hører hende græde i søvne. Da lader kongen opråb udgå til alle gode riddere om at befri hans datter, og de kommer, den ene med den anden i sølvbrynje og guldmor og brammer og brasker; men ingen af dem viger lindormen. Prinsessen vandrer rastløs i de lange sale, op og ned. Hver gang hun kommer forbi det store midtervindue, står hun stille og ser ud af det og vandrer så atter op og ned og stirrer frem for sig, som om hun så igennem væg og dør.

Men en dag springer den vilde rosenbusk ud på borgvolden, fiskene leger i vandet som sølvdalere, og solen bager vindueskarmen, så den sveder. Og den dag kommer den rette ridder sorgløs ridende. Og lindormen logrer med halen og følger ham som en hund. Alle døre springer op for ham, og i den inderste sal falder prinsessen ham om halsen, og de tier, fordi de ikke ved, hvad de skal sige hinanden.

Men lindormen skrumper ind og bliver til den slangering, han fæster på hendes hånd.

Ridder Raimundus

Det var sig Raimundus Lullus, en gæv riddersmand, der siden blev regnet for lig en helgen og martyr. Han var opfødt ved den aragoniske konges hof, den stormægtige kong Alfonso, og levede der i alskens letfærdighed og ugudelighed. Dog der han til sidst væmmedes ved galanteri og hofnoder, sejlede han til Majorka, som ligger vesten eller rettere østen for Aragonien, og levede der som eremit, forsagende der al kødets lyst og herlighed og tilbringende sin tid med gudelige øvelser og betragtninger.

De Majorka bønder har siden hen beskyldt ham for at være en troldmand og for at drive underfundige og hemmelige kunster; men dette har enelund sin rod i hans store iver for at tækkes Gud. Thi denne fromme ridder havde til mål sat sig at finde hin *quinta essentia*, som hedningen Cicero omtaler, dette til himlens ære og menneskenes lægedom.

Så står at læse i protokollen over hans labor eller arbejde af Vte hujus anno MCCCIX post Christum natum, at den gæve ridder Raimundus Lullus tog vel 4 pd. *Amylum tritici* eller hvedemel, snarere mere end mindre, som var kogt og laboreret til en god og sød grød, dertil satte for en orts værdi af ølgær, tre dråber helligtrekongersvand, et lod bezoarsten og et halvt, dertil så meget vand, som passeligt var efter øjemål, og så og nogle gran af alle de kraftigste sager, han havde udi sit urteskrin. Stod det først hen en tid, og smagte det efter denne tid hel liflig og branket, hvorefter han hældte det i en pande og lod gennem et kobberrør bortgå, hvad som ved varme til intet bliver, men bliver tykt igen og falder ned som dug ved afsvaling. Samledes førstedråben af denne dug i en kedel ungefær af en almindelig kedels form.

Der han nu satte varmen til og lod de fine og åndige dele bortgå gennem luftrøret, sydede det og stank med samme lugt som af døde regnorme, der i tredive timer i eddike have været lagt, og der kom en damp som fra en almindelig gryde, når den koges. Og der tiden var runden, var der igen i panden et mørkeblåt *caput mortuum*, hvilket lugtede og smagte som de ting, en liden fugl kan lade falde; men da var der i kedlen af duggen en klar væske, der så ud som rindende vand.

Fluks Raimundus smagte på denne dug, vidste han, han havde fundet hin femte essens; thi det rev ham i næsen, og tårerne randt ham ned ad kinderne. Faldt han da på knæ og takkede Gud, at denne efter så mange års fejlslagne idræt havde bevist ham sin nåde.

Det befandtes også ved nærmere eftersyn af Raimundus, at han her havde fundet et fluidum af sær overnaturlige evner; thi den, som smagte på det, blev straks henrykket i den syvende himmel efter Pauli eksempel, og var han end for drøvelig i sind, sprang og dansede han med samme glæde som David foran arken.

Det berettes nu, at Raimundus i lang tid holdt sig i ensomhed og dyrkede sin *quinta essentia* alene i fællesskab med sin husholderske, en dydig matrone.

Dog der rygtet herom – eller mon var det åbenbaring – kom til kong Alfonsos hof den stormægtige, droge fluks hid en skare af gæve riddere, der ved letfærdighed disvær havde nedbrudt deres legemes saft og kraft, men havde det åndelige og fromme sind ubeskåret. Disse søgte nu til Raimundus for af ham at erholde del i den sjældne saft.

Nu kvægedes mange ved Raimundi saft, ligevis ved hans hellige levned og gudfrygtige tale. Hver morgen samledes de til bøn, og efter bønnen deltog de med Raimundus i nydelsen af det hellige vand. Begyndte de således dagen fromt og frydelig, og efter hvert som fromheden steg, steg begæret efter hin essens, indtil der hver time var bøn og litani, og under bedestolen lå en diger tønde, hvoraf Raimundus tappede i et lidet glas og rakte dem. Deraf blev han ikke aleneste en meget hellig mand, men kom også til stor formue, idet hans vand blev givet for guld til alle de klostre i Spanien, og styrkede dette især fromheden blandt munkene.

Der nu alt gik sålunde, fremstod omsider Raimundus og lærte sin menighed efter en åbenbaring, han havde haft:

"Dette fluidum," så sagde han, "er det fineste og reneste væsen. Det er det samme stof, hvoraf sjælen er skabt, i lige måde stjernerne og ilden." Det var hans første sætning.

"Afhold Eder fra al verdens lyst og forfængelighed," talte den fromme ridder. "Forsag al overdådighed i mad og drikke. Forsag i lige måde alle kvinder og kødets lyst. Alt skal gives Eder syvfold igen i den hellige væske." Så var Raimundi den anden sætning.

"Forsag alle kvinder," sagde Raimundus, "men," føjede han til for de svages skyld i kødet, "du kan jo altid tage dig en husholderske."

"Dette vand er den lige vej til salighed, og drikker du af det, får du en salig død." Men således var hans tredje sætning.

Og vandet havde en sær lykkebringende virkning på alle, som det dyrkede. Først blev de ganske glinsende og rødmussede i ansigtet, sær Raimundi næse, som før havde været bleg og flad, fik nu et farvet og fyldigt udsende. Fremdeles kunne de næsten ganske undvære al anden mad og drikke, og til en senere tid har endog en af disciplene, en from eneboer, fastet i 40 dage og kun opholdt sit liv ved dette vand. Så fremmede det og i stor måde glæden og gudsfrygten ved deres fromme forsamlinger, og endog den gamle skik, som rent var gået af brug fra apostlenes dage, at tale fremmede tungemål opkom atter. Derfor kaldte Raimundus efter Johannis evangelium denne kostelige drik *aqua vitæ*, det er livets vand.

Også fandt Raimundus på noget andet. Han tilsatte til en del *aqua vitæ*, på en pot omtrent, en unze af den frugt kommen, til en anden ligeså af den blomst malurt. Også enebær og perikum, fremdeles valnød, reven appelsinhud og endnu ingefær, af hver urt en halv unze til så meget som en pot. Sagde han dernæst ofte, at han havde de syv saligheder på sin disk. "Hver dyrker Gud på sin vis," føjede Raimundus til.

Da nu efterhånden den nye lære trængte ud over den ganske kristenhed, mente Raimundus også at måtte bringe den til de vantro, at de kunne omvende sig til Guds ord og livets vand. Sejlede han da ud på havet med tyve gode brødre af menigheden og tre hundrede og et halvt hundrede fade med *aqua vitæ* og sejlede den lige vej til maurerkongens land, og kom de der tids nok. Men fra den rejse kom han aldrig tilbage, og fortælles der, at de vantro kom over de hellige mænd, medens de var i deres henrykkelsestime, og skar næserne af dem i den gode mening, at de var for store og tykke, af hvilken smerte og forsmædelse de alle omkom, hver ved sit fad.

Dog døde dermed ingenlunde Raimundi evangelium, men har siden udbredt sig over den ganske verden, og ingen lære har så mange og hengivne dyrkere som den. Ja man har set tilhængere, både hvide og sorte, sælge deres børn for *aqua vitæ*. Og som rimeligt er, så udbredes den og trives vel, alt som oplysningens sol skinner klarere. Alene her i den stad Hafnia have vi 800 ordinerede præster for Raimundi lære, som meddele menigheden den hellige drik – foruden mange flere, der ikke have borgerbrev.

Guds tjenere

Guds tjenere går langs hen ad vejen til Paradis og synger en salme, som han selv har digtet. Dertil tænker han på det hellige syvtal og de syv dødsvunder.

Da møder han Djævelen i skikkelse af en kvinde, som elsker ham. Hun hænger sig ved hans arm og beder ham om at følge sig hjem. Hun løfter sin kjole op for foret og tripper ved siden af ham. Hun søger på en gang at holde trit med ham med lange skridt. Så ler de begge og står stille og ler.

"Å elskede hun mig blot ikke! Hendes øjne er dejlige, når hun slår dem op, som morgenen er dejlig af dagen; men hun tør ikke se på mig. Derfor skinner de end klarere for min tanke."

Tjeneren tier, og han gør sine øjne kolde, mens hans sind er hedt. Da lader hun munden løbe, som kvinder gør, om løst og fast. Tjeneren giver knarvorne svar; men han hører hendes stemmes klang.

"Å, elskede hun mig blot ikke! I hendes kinder var to smilehuller; men gråden har græmmet hendes ansigt, og når hun ler, er det for ikke at græde. Elskede hun mig blot ikke, da ville jeg kysse hende på kinden og bede hende bevare sin skønhed for min skyld."

Tjeneren går fra hende og over på den anden side af vejen til Paradiset. Da hører han hende græde så bitterligt, og over sin skulder ser han hende sidde under en tjørnebusk og fortælle sin sorg for spurvene. Da går han videre; men nu tør han lade sine øjne brænde, fordi hun ikke ser dem mere.

Da går tjeneren mange dagsrejser uden at se sig tilbage nogen sinde; thi hans øjne er fæstede på perlerne i hans rosenkrans. Herbergerne Hoffærdighed og Uterlighed går han forbi; men han søger hvile i hytten Fattigdom.

Men en dag, som det er en kvælende hede, da mærker han et kølende åndedrag i nakken, og da han vender sig, står hun der. Skoene har hun taget af sig for at liste efter ham, og kåben har hun kastet, for at den ikke skal røbe hende ved sin raslen, og hun ryster af angst, da hun ser, han endelig har opdaget hende. Da tager tjeneren hende i sine arme og trykker så mange kys på hendes mund, og hun græder og slår sine arme om hans hals og byder ham sin ære til. Men han tager hende fast ved håndleddene og holder hende ud fra sig og siger med hæs røst, men hårde øjne:

"Hvorfor elsker du mig, kvinde? Hvorfor er din barm så urolig og dit blik så bange, når jeg ser på dig. Du er skøn som en fransk rose i kongens urtegård; men hvis jeg mindede din mund og førte dig ind i skovens tusmørke, ville du blive så frisk og fri som gærdets vilde hybenrose. Hvorfor elsker du mig så meget, du forfærdelige kvinde?"

Men hun står foran ham med nedslagne øjne, og hun løser sit hår og lader det falde ned for sit ansigt, fordi hun ved, at han ser hendes længsel. Da siger han: "Nu vil jeg stille dig to vilkår, enten at drage bort som en ærbar kvinde med min kærlighed eller at leve en uge med mig som min elskerinde og jages bort på den ottende dag med hånsord og stenkast som landevejens udskud."

Da slår hun håret til side for sit ansigt og smiler og siger: "Jeg vil leve en uge med dig som din elskerinde, og den ottende dag vil jeg jages bort med hånsord og stenkast. Nu skal du kryste mig i din arm, og da skal din hånd slå mit ansigt til blods, og jeg vil tage dit slag som en almisse."

Tjeneren forfærdes over så megen kærlighed, og han kaster hende fra sig og råber: "Gå bort, kvinde. Slipper jeg ikke dig, ser jeg grant, at jeg aldrig når til Himmeriges port. Thi i din favn glemmer man både *Ave* og *Credo*." Og da hun tøver, siger han: "Gå skøge. Hundene skal bide dig, og drengene pege fingre ad dig. Kvinderne skal hade dig; men mændene skal krybe for dine fødder, når du er i natdragt." Da skriger hun et vildt skrig som en glente og løber over den nøgne hede.

Det sagde tjeneren, fordi han vidste, at hvis de mødtes under rosens tegn, ville han altid siden have fulgt hendes fjed. Han sagde det, fordi han kendte sin egen svaghed. Den dag og den næste står han og ser efter hende; men hun kommer ikke, og hvis hun kom, sagde han hende det samme.

Den dag og den næste står han og ser efter hende; men den tredje dag går han med tunge skridt frem ad tornevejen. De høje borge søger han ikke; men han går til småfolk i de lave huse, og helst går han til syge og krøblinger; men når han ser to elskende, bliver hans ansigt mørkt, og han ser ond ud.

Så går tjeneren mange dagsrejser. Til småfolk går han ind. Han stiller ufred og læger blødende sår. Venlige ansigter ser efter ham. Dog ofte står han stille og ser tilbage.

Men i de mange dagsrejser og ved at gå ud og ind af de lave huse, bliver hans hår hvidt, og hans ryg krum, og til sidst må han støttes og ledes af en anden. Men nu haster han altid frem og ser aldrig tilbage, og han taler ikke mer, fordi hans svaghed er stor; men folk kommer langvejsfra blot for at se hans ansigt, så mildt som det ser.

Tjeneren kommer til Himmeriges port og stavrer hen og banker på, og Sankt Peter kommer ud og vil tage ham i armen og hjælpe ham ind; men i det samme hører han en stemme sige: "Ho ho, så kom du da. Nu har jeg ventet på dig her ved Himmeriges port i mange år," og da han ser til siden, ligger der en gammel kvinde i grøften og er fuld. Hendes kinder var røde af drik, hvis de ikke var sorte af snavs. Hendes hår hænger i marelokker. Hun ligger med hovedet mellem hænderne og synger en uanstændig vise uden at agte på Sankt Peters hellige nærværelse. Og hun ser stift på tjeneren.

Sankt Peter siger: "Kom nu ind, gamle. Det er koldt herude. Bryd dig ikke om den fulde kælling"; men da springer hun op og slår den gamle på hans visne mund og siger: "Det er for de kys, du gav mig," og hun river pjalterne fra sin skidne krop og siger: "Her er den, som du elskede. Se nu, hvordan jeg er."

Da græder tjeneren, så de små engle hører det i Paradis, og siger grædende til Skt. Peter: "Det er min skyld alt sammen. Å, lad den kvinde komme ind i saligheden. Jeg vil give hende det halve af mine gerningers rosenkrans." Men Skt. Peter: "Hvor du er, kan hun ikke være." Tjeneren græder ned i sit hvide skæg og siger: "Å, men hun elskede mig som sit eget liv." "Ja," siger Skt. Peter. "Aldrig er nogen mand blevet elsket af en kvinde som du at hende." "Ja," siger Skt. Peter. "Hun elskede dig som sit eget liv og højere endnu. Men hun elskede dig ikke som Guds tjenere, den du var; men hun elskede din munds lød og dine øjnes glans. Havde hun blot elsket dig som Guds tjenere med en hundrededel af denne kærligheds styrke, da havde hun ikke ligget der." Og han bærer tjeneren ind i Himmerig; men derinde er idel lys og fryd, og serafer leger på luth den hele dag for Guds trone, og keruber istemmer deres *Credo*, at sjælene læskes af de søde toner.

Lingua Romana

Her meldes om en liden stad, som siden blev til en stor stad. Der spankulerede bispens svende med opsprættede ærmer og havde megen dårlig handel for med bysens jomfruer, torterede vel og imellem en sort skomager eller en vissen skrædder med drabelige hug. Lød da laugsråbet: Skomagere frem! Skræddere frem! og ud fo'r de med syl og saks og pressejern i døren at se sig for. Tog da de brave karle til kniplerne og trakterede bispens svende, idet de gav dem rigeligt mål af blåt og brunt; men vel gjorde disse gengæld og skænkede dem rødt i kanden. Om søndagen skinnede bispens svende som Guds engle, der de stode i våbenhus, medens bispen han læste messe for højalteret, og efter den hellige messe lokkede de byfolkenes kvinder, som intet turde sige nej til den højærværdige herres drabanter.

Det skal dog alle vide, at byen ved dagens tid mest af alt lignede den stad Jerusalem (når da ikke bispens svende fo'r i den), så ustraffelig og fredelig var den, og som skomageren trak den begede tråd ud og ind med krogede fingre, da var den eneste lyd, som hindrede ham, når so og hund ikke kunne enes om møddingen ude på gaden, hvor de små grise pippede og snagede; thi siden landskongens kroningsfest havde gaderne ej set hverken skovl eller kost.

Men det må og alle vide, at så såre solen havde snoet sig omkring og var gangen under jorden, da var den stad at ligne ved Sodoma eller Gormorra. Blev da ved aftenstid portene lukkede, at ingen ærlige folk kunne slippe ud, men skælmerne uhindret drive deres spil. Og nu stank og røg det i hver kippe i staden af finkel, alt imedens de sang derinde sådanne skrækkelige viser, som en jomfru måtte vel ryste og bæve ved, om hun dem hørte. Drog da de unge adelsmænd ud med lygter og trompeter og følte sig for med kården på deres vej til luttendrank og jomfruspøg. Og stundom, dersom døren fløj op fra Jesper Styverfængers kippe under skammelige, tyske eder, da vidste man vel, hvad klokken var slagen, at da var en gæv mand bukket under og blev deponeret i rendestenen for sine synders skyld.

Hørte stadens vægtere sådant, da vare de fluks rede og observerede håndgemænget fra et roligt stade. Og bagefter kunne en nidkær iver overfalde dem. Da så de sig om efter en sølle spillekant eller bierfedler eller en pølsekræmmer eller en anden sådan, som de kunne overmande, og anbragte de ham i stadens kældere. Spurgte de ham siden, om han ville afgøre trætten hæderlig og mindelig; men hvis han var en stivnakke og ikke vidste af penge at sige, lode de ham sidde dernede i stanken og fægte sin strid med rotterne.

Sær om løverdag aften, da var der en handel i gaderne som i Amsterdam eller en anden overdådig by. Bjæffede da hundene, og grisene snøftede, og kattene klagede sig, når de unge kavalerer sloges med læredrengene. Galdt det da om ikke at komme op i det meget skarn, som lå på begge sider, eller ned i rendestenen, som flød midt udi, sær om høsten, når lygterne blæste ud, og man kun havde sin næse at forlade sig på. Men i mørket drev da Fanden sine streger med drukkenskab og letfærdighed og blodsudgydelse, dog alt efter landets karakter i jævn og munter måde.

Var der da om søndagen fuldt op at gøre for skriftefaderen i staden, og det sagde den hellige mand, at vidste Vorherre alt, hvad han vidste, så var Dommedag kommet over dem som en kat af en sæk.

Det forsikrede han og, at undertiden om løverdag aften, når den ganske stad sølede sig i Satans vederstyggelighed, trak det op til et mægtigt tordenvejr, som om Treenigheden endelig havde tabt tålmodigheden; men når staden derefter ved søndag fromesse havde skriftet og gjort bod, da skinnede solen klar og mild, og de unge folk begyndte da snart igen på dobbel og drik med andet.

Dog omsider forstod den fromme konge og hertug, at noget måtte opfindes til stadens forbedring, hvis ikke den ganske stad skulle gå forloren som i en kastevind.

Lod han da beskikke doctores og anstiftede et universitet, som blev ordentlig konfirmeret af den hellige fader, alt til fromhedens og lærdommens bestyrkelse. Og det var et skønt syn at se de sortklædte studenter med deres blege næser, medens al anden ungdom havde næser som brand og blod.

Og på det kongelige kollegium samledes tredive brave alumner, at de ikke skulle have nødig at stå for døre med hue i hånd. Da var det sødt at høre dem tale både latin og græsk og det, som englene kvæde i Paradis, hebraisk eller habakuk, hvad som det hedder. Hver dag når de sade til middag, og ærterne vare på disken, da måtte en af alumnerne holde en latinsk tale, imidlertid ærterne svaledes. Langede da nogen til ladet for tiden, fluks var præpositus der med et alvorligt ord, hvad eller en håndbevægelse.

Men hvor skal Fanden ikke drive sine konster? Han er sort som synden og lodden over hele legemet som en bjørn. Dog kan han skabe sig glat og bleg som en ål. Han er lige rask til lands og til søs og løber snellere end den stærkeste storm. Han kan og gøre sig til mus og hare og alle de dyr, som er, due og lam undtagne. Der han nu formærkede, at staden steg meget i helgenernes omdømme, efter at den havde fået de lærde mænd, da fnøs og rystede han lige fra horn til hale og satte sig til at pønse på sorte ting.

O ve for Fandens forførelse, der er i denne verdens ting! Skam skulle I have, I hedenske djævle, Cupido og Bacchus; thi der er sig ikke noget menneske i verden, den hellige fader i Rom alene ufortalt, som ikke kender til Eders lede væsen. Her så nu Fanden, hvad der var at gøre, og fluks fo'r han i Jesper Styverfængers skænkebod, både i hans liflige mumme og i hans skønne søskendebarn. Og når dagen var leden, da løb der gerne som små sorte gespenster over Fiolens stræde. Da var det studenter og doctores, hvilke smuttede ned i Jespers kælder. Der teede de sig som både tysker og svensker, og syntes det et Guds under, når man hørte deres tykke eder, at de lærde herrer vare dansken så mægtige. Og de reves og sloges alle tredive om det ene søskendebarn, så Jesper sig korsede, og fra hans butik er det ord kommet, som endnu står ved magt: Theologi pessimi eller: Sådanne er de værste.

Sade de dernede og smurte deres gane og opfandt en doctor den drik *faba*, som endnu er i brug, og som er halvt mumme og halvt aqua, at sige aqua vitæ, lige meget af hvert.

Der nu præpositus således fik at høre, da skældte han dem brav, der de stode ved morgenbønnen, og ilfærdig smækkede han port og dør, når som klokken var slagen ni. Dog imeden præpositus vred nøglen om til gaden, sprang alumnerne over muren til strædet ligesom nogle visse dyr, og de smuttede som kakerlakker ned til Jesper og hans søskendebarn. Gik da præpositus, derom uafvidende, op på sit kammers at celebrere Bacchus på sin vis.

Men eftersom præpositus var en nidkær tjener, så aflod han ikke at holde studenterne til læsning, idet han bød dem studium for otium, og der lød en liflig sang ud til de vejfarende om dagen som af bier eller peblinger, ej heller led de latinske orationes over middagen noget skår på grund af præpositi strenghed. Så lærte studenterne alt da den konst de til vor tid have bedrevet, som er at studere om dagen og synde om natten.

Der nu Fanden fornam, at hans anslag slet intet lykkedes – thi lingua romana, som Fanden ikke lider for sin død, hørtes endnu rent og purt og opfyldte den ganske stad med en genlyd af lærdom og fromhed – der nu Fanden fornam, at hans anslag ikke lykkedes, da blev han som rasende og galen, bed han sig i halen og rev sig bag ørene og brølede som en tyrgal ko. Dernæst greb han til nye sned og rænker. Og således forvendte han en af alumnernes hjerte, at denne blev en ren ateist, idet han foragtede det latinske sprog. Skete det en dag, at denne forræddere, en dag, da han skulle holde sin tale over bordet, at han da vel holdt den i skønt latin, men udi samme angreb det superbe sprog, som han talede, og aleneste lod det tilregne sin ukyndighed i modersmålet, at han ikke trakterede de lærde materier i dette i steden for i latinen.

Råbte da præpositus: "Mener din stymper at ville ruinere os og hele Akademiet, idet du forsynder dig mod det sprog, som opholder os? Vedst du ikke, din ignorans, at det yder os alle føde og klæder, så og synderlig ære imellem gemene folk? Ak, ak, mig syntes til og med, du talede ilde om Quintilianus!"

Dog der præpositus ret forstod Fandens konster, da greb han sin stok og slog efter kætteren, at søbefadet ramlede, og siden forfulgte ham ud af kongens kollegie, og der blev ingen middag af den dag, og alle studenter forstode, at det var Fandens egen anstiftelse.

Men det skulle en anden gang vise sig, hvad det latinske sprog mægtede.

Der nu Fanden erfor, at han var gennemskuet, da blev han hel slunken og forsagt og lod den lærde stand i ro for en tid. Og disse drak hos Jesper Styverfænger, så hastig som han kunne skrive, og kridtstregerne stode over loftet som stjerner på himlen.

Men ude i staden sade skrædderne og nippede og klippede, og skomagerne brugte syl og kniv. Og studenter og doctores fik sorte kapper, og spændesko fik de, og bagerne bragte dem brød og confekt, og sværdfegerne sine varer, og de toge imod alt med stor glæde, som gode mennesker dem undte. Så var da alle kræmmere og mestre tilfredse med de latinske kunder, fik vel og en daler i fasten og to i Trinitat; men det meste var der henstand på.

Nu er der en dag i skærsommer, og for den dag er den halve skærsommer forbandet; thi da haver Fanden sin geburtsdag, som enhver standsperson ved. På den dag hytter hver mand sit eget skind, og vel den, der kan subtrahere sig udenfor staden; thi da raser fogden og hans svende som glubende bester, endog imod fornemme folk, og da skal enhver åbne sit pengeskrin, for at de kræmmere kunne have deres fingre deri.

Og det var under en konge – enten hed han så vist Christian eller Frederik – da stundede Fandens geburtsdag til, da tænkte den Lede, om ikke nu han skulle få ram til den lærde klasse, og fluks fo'r han i Kurt Skomagers tykke vom.

Gik da Kurt rundt i staden og murrede over de studenter og doctores, som vare raske til at tage på borg, men ingen tid betalte. Skulle nu alle kræmmere og mestre – så faldt hans tale – overraske dem på forfaldsdagen og kræve deres med rette tilgodehavende.

Der de lærde herrer det hørte, gerådede de i stor bestyrtelse. Var der en fusentast, som talede for fluks at begynde den hellige krig, istemme Gaudeamus og opofre alle kræmmere, skomagere og den hele øgleæt; men derimod indvendte straks en anden, at i så fald vidste ingen, hvorfra at skaffe livets nødtørftigheder efter blodbadet. Disputerede de meget om dette, indtil den maledide dag kom.

Men som den ellevte junius oprandt, da havde de sorte kapper forsamlet sig på kollegiet ligesom romerne på Kapitolium, og byens borgere vare på benene og belejrede det kongelige kollegium. Og Fanden truede ud af Kurt Skomagers mund, at ret nu skulle fogdens svende indfinde sig, og da skulle der gøres redelighed for alt, og doctores skulle jages af by som vindspillere og bedragere.

Da var der stor vånde i den lærde lejr. Tog fusentasten en svær kallimachus og slog i panden på Kurt, at en splint røg af bindet, og derudaf fortøvedes den gemene hob noget i opløbet.

Men det var det latinske sprog, som Fanden ville til livs, fordi dette tungemål, som udsiges i den hellige messe, er en hovedhjørnesten for religionen, af den grund kan han ikke fordrage det, også kan han manes og trues krafteligen i denne tunge. Og just på denne dag viste latinen sine virksomme kræfter og gjorde Satans lumskhed til skamme.

Thi nu fremstod den tyndeste og lærdeste af doctores og talede til folket, idet han begyndte således: "Quousque tandem Catilina abutere patientia nostra?" – "Det er udlagt," sagde han: "Mener I hundsvotter at drive abespil med os?" Og således gennemgik han Ciceros tale mod Catilina og viste, hvorledes den passede for lejligheden, at tårerne stode i de kyndiges øjen, som hørte derpå. Kom da Fanden til at ryste og rumstere i Kurts bug, men imidlertid oplod doctoren sin mund på ny og holdt den skønneste tale, idet han brugte quod med konjunktiv og ikke veg tilbage for at anbringe passiv i futurum eksactum. Og han kom i ekstase, idet han hastelig satte objekt først og subjekt sidst og snoede og drejede sentenserne, at ingen uden de lærdeste forstode ham; men der han endelig brød frem med gerundiverne og knaldede tvende dobbelte ablativer oveni som boller på suppen, da kunne den Lede ikke længer holde sig i sin fæstning; men fluks måtte han herud af skomagerens krop og det med et skrald som af et pistolskud, og som efterlod sig en hæslig svovlstank.

Men de gode folk, der de det mærkede, faldt hjertet i vommen på dem, gjorde de straks en sømmelig afbigt og vendte hjem, enhver til sit.

Og sålunde blev Satan overmandet af lingua romana eller det latinske sprog.

Og fremdeles skulle studenterne drive deres studium med samme alvor i alle stykker som i de dage. Og fremdeles skal dette sprog trives ved samme universitet indtil verdens ende. Thi ikke alene er det det værdigste sprog for estimerte folk at dyrke. Men det er især det anvendeligste og nyttigste sprog af alle udi verden. Mangen brav karl har fægtet sig frem og fået kredit for latinens skyld.

Peer Tott

EN CHRISTELIG LÆRE
AT BETÆNKE FOR
DET UBESKEMMEDE PAVEDOM OG CLERKERI
UDSAT AF
EN ÆRLIG, CHRISTEN EMBEDSMAND.

Hans fødsel faldt i den sørgelige papistiske vildfarelses tid, før den nye reformats og lære kom til lande; men i hans unge år sejrede den plat og aldeles over det indgroede blændværk. Derfor må vi alle vel takke, først Guds nådige bistand og undsætning, dernæst Hans Tavsøn, som prædikede med stor fyrighed i Viborre og Købmandshavn, men dernæst også vor nådige konge og hertugs store ubestikkelighed, hvore han med al nidkærhed og upartiskhed fordrev papisterne af sit rige. Her udi Læbæk sogn må vi vel mest takke vor nådige patron, hr. Niels til Læbækhus, som optog den afgangne hr. Avgustins køer, efterdi han ikke ville lade sig helbrede fra den papistiske vranglære, men fremturede i den vederstyggelige messe. Thi herefter hr. Avgustin, som nu er en af Helvedes brande – Gud straffe ham ikke for strengelig, den gamle grå skalk – opkiltede sin kjortel og rejste til Viborre klostere. Nu have vi fået hr. Søren, en lærd og stridbar mand og af en drabelig hellighed, som våger nøje over den rette lære og ordinants. Ham har jeg den ære uværdelig at bistå ved de kirkelige ceremonier og handeler, jeg mener som *levit*, det vil sige degn.

Og så såre var hr. Søren hidkommen fra Købmandshavn med kaldsbrev og budskab om den nye reformats, så alle med stor iver æskede og begærede sig at omvende. Tilbage blev ikkun to hårde halse. Den ene den gamle kærling Dorthe i Grønhuset, hvem Satan forvendte, så hun til sin dødsdag formente, at hr. Søren var den samme som hr. Avgustin og derfor ikke nemmede hans tale, og den anden denne forvendte og forbistrede skalk Peer Tott, som var byhyrde i sognet.

Det kom for hr. Sørens velærværdige øren, at Peer ikke var en ret protestant, men stadig lod sig hilde og kue af paven og anden menneskelig auctoritet, i steden for at holde sig til Guds klare og tydelige ord i hr. Sørens mund. Kom nemlig en betler til hr. Søren og berettede ham med al sømmelig afsky, hvore Peer havde givet ham en bid med de ord: I den milde Guds moders navn. Så såre hr. Søren dette havde hørt, gennemlæste han i en hast nogle af hr. Bugenhagens rettroende skrifter og begav sig ud til at omvende den forstokkede. Kom han snart tilbage, såre rød og blussende i ansigtet, og søndagen derpå, som var den anden søndag efter påske, fik jeg bud om ydmygelig at tilse, at Peer Tott kom i kirken, hvorfor jeg også gennede ham derind. Jeg anbragte ham da på en af de bageste bænke; men han var så plat uvidende med al from skik og vane, at han ej en gang kendte offerposen; thi da jeg, imidlertid jeg sang på tolvverssalmen, stak min røde pose ud og ind ad stolene på en lang stang og omsider kom til Peer, tror jeg visselig, at han nær havde spyttet i den af forfjamskelse og derved profaneret en hellig genstand.

Men da hr. Søren var kommet over indledningen, blev han snart ildrød og snart blå udi kammen og så mere ud efter en hængt mand end en levende, og det må have været et fælt skue for papister og Guds fjender.

Og det var evangeliet om den gode hyrde. Disse vare hans ord:

"Alle de, som ere af denne fåresti, får ere de, og får skulle de blive, Fanden og hans kompaner til trots, og de bræge og bede fornøjelig og ere læragtige og skulle derfor annamme deres gode løn; men det er en anden sag med dem, som fare skødesløse heden, idet de heroppe dømme efter deres egen vrange gode tykke. De skulle sættes til at muge under Satan udi Helvede, gloende mug. Kære får, der er én ibland Eder, at eksemple ved en Fandens embedsmand, bagforvendt, genstridig og modstandig. Denne skalk og sjælemordere, som Peer Tott hedder og nederst i kirken sidder, han beder end Ave Maria. Gud visne hans tunge derfor til en anmindelse. I kære får, vogter Eder vel for denne blodige og hadske ulv, som plat under fødder træder vor reformats og sønderriver fårene med sine klør."

Da blev der et bulder og opror i kirken; thi Peer Tott græd og hylede og sagde formastelig: "Ej, hr. Søren. Jeg ved mig fri. Ej har jeg revet hverken får eller kør."

Jeg blev først så altereret, at jeg ikke kunne røre mig, men sprang dog til, og med bistand af Nis Povelson og David Møller, to mænd, for hvis religion jeg kan borge, efterdi vi spiller trekort sammen om sabbataften, ledte vi ham ud af kirken med stor bulder, enddog ikke så meget, fordi han sig til modværge satte; men meget mere, fordi for tre mænd var ikke godt tag i den sølle nar, så vi måtte rives om ham, og var denne ekskommunisatisfication til stor opbyggelse for menigheden, som jeg sidenhen erfor.

Nu er der noget latterligt at fortælle om Peer. Karle og piger i vor by havde en kærestespøg for, og det er den skik, at pigerne efter alder og anseelse vælger sig en karl med det gamle vers, som vi alle kender, og dermed er hun hans gadelam, indtil legen ender. Nu er det at fortælle, at Engelke Hansdotter var den kønneste af pigerne, og hvor hun så hen, stod karlene på sprang. Peer Tott havde de hentet og sat ham til at tude i sit tudehorn, og kan hænde, de havde faret lidt ublidt med ham. Og hvad enten nu Engelke ynkedes over ham, eller hun ville gøre sig lystig over kompanen, hun bragte rosen til ham:

"Kong Volmer red over Ribergade,
hans miner vare så hjertensglade.
Dronning Dagmar sejlede mod Riberstrand,
stævnen løb op i det hvide sand.
Dronning Dagmar sprang forved ud så snar,
hun sprang i favnen på kong Valdemar.
Hun tabte sin kåbe, hun tabte sine sko,
hun sprang i favnen på kongen og lo.
Dig Peer Tott vil jeg denne rose give
og være din ven, imedens jeg er i live.
Og hvis jeg ikke må hvile ved din side,
blive mine kinder af sorrig så hvide.
Jeg hedder Engelke Hansdotter for sand,
jeg er en pige, født i dette land."

Da blev der stor lystighed i kredsen, og de kunne for latter ikke synge: Nu have to godtfolk hver anden fundet, som ellers hører sig til. Peer Tott sad og så ud som den tosse, han var; men da han hørte skrålet, løb han sin vej med rosen i hånd, som var han bange for at blive taget den fra.

Nu kende I vel alle, hvore det gik med Engelke Hansdotter, at smedens søn lokkede hende og lod hende sidde hen med skammen og skaden. Og hun fik jo et lidet barn, som døde. Der går vel megen tale derom, men det rimeligste er, at det døde naturens død. Så sagde Terkel, hendes farbroder. Dog hvorom alting er, så stødte Terkel hende af gård og hus, eftersom han altid havde set skævt til hende og derfor ikke ville sætte sig imod Guds åbenbare vilie overfor horkvinder. Men hvorom alting er. Engelke lod sig ikke ved denne tugtelse formane; men da hun ikke så nogen anden vis at føde sig på, tog hun ind til Palle Kromand som skænkepige og førte der et syndigt liv i lækkeri og urenhed, idet hun, som skænkepiger pleje, tog imod godtfolks besøg og lod sig betale derfor. Og al det synd og skørlevnet, som derved indkom i sognet, må lægges hende til last; thi at de unge karle, som havde penge på lommen, drog deres fordel og profit af hendes trang og elendighed, er nu så en gang verdsens skik; men skylden falder på hende, den lede kvind.

Da nu Engelkes farbroder så, at hun ikke tog hans tugtelse op til bod og pønitense, men derimod fremturede i at bringe skam over hans hus, hvilket dog ikke havde været hans gode hensigt og vilje, gik han en dag med hr. Søren og mig uværdelig og ville trusere og bekymre hende, til det hun flyttede fra sognet. Også hr. Søren forehold hende hendes skammelige levned, og det i ord, der sandelig fik mig ydmygelig til at gyse og bæve, ihvorvel jeg kender hr. Sørens mund. Men denne forstokkede og forbistrede kvind sagde ikke et ord, men så på os med onde øjne. Da berådte hr. Søren sig med Himlen et blund, og fluks fo'r han op i heftig fromhed og drev hende en kindhest, råbte dertil: "Tvi tvi, din svinke! Du skal svide udi Helvede for den forførelse, du bringer over min hjord"; men hvem stod bagved andre end Peer Tott, og han, som aldrig vidste, hvornår at tale og hvornår at tie, sagde: "Bryd dig intet om hans onde ord, Engelke!" Jeg ville i min nidkærhed revse Peer; men hr. Søren sagde stille: "Ret så. Lad kun tossen trøste skøgen!" og dermed gik han ud med os andre; thi siden anden søndag efter påske kunne han aldrig fordrage Peer Tott for retfærdig rystelse og arrigskab.

Men da jeg agtede at høre, hvilken letfærdig tale de to førte med hinanden, satte jeg mig på hug udenfor vindvet. Der hørte jeg først Engelke, som græd og venede og klagede sig, at ingen brød sig om hende uden for sin egen lyst, og Peer, det vanvittige og uforstandige kræ, snakkede godt for hende, indtil jeg ikke kunne dy mig længer, men rejste mig og råbte i heftig harme: "Hun har haft en horunge, som hun selv har vredet halsen om på, og hendes handel med karlene, ham kan hun ikke nægte. Taler du godt for den skarnskvind?" Engelke snød sin næse og sagde: "Herregud, Peer. Der har været stor synd i mig"; men Peer trøstede hende, ret som om hun havde ikke begået de sorteste misgerninger, og han begyndte på sin arge måde at nævne den hellige jomfru. Jeg sagde hastig: "Du skulle have ris for din jomfru Maria, Peer; men nævn hende dog ikke i hendes påhørende, der sidder; thi jomfru Maria var dog, før papisterne fik fat i hende, en hellig person, og hun kan ikke nævnes sammen med den tøjte."

Engelke flyttede så ned til Peer, og de blev mand og kone, og der var stor munterhed imellem os, og vi sagde os imellem: Nu har Peer Tott kam til kalot.

Dette har jeg en ringe embedsmand skreven til advarsel og formaning for papister og ligesindede, at de kunne se, hvore det dem går. Der fik nu Peer i levende live den lede kvind, og efter døden skulle vi vel se, om den lille hellige jomfru hjælper ham. Dog vil jeg ikke ønske, at herren lader ham knibe for hårdt udi Helvede med de gloendes tænger. Måtte hr. Avgustin, som nu sveder dernede, ej heller plages for hårdt – den forgiftig hund!

Retten må have sin gang

Kiere Frants Bierfreund!
Nu vil jeg skrive dig til og divertere dig med en kuriøs retssag, jeg haver haft her udi staden. Om du finder, at min hand er noget rystende, så er du vel i stand til at gætte årsagen, som er, at jeg haver været for meget imellem jomfruer. Dog det er ikke mine egne meriter, hvorom jeg skriver dig til.

Du skal da vide, at Andrees Kragh, en ringe boelsmand og småkører i sognet, var mistænkt, suspiceret og udlagt for at have tilvendt sig en gris hos kronens bonde, Chresten Olesen. Jeg udsendte spornstreichs og uden ophold bysvendene, kan du vide, og de toge Kraghen ved vingen, og 2 mænd toge Andrees og 1 den mistænkelige gris i halen og transporterede dem begge til sammen med hinanden, og vi indkvarterede dem begge i arresten, gris og mand, og vi havde megen railleri udaf dette.

Jeg fo'r og exercerede med ham, både lokkede og truede og talede religion, dog han var en hård hals og forstokket, ville ikke bekende. Jeg vil ikke rippe op, hvor mange gange han var til byting. Og siden fo'r vi med grisen og manden til Sjællands ting. Til Ringsted sad hr. Feldtthuysenn i retten, og her var 12 vidner, som svoer sig sorte på, at grisen var Chrestens Olesen, kronens bonde, og atter 12, som svoer sig Himmerig til eller fra, at grisen var hans Andrees Kragh alle dage, så Fanden tjente sine 12, hvordan det så var. Der blev Kraghen selv ført frem og sagde til alles lystighed over sådan komedie: "Ak lille gris, min egen putte, du kender mig vel, at jeg er din husbonde. Hør velbyrdige hr. Feldtthuysenn, kan han se, han kender mig på røsten." Det sagde så hr. Feldtthuysenn, imidlertid fangen lå hen over grisen og carresserede den: "Det er inte enhver so, Kraghen vil rie;" men han var en galt. Så klagede han på og over at sidde hen i dreck og møg, smuds og urenhed og derfor at betale 6 sk. for sig og item 6 sk. for grisen daglig. "Ak!" sagde han til hr. Feldtthuysenn: "Kan han ikke sagt lade sig nøje med 6 sk. for os begge?" men landsdommeren sagde sig ikke at kunne gøre det for Kongelig Majestæts værdigheds skyld. Så toge vi Kraghen ved kraven og fo'r med ham fra Ringsted til lige med galten, og han fik ikke sin dom den gang, fordi jeg havde forglemt nogle udskrifter, kiere Frants.

Jeg havde ellers i Ringsted en artig aventure; men den vil jeg heller sige dig mundtlig over buteljerne, når vi sammen findes.

Da vi kom hjem, satte vi ham i "Brønden", og op til "Brønden"s vindve stod galten på sti. Der kunne han stikke hånden ud mellem stængerne og kratte galten, og dermed fordrev han tiden. "Hå hå", sagde han Andrees, og "øv øv" sagde han galten, og rotterne fo'r frem og tilbage imellem dem, og han åd dem, nemlig galten, og han måtte have lys for at holde rotterne fra sig om natten, fordi han ikke kunne lære den konst, som slutteren ham anbefalede, at vende sig i søvne og skræmme dem fra sig, og medens lyset brændte foroven – sagde Andrees – åd rotten af det for neden; men jeg holder for, det var Andrees selv, den skælm, som satte tanden i tællen.

Ved du en god invention. Som er at støbe et lys med krudt i. Det lærte mig en pudsenmager i Ringsted.

I alt have vi faret med ham 3de gange til Ringsted og med galten; men nu den sidste måtte Andrees bøje sig og ydmygelig tilstå. Ja ja. Retten får immer sin gang. Så blev han dømt til at miste sin hud på kagen og mærkes som tyv af mestermanden, og det skete, og Andrees stod det igennem som en brav karl.

Men dagen derpå tog jeg ham for mig og læste afregningen for ham. Her var 6 sk. i 275 dage og andre 6 sk. i 275 dage, item 5 rdl. til mestermanden for kagstrygning og 4 andre for brændemærket – dog Andrees mente i sin uskyldighed, at han intet skulle betale derfor, holdt måske for, at mestermanden betjente misdædere gratis og af artighed – item salær både her og der, item drikkepenge til stokkemændene, item honorar til amtsbarberen, som havde opvartet hans tæer, som var af rotter bidt og bulnede, og der var dom for, at alt skulle komme på hans kappe, summa summarum vel 75 rdl.

Imidlertid havde hans kvinder fristet livet på boelstedet; men retfærdigheden hun råder, skælmerne til fortræd. Vi fo'r derud og havde en rask auktion på hus og jord med kreaturer og sengeklæder samt andet gods, og der blev så meget til overs som til føde for en fugl, så det passede vel for Kraghen; men han gebærdede sig ilde og protesterede, at vi toge hans gods. Sådanne tåbelige folk mene at ville have deres ret gratis, uden betaling og omsonst; men øvrigheden bærer ikke sværdet omsonst.

Du må for alt lade mig formelde, om jomfru Elsebeth kommer her til staden. Jeg er din

servitør og tjener samt byfoged

Daniel Meckhelmann.

Eventyrets land

I eventyrets land læser prinsen i en billedbog; men billederne i bogen er levende.

Hvert barn er prinsen i eventyrets land, og for det er verden en billedbog med levende billeder.

Om morgenen spejler himlen sig rød og gul i havet. Stranden ligger om søen med en bred hvid rand. Øjet fortabes i rosenrødt, gyldent og sølvern, og fjernt ude i himmelranden skimtes en stribe med blålig tone.

Det véd hvert barn, som det har set, at derude ligger lyksalighedens øer.

Om middagen leger stimer af hvide skyer i det blå himmelbad. Der blæser en frisk vind, og bølgerne går med skum. Der er en blændende sol på himlen, og en datter af den luer i havet.

Fiskerkonen, der breder net ud til tørring, skygger med hånden og ser ud. Båden krydser derude. Røgen står af skorstenen hjemme. Solen tæller tiden og måler dagen ud til arbejde og mad og hvile.

Om aftenen var først himlen rød; men det røde sank ned i natten, som solen gik ned, og tilbage blev en bleg tone, som ikke er lys og ikke er mørke. Søen er mat grå. Man kan ikke skelne den fra den mørke sky. Skoven står som en mur af sort skygge.

Om aftenen bliver lydene stærkere, og skyggerne bliver levende. Det er ikke trygt at gå i de mørke gange. Da sidder barnet på moderens knæ og lytter til hendes historier.

I eventyrets land levede vi som små. Der legede vi som kongebørn med kostelige skatte. De gule blomster med den mælkehvide saft var vore ædelstene, og dugdråber på strå vore perlebånd.

Dengang nemmede vi fuglenes sprog og forstod de grønne urters stilhed. Underlige ting timedes os, som vi ikke turde tale om som voksne. Vi så Blomst Underfuld, som vi aldrig siden har genset, og store fugle med skinnende fjer, som de lærde ikke kender. Vi legede med små sølvfiske i et klart vand, og de kendte vor røst og slog med deres finne derved.

Dengang skinnede solen varmere, frugterne var sødere, og urterne i lunden højere end nu.

Siden kom virkeligheden og ledte os ved hånden ind i sit land. Da sad vi på skolebænk og lærte navne på alt, og alt som vi sad der, blegnede eventyrets farver. Det hviskede ikke længer i sivet. De fremmede fugle blev til skader og viber.

Læreren kom med fiske på glas og urter i herbarie og ville bilde os ind, at det var vor barndoms herligheder, og vi fik at vide, at eventyrets land kun havde været til i vor indbildning. Siden tog vi eksamen i, at det var så, og afsvor højtideligt eventyret og alt dets væsen.

Men der kom en nattestund, da fuldmånen stod i øst, og en skinnende metalbro førte over havet ud imod den. Da trådte vi månebroens trin og vandrede bort fra virkelighedens land. Da levede vi atter en kort stund i eventyrets rige og hørte fuglenes og blomsternes sprog. Da så vi i tryllespejlet. Fjerne riger og tidsaldre viste sig for os i det.

Og vi blev for en tid som børn på ny og lyttede til eventyr.

En højsang til stemningen

Jeg vil synge dig en højsang. Den skal være som en krone til dit hår. Hvert vers i den skal være som en ædelsten.

Som gederne, der springer på bjerget, er mine utålmodige tanker. Som solen, der skinner over bjerget, er du.

Hører du den lille fugl. Dens røst fylder den hele skov. Din røst er sagte. Dog klinger den i alt, hvad mine øren hører.

Hele natten lå jeg og tænkte på dig. Jeg havde beredet dig en lovsang med sprogkunst og billedpragt. Da kom du ind i stuen med morgensolen. Jeg havde øvet mig på en lovsang hele natten; men da du kom, turde jeg ikke tale.

Hvorfra kommer du, og hvor går du hen, de stunder du ikke er hos mig? Kommer du fra den dunkle skov? Sad du der ved kilden og lærte af stillidsen at fløjte og af birken at neje? Du siger, jeg må ikke spørge.

Ingen volder mig mere sorg end du, hver gang jeg ikke ser dit ansigt. Jeg er som et lille barn, der ikke tør lades alene.

Det har jeg imod dig, at du er alt for dejlig. Jeg bliver angst, når du kommer.

Du står for mig, klædt i din uskyldighed som en regnbue i et vandfald.

Sæt dig her. Jeg vil fortælle dig noget. Jeg drømte om det dejligste ansigt i nat, og da jeg vågnede, sagde jeg til mig selv: Hvem var dog det, jeg så? Tænk, så var det dig.

Når du ikke er hos mig, er jeg ond og som de andre. Hvis du så mig da, ville du ikke elske mig.

Ofte, når jeg talte med dig, hørte de det og brød ind for at erfare, hvem der var min gæst. Men ingen får at vide min hemmelighed. Min elskede løber over markerne, og de ser hende ikke.

Jeg ved, hvorfor solen skinner, det er for at varme min elskedes kind. Jeg ved, hvorfor regnen falder. Det er for at tvætte min elskedes hud. Jeg er rigere end kongen trods alle hans gyldne ringe.

Hvad er alt, som folk taler om mod denne min søde hemmelighed at være elsket af stemningen. Ingen ved det. Vindene og bølgerne synger derom; men ingen forstår dem uden jeg.

Som ung drog jeg ud med lanse og sværd for at erobre ære og guld. Da kom jeg omsider til landet, hvor man aldrig græd. Der levede jeg som en stor herre. Hundrede vine glødede ved mit taffel. Hundrede jomfruer dansede for mit ansigt. Og min strube blev hæs af latter, og min sjæl drukken af glæde. Da red jeg fra landet, hvor man aldrig græd, ud i den grønne skov, så langt, at jeg ikke kendte nord fra syd. Der kom du og hilste mig med et kys, og da fik jeg tårer i øjnene.

Du er som et mildt ord.

Du er som et mildt ord af livets mund.

Himlen bliver blå, når min elskede siger et ord. Roserne springer ud, hvor hun går.

Hvorfor er din kjole forreven og din fod blødende? Greb de efter dig med deres plumpe hænder og ville formene dig adgangen til mit hjerte? Lad mig tørre blodet af din fod og kærtegne såret med min mund.

I løndom skal vi mødes, har du sagt. Jeg taler heller aldrig om dig til nogen, men bruger hverdagslighedens plumpe ord. Hvem skulle ane, at det er søndag i mit hjerte?

Ja de har set dig, og nu skænder de dit navn. Som om de blot kunne sige dit navn. "Al min dejlighed" er dit navn.

Tilgiv menneskene, kæreste; thi de er blinde stakler, de kender dig ikke.

Og de kom hæseblæsende og bød mig penge og anseelse. Det bød de mig, blot jeg ville forråde hende, mit eneste. Thi, sagde de, hvis du vil blive til noget, må du forråde din første kærlighed. Men jeg tænkte på hendes håndtryk.

Jeg ventede dig så sikkert ved morgen. Jeg så ikke en gang ud af vinduet, om du kom. Jeg vidste, du kom. Men du kom ikke. Jeg ventede dig ved middag. Da gik jeg dig i møde og så langt efter dig; men du kom ikke. Da solen gik ned, ventede jeg dig ikke mere, og jeg fortvivlede. Men midt i min smerte kom du.

Da jeg var barn, kom du som en lille pige i min faders have og var min legesøster, usynlig for alle andre. Senere sad vi under piletræet med vore hoveder sammen over bogen og drømte om lykkens slot på den anden side den store skov. Men da jeg blev mand, greb jeg dig i mine arme, og dine læber skælvede under mine. Når jeg en gang får hvide hår og sidder og småblunder i lænestolen, vil du gå fra og til som min svagheds lægedom og lade mit øje følge dig, som et barn ser efter sin moder.

Tyve sippernipper, tyve højrøstede fruentimmere sad og strikkede og nikkede og sukkede og så på hinanden og sagde: Hvad er det for et kvindemenneske den jomfru Stemning? Hun har ikke aflagt sin visit hos os endnu, og hun går ikke på Langelinie om søndagen. Jeg rejste mig og sagde: Hendes øjne er som drømme at se. Hendes kys er en helligdom, som hun forsegler. Hendes bryst er som et vandfald. Hendes omfavnelse er dyb som døden. Sådan er Stemningen.

De havde fanget min elskede, og de havde snøret et korset om hendes bryst og klemt hendes stærke fødder i franske sko og sat en falsk rose i hendes hår. Da hun så mig, åndede hun så dybt, så snorelisserne brast. Med nøgne fødder dansede hun for mig i græsset som et lystigt kid.

Jeg råber mod dig. Hvor er du?

Himlen er som blod, havet som blæk. Luften er rå som en ond skæbne, og mine kinder våde – jeg ved ikke, om det er regn eller tårer.

Da du sidst var hos mig, min elskede, duftede du af skovmærker, og en buket blå anemoner sad i dit bryst. Der var skovmuld på din kjole og vår i dine øjne.

Jeg havde en hvid rosenbusk i mit blomsterbed. Græsset var grønt om den, og dens blade var klare og bløde. Hele min sjæl hang ved den. Så solgte jeg min hvide rosenbusk.

De har fristet og forført mig, og jeg har forrådt uskyldigt blod. De kom og fortalte mig, at hvis jeg ville forlade dig, skulle jeg blive en stor herre. Og kongen ville gøre mig til overhofmarskalk.

De ville sørge godt for dig, sagde de, og skaffe dig en god kondition som stuepige hos en gejstlig mand. Så førte de mig for majestæten i audiens.

Fire kokke bereder min spise, og fem lakajer bærer den ind. De høje herskaber smiler huldsalig til mig, og dronningens damer nejer for mig i korridorerne.

I nat stod jeg op fra min silkeseng og listede mig ud i mørket. Jeg råbte dit navn; men kun hundene gøede i landsbyen, og natfuglene skreg i skoven. Så gik jeg hjem, og natten var mørkere, end da jeg gik ud.

Jeg vil gå langs stranden og synge, at jeg har syndet imod min elskede. Nu er de blå anemoner visne, og jeg har syndet imod min elskede. Også skovmærkerne er visne, og jeg har syndet imod min elskede.

Om dagen sidder jeg på stads og tager mod audiens. Om natten strejfer jeg over markerne og råber efter dig, og folk tror, jeg er drukken.

I nat greb de mig, da jeg kom hjem med tårer på kind. De førte mig i en sort kjole og sendte mig på hofbal med fire kammerherrer foran mig og fire bagefter.

Nu har de sat vagt ved hver dør og forbudt mig at gå ud, og en adjudant puffer mig i ryggen og siger, jeg skal se glad ud.

I dag så jeg dig fra vinduet langt borte. Du så ikke mig; men jeg kunne se, dine øjne var røde, og dine kinder blege. Jeg blev så glad ved at se dig; men siden led jeg bitterlig ondt.

Hvad skal den have, som volder et andet menneskes død? Han skal efter loven enten dømmes til døden eller til fængsel på livstid. Jeg blev min elskedes morder, og jeg er dømt til døden eller fængsel på livstid.

* * *

Langt fra er dit blik som en stjerne; men nærved er det uden navn.

Mit hoved ligger i dit skød, og dine hænder er på mine øjenlåge. Du siger, jeg må ikke tale.

Da vi kyssedes, var vore munde salte at gråd.

Adjudanten kom til mig og sagde, jeg skulle offentlig afsværge dit navn for velanstændigheds skyld. Han rev i min arm og sagde, vi skulle til taffels. Da sparkede jeg vindueskarmen ud og løb over engene, medens de råbte efter mig. Barhovedet kom jeg til dig. Dog frøs jeg mere der end her.

Jeg har solgt al min ejendom og købt en kostelig perle. Vil ingen glæde sig med mig over min tindrende perle?

Min venstre hånd er under dit hoved, og min højre omfavner dig. Du er dejlig som skærsommer. Vil du altid blive hos mig?

Ørnen og kongesønnen

Ørnen bærer kongesønnen over det vilde hav. Dengang de fløj ud, da gol ørnen og stirrede hvast ind i solen, og kongesønnen lo i dens fjer. Thi ørnen havde lokket for hans hu og lovet at bære ham til det fjerne Indiens land.

Og ørnen brød sin vej gennem luften som en tordensky og skreg og så imod solen. Og da kongesønnen så aftenrødens slot på søen, spurgte han, om det var det fjerne Indiens land.

Men ørnen skreg og steg højt over bølgernes sø, og den svang sig op over skyernes hav for at spejde efter Indiens land. Ørnen så hundrede mile vidt; men den kunne ikke øjne Indiens land.

Da svang den sig hen for at fæste kloen på tinden af aftenrødens slot og hvile vingen et lidet blund. Men som den kom susende, da sank aftenrødens slot just ned i søen.

Ørnen bærer kongesønnen over det vilde hav.

De hører bølgernes brøl under sig; men natten er så mørk, at de ikke kan skelne luft fra hav. Men ørnens kræfter tager af, og de daler ned mod larmen under dem.

Da blotter kongesønnen tavs sit bryst, og ørnen hugger i hans bryst og drikker det varme blod.

Ørnen løfter sig igen, og de flyver ud over det vilde hav. Der er ingen forskel på luft og vand. Der er ingen forskel på nord og syd. Der er intet land at se. Der er ingen stjerner at se. Mørket slutter sig om dem som en ligklædning, og kongesønnens blod drypper ned i det.

Der flyver ørnen med kongesønnen.

Ju Sin

1

Jeg sidder i felysthuset og tænker på dig, Ju Sin, og græder mine silkeærmer våde.

Jeg så dig i går over muren, der skiller vore haver, og så dig mede guldfisk med en silkesnor. Du var mig nær og dog langt borte.
Siden din fader har trolovet dig med en anden, blev min mund skæv af gråd.

Jeg havde hverken fader eller moder. Jeg havde kun dig, Ju Sin.

Du var min legesøster. Som to mandarinænder drejer sig om hinanden i bølgerne, dansede vi om hinanden til din gamle ammes sang.

Siden blev du en tugtig jomfru og gik med små skridt på dine fødders gyldne liljer.

Da sad vi ved lotusdammen og medede og talte sammen.

Men når jeg kom ind ad den røde dør, brugte du din hånd som en vifte og smilede til mig gennem de rosenrøde fingre.

Men når jeg gik, kyssede du en chloranthusblomst og rakte mig og tav.

Nu er den røde dør låset, og en bambusbusk vokser med sine grene over stien, der førte til den.

Jeg kan ikke tænke på min forårseksamen. Jeg glemmer at spise og at rede mit hår, fordi den røde dør er lukket.

2

Din fader havde givet mig nøglen til den røde dør, der var imellem vore haver, og jeg troede, han ville have givet mig dig selv.

Jeg havde en gang en moder. Jeg vil sætte mig i hytten, jeg har bygget over hendes grav. Jeg vil ofre til hendes minde.

Jeg mistede min moder, før jeg kunne sige hendes navn.

Du har en fader og en moder; men jeg havde kun dig, Ju Sin.

Jeg sidder i gravhytten og tænker på dig. Husker du, da vi sad i lysthuset, som hedder Sommerduft, og skrev et digt sammen. Jeg skrev hver anden linie og du hver anden.

Husker du høstfesten da vi plukkede frugter af dværgfrugttræerne og lagde dem i en bambuskurv. Da drømte jeg, at vi to høstede frugter til vort eget bord.

Jeg drømmer, at du skænker te i min moders kopper. Da kalder jeg dig til mig. Jeg hvisker i dit porcelænsøre og klapper din silkekind.

Nu skriger de vilde ænder, og pilene lader deres blade falde. På den ene side er pilebladet farvet som måneskin, på den anden er det groft og gråt. Også mit liv har skiftet farve.

3

Duggen hænger i det høje græs. Mine klæder bliver våde.

Månehornet svømmer i vester som en guldfisk over den klare himmel. Nu sover Ju Sin og hendes fader og moder.

Jeg er sprunget over muren og går langs kanalen. Månehornet svømmer i kanalen ligesom hist på himlen.

Jeg drømmer, at Ju Sin tørrer mine øjne med et silkeklæde, og da de ikke vil høre op med at græde, kysser jeg dem tørre.

Kan du hente månen op af vandet? siger ordsproget. Ak min drøm er en rodløs plante.

4

Ju Sin! Ju Sin!

"Er du i min faders have, Tse Fu? Eller var det mine heftige drømme, der vakte mig?"

Her er jeg, Ju Sin. Jeg er kommet for at tage dig med mig.

"Hvorledes er du kommet hid?"

Sne og måne, vind og blomster kan man ikke forhindre fra at møde hinanden, siger et gammelt sprog.

"Se her er jeg, kære. Hvad vil du gøre ved mig?"

Jeg vil føre dig bort fra din faders hus, ligesom Ze Ma gjorde ved Tcho Wen Kiun.

"Vil du da, at mit navn skal blive et hånsord i børnesangene lige som Tcho Wen Kiun?"

Jeg har hverken fader eller moder. Jeg har kun dig, Ju Sin.

"Jeg fattes mod til at svigte mit hjem, Tse Fu. Jeg tør ikke give mit navn i gadesangernes vold."

Og vil du da svige mig, Ju Sin?

"Jeg vil sige dig, hvad der står skrevet i forskrifterne. Der står: En god datter vil også blive en god hustru og en god moder; men en dårlig datter vil blive en dårlig hustru og en dårlig moder."

Ak hvad er mig forskrifterne imod din hånd og din fod?

"Men jeg tør ikke bryde dem for ikke at pines af onde ånder."

5

I aften er det den store drages fest. Trommerne skralder ved stadens port, og over gaderne hænger lygter på bambusstænger.

Men jeg sidder alene i gravhytten.

I aften sammenknytter Ju Sin de røde silketråde. Hun opbinder sit hovedhår og går ind i sin brudgoms hus.

Trækgæssene skriger i luften på rejse til deres brudehus; men de skriger ikke varsel for mig. Månen står på himlen som en sølvsol; men i gravhytten er der mørkt.

I de gamle bøger står skrevet: Frygt, frygt! Vær altid forsigtig, som om du stod ved en malstrøm eller gik på daggammel is! I dette forår har jeg lært, hvor vanskeligt det er at leve efter forskrifterne.

Hvad hjælper mig forskrifterne? Jeg kan jo ikke glemme den røde dør.

Den hvide vifte

Tchoangtz havde taget efterårseksamen og nået den første grads anden klasse. Efter at have deltaget i Tigerfesten og endog blevet æret med et ord af den gyldne mund, rejste han hjem til sin fader.

Hans fader sagde til ham: "Nu har Himlens Søn indskrevet dit navn mellem stjernerne. Nu må du fæste dit øje på blomsterne og pilene. Nu må du vælge dig en brud at vandre under månen med."

Tchoangtz svarede:

"Jeg vil ikke ofre til månen, før jeg kan finde en kvinde så dydig som Tsien Li, som, da en plump mand tog hendes hånd, straks afhuggede den hele arm, hvilket står i den sekshundredte af efterårseksamensbøgerne på det 28de blad."

Faderen blev såre glad over hans lærdom og lod ham råde. Så sad Tchoangtz den ganske dag og studerede. Han læste 6000 ordtegn hver dag og tegnede 1500, og hans silkeærmer blev sorte af tusch.

Da kom hans moder ind til ham med en rød kop på en lakeret bakke: "Drik, min søn, the, der er stærk som solskin, og gå dig derefter en tur i staden."

Tchoangtz flettede sin pisk med røde silkebånd, ligesom papegøjens fjedre bliver røde om våren, thi han tænkte på elskov; men da han kom ud, glemte han sine kærlighedsdrømme og vandrede i dybe tanker om, hvorvidt verden har en moder eller hvorledes – og han vandrede udenfor byen til de dødes stad.

Da så han på en grav en tugtig kvinde sidde i sin hvide sørgedragt. I den højre hånd holdt hun en vifte, som hun viftede med over graven.

Tchoangtz gik hen til hende og spurgte hende, hvorfor hun viftede over graven.

Da rødmede hun og holdt viften i højde med øjenbrynsmalingen.

Hun sagde: "Jeg havde en mand, som jeg elskede såre højt, og da han døde, tilsvor jeg ham ikke at gifte mig igen, før hans grav var blevet tør. Og dette løfte vil jeg visselig være tro." Da blev også Tchoangtz bevæget ved synet af hendes sorg, og samtidig rullede fire sølvperletårer ned ad deres kinder.

Men kvinden vedblev at vifte graven med sin hvide vifte.

Men en sølvperle hang endnu og glinsede i den hvide sminke på hendes blomsterkind og sine øjenbryn havde hun malet som en ung brud. Under kjolen stak hendes fod frem, og den var ikke større end en mus.

Da Tchoangtz så alt dette, tog han sin vifte op af lommen og gav sig til at hjælpe hende, og således viftede de ivrigere og ivrigere, og da middagen kom, var graven tør.

Men den aften sagde Tchoangtz til sin moder: "Moder, giv mig mine silkebukser, som du forvarer for mig; thi nu har jeg fundet min Tsien Li."

Erkendelsens træ

Kongesønnen Siddhatta hørte sin hustru skrige og jamre sig i barnsnød. Da turde han ikke længer blive i sit palads, men kørte ud af kongsgården. Ved stadens nordre port sagde han til køresvenden: "Hvad er det for et optog?" Køresvenden svarede: "Det er en syg brahman, som de bringer til Ganges for at bade ham i de hellige vande." Siddhatta sagde til ham: "Vend om." De kørte ud af byens søndre port. Se, foran dem stod en krøbling og strakte hånden ud mod almisse. Siddhatta sagde til køresvenden: "Vend om." Men ved den østre port kom dem i møde en ligfærd, og liget var forrådnet og stank. Siddhatta trak selv tømmerne til sig og drejede vognen. Og da de kom til den vestre port, sagde han til køresvenden: "Jeg flygtede fra mit palads for ikke at høre min hustrus skrig, og her skriger elendigheden i mine øren. Hvo har gjort sig til herre over lidelsens elefant?" "Se!" sagde køresvenden: Ved porten stod en munk i gule klæder og strakte tavs sin hånd ind i en tornpalme, så tornene blev blodige i hans kød. Siddhatta så på ham og faldt i dybe tanker; men køresvenden vendte hesten af sig selv.

Hofmesteren gik ham i møde og sagde: "Glæd dig herre. Din hustru har født dig en søn som et ungt palmetræ." Siddhatta svarede: "En ond ånd er født mig. En lænke er smedet mig. Hvad skal verden med et liv til?" Hofmesteren svarede: "Din hustru sover, og du må ikke vække hende; men vi vil opmuntre vor unge herres tungsind med leg og dans." Derefter dansede unge og skønne bajaderer for Siddhatta; men han så ikke på dem, men faldt i søvn. Ud på natten vågnede han og så om sig ved vokskerternes skin, medens røgelsesduften endnu hang i salen. Da sad også de tre piger og sov. Den ene savlede i søvne, den anden havde tabt sit klædebon og viste sit skidne og vanskabte legeme, den tredje græd og peb i søvne som en lille mus. "Ve mig," råbte Siddhatta. "Det er den glæde, de lovede mig. Jeg omgives af en verden af bedrag. Nu vil jeg bort herfra i ensomheden og udforske bedragets årsager."

Siddhatta gik ind i sin hustrus soveværelse for at se hende og sin søn, inden han flygtede. Hun lå og sov med nakken ud imod ham, og sin venstre hånd havde hun lagt over barnets hoved. Da gik han ud uden at have set sin søn og red ud i nattens mørke for at flygte fra menneskene. Han forlod sit rige, sin fødeby og sin hustru og red bort uden at vide, om han søgte solens opgang eller dens nedgang. Påfuglen skreg i krattet. Hesten lugtede tigeren, stejlede og jog til. Og bag ham klang hovslagene af en anden hest. Bag ham red Mara, fristeren på sin sorte hest, han som hilder menneskene i blændværket.

Siddhatta hed ikke længere Siddhatta, men eneboeren Gotama. Han levede af melkager og vand og klædte sig i en bastmåtte. Han sultede og tørstede og plagede sig selv. Således levede han i syv år sammen med fem andre munke, og i disse syv år kom han ikke et skridt nærmere mod sandheden. I hvert af disse år faldt der tolv måneder og i hver af dem tredive dage og i hver dag to gange tolv timer, og i alle disse ayuta af timer var der intet lys i hans sjæl.

En dag sagde Gotama til de fem: "Brødre. Hvorfor plager vi os og søger lidelsen udover, hvad vort hjerte rummer? Er vi ikke alle velsignede med tungsindets bitre lidelse, som er dyb at bade sig i." Men de fem forstod ham ikke, og da de så, han kæmmede og vaskede sig og hørte op at bruge svøben, forlod de ham, og han blev alene, og nu fik han en god løn for sin ærlighed; thi hans smerte blev nu i ensomheden dybere, end den havde været under faste og piskeslag, og han fortvivlede nu rent og levede i det dybe.

Så levede Gotama endnu fem år som i dybt mørke, og han lærte intet i disse fem år.

Da sad han en dag under det træ, som siden kaldes Erkendelsens Træ, og erkendelsen kom og fyldte hans sjæl. I den time blev han forløst fra livet og lidelsen og blev Buddha, som betyder: Den der er vakt af søvne.

Da de fem så Buddha komme til dem, sagde de til hinanden: "Skal vi hilse ham som vor broder, som han var før, eller skal vi lade, som om vi ikke så ham?" Dog, da han kom nærmere, bød de ham plads imellem sig. Men han blev stående og sagde: "Jeg er vakt op af søvne. Jeg er Buddha og har erkendt."

De sagde til ham: "Hvad hedder din lære?"

"Min lære hedder: Kom og se. Se livets dag, som den går over himlen. Gå imod øst og se, at solen dør i blod. Hvert skridt på jorden er lidelse. Hvert fodspor, du sætter, er blodigt efter dig. Jeg skal nævne Eder alle lidelserne i verden: De er undfangelse og fødsel, de er ungdom og alderdom, de er kærlighed og had, de er liv og død, de er død og genfødsel.

Jeg skal nævne Eder lidelsens årsag. Lidelsens årsag er, at du vil, at du savner, at du brænder efter lyst. Hvor længe vil I bryde blomsterne og række efter stjernerne? I kæmper i vildnisset, men den genfødte vandrer ved det store hav.

Jeg skal nævne Eder lidelsens ophør. Lidelsen ophører, når I kvæler begæret i Eder. Så længe I klynger Eder til Maras værk, er uvejret over Eder. Men når alt visner, hvad sjælen klynger sig til, men når I lever som døde mænd, er I forløste fra lidelse og lyst.

Lidelsens ophør er lidelsens erkendelse. Verden er et spejl, og der er billeder i spejlet. Elsker du noget i verden, da er det, du elsker, som et billede, der glider over spejlet og er borte. Elsker du intet i verden, da er verdens spejl dig som tom luft.

Jeg skal nævne Eder vejen til erkendelsen. Dette er den hellige vej, ensomheden, selvfordybelsen, den er den hellige vej. Du selv er din egen frelser. Du selv er din egen forløser.

Det er lyset. Det er læren og sandheden. Min lære hedder: Kom og se!"

De fem bøjede sig for ham og sagde: "Du er Buddha, den ophøjede." De gik og forkyndte erkendelsen fra Ganges til Indus.

Og på den femte årsdag for erkendelsens hellige dag forsamledes disciplene fra alle Indiens riger for at ære den hellige og eneste Buddha i denne kalpa. Fem hundrede kongesønner drog hid på fem hundrede elefanter, ikke klædt i stukne og brogede tøjer, men i hvide klæder, og tusinde munke havde forsamlet sig fra så fjerne egne, at de ikke kendte hinandens sprog. Men bagved stod de læge brødre, mange tusinde i tallet. Og Buddha sad under Erkendelsens Træ. Og alle tav, mens solen talte tre dele af dagen.

Og Buddha sad under Erkendelsens Træ, og tiggermunken Nagasena sagde til ham: "Jeg bekender mig til Buddha, til læren og til menigheden. Herre du ophøjede, svar mig på, hvad jeg spørger dig om." Buddha så på ham, og han sagde: "Vi ved af vore hellige sagn, at jorden hviler på fire elefanter, og disse igen på en skildpadde. Hvad hviler denne skildpadde på? Svar mig, du som erkender sandheden for os."

Buddha svarede:

"I ved, at jorden bæres af fire elefanter og disse af en skildpadde, og I ved ret. Jorden har en grundvold, og denne grundvold bæres af en anden grundvold, og under den anden grundvold er atter en grundvold lagt. Og om vi fo'r ned så mange mile, som regnemestrene kunne nævne i tal indtil tallene padma og kharva, ville vi atter der træffe en grundvold, som under de andre bar jorden. – og se," sagde han, "jorden sejler i havet; men over sig bærer den det andet hav, som hedder himlen; men dette hav bærer sikkerlig atter en jord på sin ryg, og om vi fo'r lige så mange mile over jorden, som der er år i en kalpa, ville vi atter der træffe en jord og et hav.

Dette siger jeg Eder, som et billede på årsagernes kæde, som er uendelig bagud og uendelig forud. Således står du imellem fortid og fremtid, som jorden hænger imellem neden og oven. Se derfor til for at leve at kende årsagernes kæde, og for at undgå lidelsen lær lidelsens årsager."

Da tav Buddha, og de fem hundrede kongesønner og de tusinde munke og hele den læge skare rejste sig med stor larm og forlod ham. Elefanterne brølte, og mahouterne skreg til dem, hvad vej de skulle gå, indtil de alle var borte og Buddha ene under Erkendelsens Træ.

På den anden dag af festen forsamlede sig kongesønnerne og munkene og folket foran Erkendelsens Træ. Da var der en stilhed i tre solstunder, medens Buddha sad fordybet i sine tanker. Papegøjerne turde ikke skrige og aberne ikke snakke i trætoppene, og elefanterne stod så stille som grå klipper bag ved mængden. Da sagde munken Nagasena: "Buddha, læremester, svar mig. Det som er – hvad er det? Hvad er det, som er?"

Da slog Buddha blikket i sig selv og tav længe; men til sidst talte han:

"I natten, når der ikke er andet lys end dine øjne og himlens øjne, da ser du over himlen en bleg flod af blege stjerner, som imod Sakyalandet kløver sig i to. Og denne Ganges går om jorden, og indenfor den er mørke, og den er et sindbillede på livet. Se livet er en bleg drøm, hvis bølger går igennem et evigt mørke, og drømmen er kun Sankhara og Maras blændværk, men mørket er det, som er.

Alt hvad I ser om Eder, er Maras billeder i sjælens spejl; men sandheden er den, som I ikke ser, nirvana. Den er, og den er ikke; den er ikke, og den er. Det som er til, dets navn er "Nej, nej."

Dette siger jeg Eder, at I skal give Eder hen i nirvana og blive til Nej, nej, at Maras blændværk skal dø i Eder, at lidelsen skal dø i Eder, og I skal leve, som var I levende, men være begravet i nirvana."

Og kongesønnerne sprang op og munkene, og de fem hundrede elefanter brølede under mahouternes pigkæppe. Aberne, som hørte det, dansede tværs over elefantstien, så mandelblomsterne dryssede ned over de blege kongesønners hvide klæder. Papegøjerne holdt bryllup i trætoppene og skreg. Den vilde bøffel, som lå smågryntende mellem sivene, skræmmedes op og fo'r bort i galop, og et skrål af opjagede fugle og nysgerrige aber rejste sig som et kølvand efter den, medens trætoppene gik i dønning efter abernes flugt.

Over stien dansede bajaderer og sang: "Se forårsfesten er kommet. Kast halvudsprungne mandelblomster over skulderen og følg os. Nu brøler omstrejferen rasende efter en mage; den rykker palmerne op med rode med sine stødtænder og svinger snabelen over junglestien. Nu brister knoppernes hud og skægget bryder frem på ynglingens kind. Nu frister skovgudinderne de dødelige, og Krishna tager sig hyrdeskikkelse på og bejler til tusinde jomfruer. Hans øjne er som rislende væld, hans kinder som morgenens skyflor. Det er sødt at kende mandelblomstens duft."

Men Buddha sad ene under Erkendelsens Træ og vendte blikket i sig selv.

Hvor højt elsker du mig?

Nu vil jeg fortælle eder, kære børn, en legende, hvilken en from mand har forfattet i den latinske tunge, og som jeg derfra overfører på eders sprog. Den handler om vor herre Kristus, medens han vandrede på jorden, og det er troligt, at ånden har oplyst den hellige mand, og at det virkelig således er gået for sig.

Vor herre Kristus sad med apostlene over bord og nød nadveren i fællesskab med dem. Se da drog de udenfor på gaden af sted med en overbevist misdæder. De drog ham ved bastreb og førte ham til dommen, og hans egen broder var i skaren, som forhånede og bespottede ham. Herren sad med ryggen mod væggen og pegede ud af den åbne dør. Han pegede ud og sagde: "Se således skal jeg selv føres bort lig et nød, som slagteren trækker ved bastgrimen, og børnene skal råbe raka efter mig." Da blev der dødstille, og ingen af de tolv turde sige et ord; men deres tunger lammedes af skræk. "Se!" råbte herren. "Hans egen broder drager ham ved skægget og kalder ham ved hånsnavn. Vil I også gøre ligeså ved mig? Vidste jeg, ak vidste jeg, hvor højt I elsker mig?" Og herren lagde sit hoved på bordet og græd. Da sagde Jakob: "Rabbi! Alting har jeg forladt, fader og moder og hus, og fulgt dig. Så højt elsker jeg dig." Men mesteren så ikke op og svarede intet. Da sagde Peter: "Herre! Mindes du den dag, da du blev drevet ud af en galilæisk by? Da brændte harmen i min sjæl, og jeg spurgte dig, om jeg skulle nedbede ild fra himlen over byen. Så højt elsker jeg dig."

Men herren løftede sit hoved fra bordet og så på Peter og lagde det ned igen i sine hænder. Da sagde Nathanael: "Kære mester! Jeg glemmer mit måltid over at beskue dit ansigt. Når jeg hører dit fodtrin, skælver mit hjerte, så jeg ikke kan tale. Og som barnet er mørkeræd, således er jeg angst og vemodig, når jeg ikke er, hvor du er." Men mesteren så til sin venstre side og sagde til Johannes: "Men du, Johannes! Hvor højt elsker du mig?" Dog Johannes skjulte sit hoved i herrens brystfold og sagde intet. Da sprang herren op fra bænken og trak ham til en side og spurgte ham ud. Johannes sagde: "Ak herre. Jeg er skamfuld; thi jeg ved ikke, om jeg elsker dig. Kun det ved jeg, at før jeg traf dig, var mit liv som en tør og gold sommer, men nu er det som et mildt og frugtbart forår. Og hvad enten jeg er dig nær eller fjern, så er der fra den tid af fred i min sjæl."

Da strålede mesterens ansigt, og han råbte højt: "Nu vil jeg bære mit kors som en kostelig byrde, fordi der er en sjæl, som elsker mig." Og disciplene forfærdedes; thi solen kastede som en rød glorie om hans lokker, og skyggerne tegnede sig bag ham på væggen i skikkelse af et martertræ.

Således beretter en from mand i det latinske sprog.

En underlig historie

Da jeg først hørte, at Christiansen havde skudt sig, fik jeg sådan en underlig fornemmelse. Det var ikke, fordi jeg sørgede over ham, dertil kendte jeg ham ikke godt nok; men det var det første menneske, jeg havde set og talt med, som havde taget livet af sig selv. Jeg blev næsten uhyggelig derved, omtrent som da jeg fik at vide af en vildfremmed, at min bedstemoder, som jeg aldrig havde kendt, havde endt sit liv ved at springe i en mergelgrav. Dette indtryk fortog sig dog snart, og jeg kom endog så vidt, at jeg plejede at sige om ham, at man ikke skal lade noget gå ind ad det ene øre og ud ad det andet, når det er en kugle, der er tale om.

Jeg havde siddet sent oppe om natten for at skrive et par breve og var morgengnaven, da jeg kom op. Jeg mødte et par bekendte, da jeg skyndte mig til universitetet; men de så mig ikke, og det var meget godt. Jeg gider nemlig ikke hilse, når jeg er i dårligt humør. Nede i Frederiksberggade gik jeg længe lige bag efter et duknakket menneske i en grå overfrakke, som jeg syntes, jeg kendte. Uden at vide hvorfor gik jeg hen og spurgte om hans navn. Han svarede, at han hed Christiansen, og at han ikke erindrede at have set mig før. "Men jeg er jo Lange," brast det ud af mig. "Kender De mig ikke igen?" Nu genkendte han mig; men i samme øjeblik faldt det mig ind, at det her var underligt, og jeg sagde til ham: "Ja men hør, er det virkelig Dem? Det var Dem, som – –" – "Det var mig fra femte april," svarede han. "Det var en revolveraffære. De var jo selv med til begravelsen. Må jeg takke for opmærksomheden."

Der var den mærkelighed ved det selvmord, at ingen, ikke en gang hans allernærmeste, kendte grunden dertil. Han havde kun skrevet, at han ikke længere kunne holde livet ud. Og da jeg nu så ham gå ved siden af mig, fik jeg en inderlig medlidenhed med ham, fordi han ikke havde kunnet holde livet ud længere, og midt på åben gade lagde jeg armen om hans hals og kyssede ham; men han satte et forbavset ansigt op, og jeg lagde i det hele mærke til, at han tog sin død og sin gåen igen som den mest dagligdags ting af verden. Også jeg begyndte at tage sagen mindre højtideligt, og den ægte, kolde spøgelsesangst havde jeg ikke meget af. Kun var jeg meget nervøs ved mødet. Især plagede jeg mig hele tiden med at tænke over, hvad han da egentlig ville mig. Der måtte dog være en hensigt med dette møde.

Vi fulgtes nu ad og talte om dit og dat. Christiansen var lige så hjemme som jeg i bynyttet, og på den måde kom vi hjem til mig. Da vi gik gennem entreen, stod Frandsen, teologen, der og ledte efter sin hat. Han så sig ikke om og var lige ved at skubbe til Christiansen, der gik forbi, og jeg gjorde en hastig, afværgende bevægelse, fordi det forekom mig, at intet andet menneske end jeg måtte røre ved Christiansen; men han havde travlt med hatten, og jeg tror slet ikke, han lagde mærke til os.

Da vi kom ind på mit værelse, undrede det mig, at der var rullet ned endnu, skønt det var hen på formiddagen; men, jeg ved ikke hvorfor, jeg gad ikke rulle op. Jeg lagde mig i sofaen, og Christiansen sad og gyngede i gyngestolen.

Jo længere vi sad, jo mere irriterende blev det, at Christiansen slet ikke sagde noget højtideligt, men sad og så ud, som om det var en ganske almindelig visit, oven i købet som om han kedede sig. For dog at sige noget, sagde jeg: "Nå, hvorfor var det så De skød Dem?" – "Å, det var sådan en underlig angst og uro i blodet," sagde han. "Det var ligesom der var nogle levende kryb i mine tanker. Jeg var aldrig rigtig mig selv; men der var ligesom noget, der rumsterede bagved. Ja, jeg kan ikke forklare det. Det var nervøst, forstår De nok." – "Jeg forstår det godt, for lige sådan var det med mig," sagde jeg, "og i det samme fik jeg en sammensnørende følelse af rædsel, som om jeg havde sagt noget forfærdeligt, uden at jeg kunne forstå hvorfor; dog jeg betvang mig og spurgte ham: "Er det da nu blevet bedre, siden De har gjort det?" – "Næ, det er det egentlig ikke. Det er akkurat lige sådan som før." – "Ja, men det er da underligt," sagde jeg. "Ja, det er det også," svarede han. "Det venter man ikke, vel?"

Så blev der igen en tavshed, og jeg blev mere og mere rasende på Christiansen. Til sidst brød det ud af mig i en hidsig tone: "Hvad Fanden vil De mig egentlig?" – "Ja, hvad vil De mig, kære?" sagde han. "Det var Dem, der trak mig herop, skønt jeg egentlig slet ikke har tid. Jeg skulle gerne have hørt Jensens doktordisputats i dag. Er der noget, jeg kan være Dem til tjeneste med?" Jeg så rasende på ham og tav. I det samme opdagede jeg, at mine seler hang og dinglede i loftskrogen, og det beskæftigede mine tanker nogle sekunder, hvordan i alverden de var kommet derop. Christiansen fulgte mit blik og sagde, idet han lo hjerteligt: "Forberedende øvelser, hvad?" Jeg så på ham og havde lyst til at kaste ham lampen i hovedet. "Nå, hvordan gik det så til?" sagde han. "Var det en pæn affære, eller gik det med lodder og drejværk?" – "Hvad mener De!" råbte jeg. "Hvorfor piner og plager De mig? Hvad er det, De vil? Ved De noget om mig?" Og atter fik jeg denne rædselsfulde sammensnørende fornemmelse her oppe i halsen.

I det samme opdagede jeg, at der lå tre breve i vindueskarmen med udskriften opad, og det var de tre breve, hvis udskrifter jeg havde set for mig i drømme og vågen i det sidste halve år. Nu forstod jeg det hele. Jeg forstod, at det var hekseri, en sammensværgelse imod mig, at en spøgefugl havde rumsteret i mit værelse og klædt sig ud som Christiansen, og jeg råbte: "Det er løgn! Jeg har ikke gjort det," og gentog sagtere, for at pensionærerne ikke skulle høre det: "Jeg har ikke gjort det." Christiansen sagde: "De behøver ikke at sænke stemmen, min kære. Der er sgu ingen, der hører Dem alligevel." – "Men jeg har ikke gjort det," sagde jeg. "Jeg er jo ganske lyslevende. De må jo være gal, hvem De så er." – "Sådan er det altid," sagde han og tændte en cigar. "Man vil aldrig tro det første gang. Det falder så overordentlig overraskende, at forandringen ikke er større. Der er også dem, der gør forsøget om igen et par gange; men det nytter ikke noget. Hvordan bar De Dem ad?" – "Jeg kan slet ikke huske noget. Jeg tror det ikke –" – "Så må vi se os om," sagde han og gik rundt i værelset. Klædeskabet var stort og meget højt, og jeg så nu, at døren stod åben, som om der var noget, der hindrede den i at gå i. "Der har vi det," sagde Christiansen. Inde i skabet hang der en tøjsnor i løkke på en knage, ganske stram, som om noget tungt hang i den, og jeg kunne ikke løfte den af knagen. "Originalt lille spilleværk," sagde Christiansen, og jeg kastede mig over sengen og hulkede. "Jeg er en morder og har myrdet mig selv. Min Gud! Min Gud! Gør det om igen! Gør det om igen!" – "Ja, nu er det for sent," sagde Christiansen; "men for så vidt skal De ikke være ked af det, for De er akkurat, ligesom De var før. Bli'r det ikke bedre, bli'r det heller ikke værre. Den eneste forandring er egentlig, at vi aldrig sover, men vi er altid på farten frem og tilbage, og det er lige langt." Jeg lå over sengen og græd: "Jeg græder ikke over, at jeg er død, men over at jeg aldrig har levet. Menneskene var mig så fremmede. Jeg var så alene i denne skrækkelige verden. Jeg kunne ikke glemme mig selv hverken ved nat eller dag." – "Næ sågu," sagde Christiansen og blev synligt blød om hjertet. "Sådan er det omtrent med os alle." – "Ja, der er ikke noget at gøre ved det," sagde jeg. "Næ, det er vist," sagde Christiansen. "Nu kommer man aldrig videre, end man er."

I det samme begyndte der nogen at banke på døren, og værtinden råbte: "Luk op, luk op, hr. Lange! Ellers sprænger vi døren," og jeg hørte hende hviske til en anden: "Uha, kan De se gennem nøglehullet hans støvler henne ved skabet." – "Hvordan skal vi nu slippe ud?" hviskede jeg til Christiansen. "Det er nemt nok," sagde han. "Folk kan hverken høre eller se os. Det bli'r morderlig spænd at narre de idioter." Dermed åbnede han døren og trak mig med sig, og vi gik lige midt imellem dem, og de fæhoveder blev ved at dundre på døren i den tro, at den var lukket. Imellem dem så jeg en af mine venner. Han var bleg som et lig, og hans øjne stirrede. Jeg havde lyst til at hviske til ham: "Gør det ikke"; men Christiansen trak mig i hånden, og vi kom ud på gaden. Der lagde jeg mærke til, at vi gik som på listesko, og jeg kunne ikke høre mine egne fodtrin.

Grev Høg

I august 1888 fik jeg tyfus. Jeg lå længe og fantaserede vildt, tror jeg nok, og siden lå jeg hen i en hel døs. Sygeplejersken vækkede mig hver time for at hælde mælk i mig af et krus, og jeg havde ikke kraft nok til at forlange det af et glas. Jeg husker kun dunkelt, hvordan de tumlede med mig, de vaskede mig, tror jeg, og puttede mig i en hospitalskurv eller noget lignende. Siden var der en rumsteren og tumlen, som jeg kun har svage minder om. Jeg lå som sagt hen i en døs, og hvad de foretog sig med mig, lagde jeg så at sige ikke mærke til; men samtidig havde jeg stadig nogle besynderlige feberfantasier. Jeg fornam en susen og en svimlen, som om jeg uophørligt faldt uendelig dybt, og – ja jeg kan ikke ret beskrive det – det var, som om jeg hele tiden svævede i musik. Indtrykkene fra omverdenen mærkede jeg kun, som om de kom uendelig langt borte fra, eller som om min hud var blevet mange tommer tyk; men jeg følte mig stadig båren, stigende og synkende, gennem et hav af musik som fisken i sit element. Tonerne var så forunderligt levende. Jeg mærkede, hvorledes vellydene bar mig oppe, og mislydene trak mig ned. Til sidst endte det i en tung, tung, lang, lang tone.

Denne tone blev afløst af en lyd og en rysten, som lignede vognrummel. Jeg mærkede nu også mit eget legeme igen, jeg sad ligesom i en stol. Med besvær åbnede jeg øjnene. Jeg sad i en drosje, som kørte i fuld fart. Jeg rørte på mig og tænkte mig om. Mærkværdigt nok følte jeg mig ikke syg, kun noget tung i hovedet og forvirret.

Lige over for mig sad en person og sov med sit ansigt skjult under en blød, brun hat. Vi kørte med fuld fart igennem landet. Det var efterår. Græsset stod grønt, og solen skinnede. Trods det følte jeg mig beklemt om hjertet. Hvor i al verden førte de mig hen?

I det samme vågnede den anden, gabede, gned sig i øjnene og så på mig. Lige som jeg ville spørge ham, hvor vi kørte hen, sagde han: "Hvad Fanden er det! Hvor farer vi hen?" Jeg kunne ikke give ham mere besked, end han mig. For resten viste det sig, at han hed Christensen, var sadelmagersvend og havde haft tyfus ligesom jeg. Han havde et skikkeligt udseende med en flad næse og to godmodige, dumme øjne.

Efter at have bandet godt over den skandale, "at køre os Fanden i vold uden at spørge os om forlov" tog han en cigar frem, tændte og bød mig en. Der hændtes nu noget mærkeligt. Efter at have tændt min cigar ville jeg kaste den glødende tændstik ud af vinduet til højre, som jeg troede var åbent. Tændstikken fløj ud af vinduet; men just i samme øjeblik opdager jeg, at det ikke er åbent, men lukket. Tændstikken syntes altså at være gået igennem glasset. Jeg vidste, at det var en fysisk umulighed. Selv om tændstikken var glødende, kunne den ikke brænde hul igennem en glasplade, som først smelter ved 1100 gr. Der var desuden heller intet hul i ruden, og den sluttede tæt til rammen. Skulle jeg have haft en hallucination? Jeg ledte efter tændstikken i hunden at vognen, men kunne ikke finde den. Min sidemand havde ikke bemærket noget, og jeg talte ikke til ham om det, men grublede i tavshed over det mærkelige fænomen.

I det samme kørte vi op for en port. Vognen holdt. Vogndøren blev åbnet. Vi stod ud. En karl sagde til os: "Denne vej." Vi så på hinanden og fulgte efter ham. Han gik over gården, åbnede en dør med et Værsgo og lod os gå ind.

Vi kom ind i en forstue, hvorfra døren stod åben til en større stue med flere mennesker. Vi gik derind og sagde Goddag. Et par stemmer svarede trevent. Ingen velkomst, ingen forklaring. Jeg følte mig til gengæld heller ikke oplagt til at give nogen, satte mig på en stol og så på selskabet.

Stuen var aflang og temmelig stor med tre vinduer i den ene side. Midt i den stod et stort bord og omkring det flere rørstole. I det ene hjørne under et vindue stod en sort lænestol, hvori der sad en mand og stirrede ufravendt på mig. Nærmest ved ham sad en gammel, hvidskægget mand med fløjlskalot og røg af en lang pibe.

Under et lille bord lå en halvvoksen dreng og sov. Hvad jeg mest lagde mærke til, var dog to af de besynderligste skikkelser, jeg har set, der spadserede op og ned, hver på sin side af det lange bord. Den ene, en stærkbygget tyksak med glinsende røde kinder og næse, spankede brummende frem og tilbage og så arrigt omkring sig, og hver gang han gjorde omkring, slog han hælene sammen og knyttede næverne. Han var klædt i en kort jakke, der lod hans svulmende bagpart til syne. Den anden var en lang og mager stankelben, klædt i en sort diplomatfrakke og havde en lang, kantet næse og melankolske øjne. Han gik med meget lange skridt, som han gik på stylter og pudsede ofte sin næse med et stort skrald. Jeg kunne ikke lade være at sammenligne de to herrer med Tykdjævelen og Tynddjævelen i Faust.

Men hvad jeg ikke kan beskrive, var den stemning, der som en tung og trykkende luft lå over stuen. Alene det at se så mange mennesker sammen, uden at de førte nogen samtale med hinanden. I stedet for sad de og så på hinanden – som vilde dyr bag jernstænger, syntes jeg.

Nu rejste den gamle sig og kom hen imod mig. Jeg syntes nu, jeg skulle kende ham. Det var en forhenværende guldsmed fra København. Han brød tavshedens trolddom med de ord: "Velkommen til sanatoriet." Altså var det et sanatorium – tænkte jeg ved mig selv. "Jeg kendte Dem ikke straks igen," sagde han. "Nu skal jeg forestille Dem for greven." Han førte mig hen til manden i hjørnestolen og forestillede mig for grev Høg.

Grev Høg havde en krum næse, hvasse øjne og en gråsprængt knebelsbart, som han sad og sugede på.

Lige som jeg begyndte at blive sulten, kom en opvarter ind med frokosten. Vi spiste alle med god appetit, især greven. Han knasede sine tvebakker med nogle sorte tandstumper og gnavede hønsebenene på en måde, der mindede om et rovdyr ved sit måltid, og da han var færdig, satte han sig til at skære i en prop på en udsøgt ondskabsfuld måde.

Drengen derhenne under bordet var den eneste, der ikke satte sig til bords; men på en gang kaldte greven: Fiks! Fiks! Jeg så mig om; men der var ingen hund i stuen. Derimod rejste drengen sig, løb hen til greven og fik af ham en tallerken med kød og brød, som han gav sig til at spise ved det lille bord. "Den dreng vil ikke spise ved vort bord," sagde greven henvendt til mig. "Er det ikke sært?" Jeg syntes, det var meget sært, og efter frokosten gav jeg mig i snak med drengen, som viste sig at være meget sky og forlegen. Jeg fik at vide, at han virkelig hed Fiks. "Det var da underligt," sagde jeg. "Det siger De vel, fordi det er ligesom et hundenavn," svarede han bedrøvet. Jeg forsøgte at trøste ham med en mislykket brander og sagde, at det var netop et fikst navn.

Jeg gik ud for at se mig om. Huset var en rummelig, toetages bygning; men der lod ikke til at være flere gæster end os. Det måtte jo også være ud på efteråret. I døren til køkkenet stod en uhyre tyk og rød vært, som jeg ikke fik lyst til at give mig i lag med.

Jeg gik ned i haven og derfra ud i en lund, som løb langs en lille fjord. Jo længere jeg tænkte over det hele, des mindre smagte det mig. Den underlige måde, jeg var kommet derned på uden bud eller brev fra mine slægtninge, sanatoriets uhyggelige udseende og især de mærkelige størrelser, jeg var sammen med, gav mig en tydelig fornemmelse af at være på urette plads. Just derfor bestemte jeg mig til ikke at spørge mig for, men se, om jeg ikke kunne opdage sandheden på anden måde. På den anden side kunne "sanatoriet" jo også godt være en almindelig kro. Mine tvivl var måske kun sygelige indbildninger.

Af disse betragtninger blev jeg revet ud ved synet af efterårets pragt omkring mig. Bøgelunden rejste sine kobberfarvede kroner over den tingrå fjord; men mellem dem skinnede den svovlgule elm. Linden var endnu grøn. Egens blade var læderfarvede. I underskoven stod tjørn og hyben med røde bloddråber. Benveds gule frøkapper lå i rede i deres karminkapsler. Slåen hang sorte og blå på gren.

Det mærkeligste ved efteråret er, at på den tid bliver bladene levende. De slår sig løs, før de dør, flyver ud fra træet, som de trofast har tjent hele sommeren, og sværmer som store, røde og gule sommerfugle mellem hinanden. Der kommer det store ahornblad sejlende. Det er ikke længere et blad. Det er en gul flagermus med store, sorte pletter og med en lang, stiv styrehale. Der er også et andet ahornblad af en skøn, rød farve. Det ene er ærens, det andet lønnens, de tumler sig med hinanden som han og hun. Det er også morsomt at se, hvor bladene kan holde bal, som om de var levende. På en korsvej i skoven eller i en krog bag gården, hvor de kan lege ubemærket, danser de runddans for hvirvelvinden og rasler med folderne. Det er de vandrende blades tid. Fjernt fra alle af dets slægt kan man se et stort kastanjeblad komme drivende på opdagelsesrejse gennem bøgeskoven. Og så alle de former og farver, bladene får. De ruller sig sammen til kræmmerhuse og sætter sig på vip på en kvist med stilken bagud. Kaster man et tilfældigt blik op i bøgehimlen, tror man at se klaser af farvede blomster og skarer af brogede kugle; men ser man nærmere til, bliver urskoven atter til den hjemlige bøgeskov.

På stammerne trives mos og lav i det fugtige vejr. Der er også fernisblanke fluesvampe, røde med hvide skønhedspletter, og en uendelighed af rådnende rørhatte. Lavet kryber op ad stammerne som tropernes formummede insekter, stikker et ben ud hist og et følehorn her; men ser man efter, bliver det straks til det skikkeligste lav at verden. Undertiden hører man et klask. Ned fra træerne falder nogle sære piggede dyr, som går i stykker og viser sig at indeholde nogle store, brune, glinsende æg. Fra ahorntræet kommer vingefrugterne summende som bier, snurrer rundt og render det dumme hoved mod stammerne.

Om aftenen fik jeg mig en passiar med greven. Trods det frastødende indtryk, han først havde gjort på mig, var han egentlig en dannet og kundskabsrig mand. Jeg fortalte ham om det underlige tilfælde med tændstikken, og greven forklarede det derhen, at det var spejlbilledet af den tilbagespringende tændstik, jeg havde iagttaget, og at det på grund af en fejl i glasset havde været så illuderende – som man ser, en ret rimelig forklaring. Overhovedet var han en fordomsfri mand og advarede mod al overtro. Han for sin part troede hverken på Fanden eller Vorherre, fortalte han mig rent ud. Den gamle guldsmed blandede sig i samtalen, da han hørte det, og begyndte at snakke om "Fandens regimente". Jeg stak en optimistisk frase ud; men den gamle råbte: "Jeg vil sige Dem ærligt og oprigtigt, at det er Fanden, som har regimentet på jorden, Fanden i egen høje person"; men så faldt han helt sammen og sagde: "Å Gud. Det er godt man skal dø og puttes i jorden og blive til ormer og andet griseri. Der skal Fanden ikke have sine klør." På dette punkt slog greven en høj og fornærmelig latter op, og tyksakken stemmede skraldende i. Den gamle studsede, rejste sig og sagde: "Det er nok bedst at komme i seng." Også jeg gik op på mit værelse og lagde mig, men kunne længe ikke sove. Det hele huede mig ikke.

Jeg drømte stygt om natten og havde mareridt. Det var mig, som om et hæsligt dyr lå over mit bryst og ansigt. Grunden til mareridtet er jo den knugende fornemmelse, man får ved, at åndedrættet hæmmes; men drømmen er så livagtig, at man godt forstår, at folk har taget den for virkelighed.

Da jeg kom ned til morgen, spankede tyksakken som sædvanlig op og ned ad gulvet, spyttede, stampede og mumlede og opførte sig. som var han ikke rigtig klog. Jeg kom til at høre nogle brokker af hans snak, og det bestyrkede mig i den tro. Han snakkede noget om at "mase dem", at "slå hovedet i kvas på dem" og andet mere af den slags. Hvem de mystiske *dem* var, oplyste han ikke. Da jeg kom indenfor, trak den gamle guldsmed mig hen i en krog og hviskede konfidentielt: "Unge mand. Jeg vil betro Dem en ting. Her er ikke sundt på det Satans sanatorium." Den mystiske måde, han betroede mig det på, var højst grinagtig, men jeg delte hans mening.

Min beslutning var taget. Jeg havde intet at gøre her, det jeg vidste, og ville ikke blive her en dag længere. Jeg gik min vej ad den kørevej, jeg var kommet ad.

Ret længe varede det ikke, før den delte sig i flere. Jeg valgte en af vejene, men må have valgt den forkerte; thi den endte blindt i en mose. Jeg var nu kommet ned til fjorden og bestemte mig til at gå langs vandet.

Atter blev jeg grebet af efterårets maleriske pragt; men tillige forstod jeg det smertelige vemod, det præges af. De tørre grene skreg under mine fødder. Bladene faldt fra træerne, et for et. For oven ragede allerede de tørre ris i vejret. Nu lagde jeg også mærke til, at der ingen sangfugle var i skoven. Kun skovskaderne skræppede, og kragerne brallede op. Dyrene var så tamme her. Et egern fulgte mig fra gren til gren, og en lille mus kom løbende over stien, satte sig på bagbenene et øjeblik og så på mig og var væk. Spætten hørtes hamre længere inde, som var det et stort ur, der gik. Det vrimlede af skarnbasser, glatte og sorteblå. Under et slåentræ lå de til bunke, som om de var faldet ned derfra. Inde mellem det visne løv prustede pindsvinet, som om det var en trold, der snuste efter menneskekød. Egern har noget menneskeligt ved sig. De sad på en gren og snakkede sammen som en flok aber, og når jeg kom nærmere, tav de stille og så på mig. En gang så jeg en fugl, jeg ikke kendte, grøn og blå som en papegøje. Det har vist været en ellekrage.

Fjorden løb ud og ind. Jeg gik flere timer, men stadig ad den samme sti mellem skov og fjord. På den anden side fjorden så jeg land bag høsttågen. Omsider så jeg et hus ligge foran mig i skoven. Det er mærkeligt, som konturerne bliver i høstluften, klare og skarpe, men tillige så gennemsigtige, som om det var et luftsyn. Efterårets linjer og farver ligner et teatermaleri. Først nærved ser man, at det er et rigtig solidt hus, man har for sig, og ikke et malet stykke lærred.

En høj mand kom ud af huset og gik hen imod mig. Men det var jo hr. Stankelben! Og huset? Huset var sanatoriet. Jeg blev så ærgerlig. Jeg var gået rundt, og her var jeg igen. Men hvor var vejen, jeg var kommet kørende ad? Stankelben kom spankende, som om han fulgte lig, og sagde i en bedemandstone: "Jeg gik ud for at se efter Dem; men De er jo meget præcis. Det er lige middagstid." Jeg kunne ikke lade være med at spørge ham, hvad kant vejen gik fra stedet her. "For øjeblikket er der ingen vej," sagde han medfølende. "Når vandet i fjorden stiger, er stedet som en ø." Her var altså forklaringen.

Atter kom jeg ind i den samme uhyggelige stue til den samme tungsindige tavshed. Greven sad i lænestolen med det højre ben over det venstre og kørte rundt med foden, så at den vekselvis pegede mod hver af os andre, og denne bevægelse, der var så regelmæssig som et urværk, fangede og fastholdt mit blik. Greven blev mig mere og mere modbydelig. Vi kom til at tale om dyrebeskyttelse om aftenen, og greven hånlo naturligvis over, hvad jeg sagde. "De kalder det måske også dyreplageri," sagde han, "når jeg svider mine musegrå heste eller kuperer min dogge," sagde han med et ondt blik. "Hvad, Christensen?" spurgte han mod denne, som sad til højre for ham. "Næ," svarede Christensen og for sammen, som om han havde fået et piskeslag.

Denne samtale gav anledning til en uhyggelig drøm, jeg havde samme nat. Jeg flygtede henad fjordstien rundt om øen, og efter mig fo'r greven på Christensen i skikkelse af en musegrå hest og med Fiks som parforcehund. Nærmere og nærmere kom de. Hunden glammede højt og fulgte min blodige svejs. Jeg skreg højt, men med et dyrs stemme, ikke min egen, og inde fra skoven svarede et kor af hylende og pibende stemmer. Det lød, som om alverdens skabninger var i kvide og pine. Jeg snublede og faldt stønnende til jorden, mens hjertet hamrede i mit bryst, og skummet brød frem på mine læber. Greven satte sin fod på mit bryst, flåede og parterede mig, og Fiks slikkede af mit blod.

Siden har hver nat plaget mig med hæslige drømme. Snart er det greven, snart tyksakken eller Stankelben, som optræder i dem. Greven forfølger mig ad fjordstien, sætter sin fod på mit bryst og giver mig fangst. Tyksakken er en rigtig djævel efter den gode altteüflerische maner. Han sparker mig og spiller bold med mig på sine horn, alt imens han brøler, ræber og stinker så ganske græsseligt. Hver gang han giver et godt stød, siger han til sig selv: "Sådan skal de ha' det" og går på igen som en gal tyr.

Men den værste af dem er mester Stankelben. Han optræder som min skriftefader og benytter sig til det øjemed af en lille tommeskrue, hvormed han presser bekendelsen ud af mig. Efter skriftemålet holder han en længere præken for mig om det forkastelige og forargelige i mit liv, ser så på sit ur og siger: "Hillemænd. Klokken er mange. Nu må vi til forretningerne." Hvorpå han henter et hvidglødende lommejern med udskåret asbesthåndtag op af lommen og siger: "Jeg vil for denne gang lade nåde gå for ret og indskrænke mig til neglen på din lillefinger." Og så giver han sig i lav med arbejdet med en omhyggelighed og en kunstnerisk glæde, som lader mig fortvivle, idet han kæler for den negl og lægger fingeren på sin vortede næse for at overveje hvert strøg, alt imens han foreholder mig, at jeg må være standhaftig og taknemmelig, da det er til min sjæls bedste. Han ynder også at eksperimentere med frysemaskiner, elektricitet og syreindsprøjtning under huden, og han er lige så vel bevandret i fysikken som i moralen.

Således går mine nætter med hæslige drømme, og derefter kommer den trøstesløse og lange dag. På væggen i samlingsstuen hænger et bornholmerur, som går og går, tik tak, tik tak; men det har ingen visere, og det ur er nær ved at gøre mig gal med sit evige tik tak. Mine tanker er så svækkede, min fantasi så ophidset af onde drømme, at jeg bilder mig ind at se syner ved højlys dag. Forleden bragte opvarteren en leddeløs stol ud af vort værelse og satte den foreløbig nedenfor trappen; da jeg tilfældigt kaster et blik ud ad vinduet, hvad ser jeg så? – at stolen galopperer tværs over gården til køkkenet ganske på egen hånd; men i samme øjeblik jeg så på den, stod den stille, og en mand kom ud af køkkenet og tog den, så derved viser det sig at have været en øjeblikkelig hallucination. Således fyldes min dag af sansebedrag. Undertiden forvildes jeg til at tro, at alt omkring mig er øjenforblændelse, og at denne ø, jeg er kommet til, er et fortryllet land, hvor naturens orden ikke hersker undtagen i min indbildning. Når jeg taler derom til greven, ler han med en skærende latter, citerer Voltaire og Strausz og kalder mig et overtroisk og tosset menneske.

Stundom falder jeg helt hen i underlige tanker. Da trækker kaprifolen sine ranker til sig for mig, og snebærret bøjer sig med de hvide bær, når jeg går forbi. Da hvisker hver lille gren til mig: Træd mig ikke, og hver blomst og blad: Pluk mig ikke. Ja, når jeg sidder ved bordet, hvisker brødet til mig: Spis mig ikke, og stolen: Sid ikke på mig. Da drømmer jeg mig en korsfæstet verden, hvor dødens ånder hærger. Blæsten farer hujende gennem skoven og slår blindt mellem de skælvende planter. Nattefrosten kryber igennem den og snigmyrder de spæde spirer. Og uden om lidelsens ø går dødens kolde dyb, det stille vand. Fjernt ude skimter jeg livets kyster; men det ser ud, som om de hver dag rykker længere bort, indtil vi bliver ene i verdenshavet på den fortryllede ø.

Og dog ønsker jeg at være som en af disse skælvende plantesjæle frem for at føre den tilværelse, jeg fører. Thi den største pine for mig er, at jeg ikke tør tale til nogen om disse hæslige drømme og de underlige fantasier; men uagtet de er blevet mit inderste liv, går jeg under en trolddom, der tvinger mig til at fortsætte det dagligdags og banale liv i sanatoriet og tale i den samme konversationstone. Undertiden føler jeg lyst til at råbe ud, hvad dette sted hedder, og hvem der regerer her; men da tvinger sig frem over mine læber en af disse vamle bemærkninger om vejr, teater og litteratur, og medens min sjæl vanker ensom på vanviddets afgrund under lidelsens svøbe, taler min tunge tomme ord med greven, og jeg hører den gamle guldsmed fortælle, at han snart skal dø og "blive til ormer", imens en tæt tåge svæver over mine tanker, og evighedsuret går, og grevens fod kører rundt.

Da skriger i min sjæl som et angstfuldt spørgsmål: Hvem er grev Høg?

Civitas Dei

Jeg stod foran en mur af røde munkesten med tegltag foroven. I muren var en port, udkastet i gammel stil med al slags snitværk. Over porten stod de ord skrevet: *Civitas Dei*. Da jeg ringede, åbnede porten sig. Portneren hilste på mig og sagde, han skulle vise mig vej til superintendenten. Jeg ville have spurgt om noget; men en uhyre stor, rød bygning fangede mit blik. Den lignede en gotisk kirke, men af en kæmpestørrelse, som gjorde det vanskeligt at sammenfatte enkelthederne. Den strakte sig ud til begge sider for mig, mere som en by end som en bygning, og dog måtte den strække sig endnu længer bagud; thi over fronten så jeg et vældigt tårn rage op, så fjernt at glughullerne knap kunne skelnes. Op ad muren klatrede slyngplanter, nederst den smukke gærdesnerle med dybe hvide tragter og sit fint gulgrønne løv. Over den bredte en tusendårig vedbend sig nogle hundrede fod i højden, og overfor den atter noget grønt, som jeg anslog til murrude, ja selv kæmpetårnet oppe i skyerne bar et grønt overtræk. Tårnfalkene svævede om det. Som myg tog de sig ud.

Jeg kom ind i en mægtig hal med ovenlys ned på hvide sandstensvægge. Jeg fik et indtryk af noget som et hult fjeld. Højere oppe i hallen sad mennesker i sommerklæder og læste. De så ikke efter os, som vi gik forbi, undtagen en, hvis øjne faldt fra bogen op på mig, og som smilede venligt til mig. Det hele virkede så hvidt, så stille, som om det var fjernt borte eller længst forgangen. Jeg havde først savnet noget til at fylde den uhyre grotte, vægmalerier fra gulv til loft, eller bedre, et orgelspil brusende og skummende op under hvælvingerne; men nu forstod jeg den hvide hal. Der var en blid musik i lyset, der stod som et vandfald ned fra loftet, brød sig imod hvælvinger og piller og sprøjtede op igen mod loftsribberne og flød ind i dybe kroge, hvor dets klare glans blev mat og mild.

Portneren førte mig op til superintendenten. Jeg må sige, jeg havde ventet mig noget mere gejstligt, havde så småt forberedt mig på at katekiseres; men i stedet for en myndig prælat traf jeg en gentleman, som hilste på mig med den største høflighed og gav mig nogle oplysninger på en utvungen måde. Til sidst sagde han: "Vi plejer her at vælge et bestemt arbejde. Jeg ved ikke, om jeg må foreslå Dem gartneriet," idet han sendte mig et klart, blåt blik. Jeg samtykkede. Jeg var så behagelig overrasket over hans væsen, at jeg ikke kunne sige nej. Han bad portneren om at hente gartneren. Gartneren var en rigtig gartner, duknakket, med et hurtigt, skarpt blik, som man tit ser hos adrætte håndværksfolk. Han viste mig vej. Vi kom igennem snedkernes sal. De fløjtede og hang i uden at lade sig kue af de himmelhøje hvælvinger. Et andet sted sad skrædderne og lod nålen hoppe op og ned. En af dem nikkede skælmsk til mig, gjorde tegn, som om han gravede med en usynlig spade i luften og pegede på mig. Foran os hørte vi maskiners summen og brummen; men min ledsager bøjede af til siden og åbnede en dør.

Jeg standsede overvældet. En vidunderlig vellugt strømmede mig i møde som en varm bølge. Bedøvet trådte jeg nærmere, så noget farverigt som sole og stjerner i et grønt hav, forstod, at jeg var kommet ind i urskovens land.

Og det var det rige, som den lille tarvelige mand ved siden af mig rådede over! Han så på sagerne med stor ro, fløjtede ad en papegøje og pillede ved et palmetræ.

Men hvor jeg blev forbavset! Til siderne og over mig opdagede jeg en glasvæg, skjult under slyngplanter og gæstplanter, og den luft, jeg så mellem palmerne, var en luft af krystal. Jeg stod i en uhyre himmel af det klareste glas. Den fugtige luft fortættede sig stadig til dråber, som flød ned ad det og holdt det klart som flimrende luft. Fugtigheden steg op af den våde muld i varme tåger. Træerne var så saftfyldte, at dråberne trådte ud af bladenes lange, hængende spidser og faldt som en svag regn.

Jeg havde håbet at skulle blive herinde; men gartneren førte mig ud i en almindelig køkkenhave, hvor vi gav os til at beskære og binde op på tomaterne.

Og dagene gik som nede på jorden, vi arbejdede, spiste og sov. Den eneste forskel var den, at alle folk var høflige mod hinanden, skønt noget tavse. Jeg var rent ud sagt skuffet. Jeg havde ventet mig noget med transparent og basuner, jeg vidste ikke hvad. Jeg havde jo hentet mine forestillinger om Guds stat fra kirke og teater.

Jeg gjorde min pligt af en god vilje, såede og hyppede; men når jeg så på gartneren, måtte jeg undres over den opmærksomhed, han lagde i sit arbejde, han ligefrem kælede for det som en moder for sit barn. "Man må beflitte sig på at bruge sine øjne og ikke tage vrangt på sagerne," sagde han i sit håndværkersprog.

Og som jeg gik her dag for dag, gjorde jeg nogle iagttagelser, som først forekom mig selv utrolige, men som stadfæstede sig ved nøjere undersøgelse.

Alt var her så dagligt og ligetil tilsyneladende, og dog var alt så eventyrligt i grunden. Den første af mine iagttagelser var den, at her var farverne levende.

Det allerførste, jeg lagde mærke til, var den grønne farve, den var så frodig og frisk. Den var som et barns smil, som en lystig leg, som duggen om morgenen, som en pilefløjtes tone.

Altid var det røde med det grønne, den røde mur bag slyngplanterne som vin i et køligt bæger, røde blomster mellem bladene som en leende pige i en ærbar kjole. Den røde farve er mundens og kyssets farve. På en mørk bund er den som en brusende kærlighedshymne i en doven nat. Den er som en hjertelig velkomst, som et kært og trygt minde, som liljekonvallens duft, som et varmt bad.

Den gule farve blinkede over taget i de forgyldte spir. Den er som en ung tiger, som en kæk død, som klarinettens spil og stålets klang.

Jeg lagde mærke til, at synet af en stærk farve havde en rent legemlig virkning på mig. Den gule farve virkede på mig som en let rus, den blå som et køligt bad, den grønne som en rask lur i fri luft. Hele grundstemningen skiftede i mig efter omgivelserne.

Mit første resultat var altså, at der var noget, der hed den blå stemning, den violette stemning osv.

Da jeg nu havde henvendt opmærksomheden på dette felt, gjorde jeg snart en anden opdagelse af den allerstørste betydning.

Heroppe havde ordene stemningsfarve. Ordene ikke og nej havde en uren, mørk ligfarve, der gjorde dem ulidelige at høre og ulystelige at sige. Ordet at mødes havde en fin, blegrød tone og at skilles en dunkelviolet, og således kunne jeg blive ved. Det klareste af alle ord var ja. Det var som solskinnet selv. Det lyste længe efter, at det var blevet sagt og strålede sin glans ud over de andre ord.

Ordene kunne ikke have haft stemningsfarve, hvis det ikke var for én ting, nemlig at man heroppe altid talte sandhed. Ved forsøg jeg gjorde med mig selv, viste det sig, at det var lige så umuligt at lyve som at holde sit vejr. Prøvede jeg derpå, fik jeg en sammensnørende fornemmelse i brystet, der, hvis jeg drev eksperimentet videre, steg til svimmelhed og afmagt.

En ting undrede mig, at der her i Guds stat ikke var nogen kirkegang, ja man hørte ikke en gang Guds navn nævne, og ved lejlighed spurgte jeg gartneren derom. Han kom stødvis og ubehjælpsom med forklaringen: "Hvad man sådan snakker og siger. Det er jo kun for at vise, hvad man ser og begriber. Og det er ikke noget rigtigt i sig selv. Ligesom jeg ville sige nogen bogstaver og kradseri. Og derfor bruger vi ikke mange ord, nej vi gør ikke. Og ingen højtidelige. For vi lader det højtidelige snakke for sig selv. Det er, hvad vi gør."

Jeg var efterhånden blevet imponeret af den lille trekantede mand. Han var en ren virtuos på sit felt. Han kunne få en plante til at vokse i de mærkeligste stillinger, og rettede på dem og så og rettede ligesom en maler på sin model. Jeg bildte mig til sidst ind, at han kommanderede dem alene med sit blik; men jeg fik ikke tid til at undersøge det punkt nøjere, fordi noget andet optog mig.

Jeg havde på det sidste taget mig fri for arbejdet i haven og udelukkende anvendt min tid til mine undersøgelser. Som jeg nu sad en dag i den halvmørke urskov og henfaldt i den grønne stemning, hørte jeg noget hviske i min sjæl.

Jeg kan ikke finde nogen anden betegnelse for det, som jeg oplevede. Det var ikke nogen ydre hvisken, alt var stille om mig; men i min bevidsthed steg tanke på tanke op som bobler i et kar. Gik jeg ud af den grønne sal, hørte fænomenet straks op. Kom jeg der igen, begyndte det atter efter en kort tids forløb. Atter steg de samme billeder frem til klarhed i min sjæl uden nogen bevidst fantaseren fra min side. Det var den grønne stemning selv, som talte i mig.

For at forstå det, må man vide, hvordan urskoven er. I de danske skove står hver plante nok så anstændig for sig. Urterne blomstrer i kælderen, buskene i stuen, og træerne på første sal. Men i urskoven går alting i et. Som flyverøn hos os slår gæstplanterne sig ned på højskovens grene. Lianer og koralslanger snor sig fra stamme til stamme. Det utaknemmelige figentræ omspinder toppen af sin vært med sine rødder. Fra højden sender det luftrødder ud, som synker langsomt ned for tyngden og efter års forløb når jorden som slanke søjler. Kandebæreren ligger på lur efter fluerne, mere som en polyp end som en plante. Dyrene har her planternes farve, og planterne dyrenes. Gøgeurternes blomster, der bevæger sig i den varme luftstrøm, som stiger op fra bunden, ligner svævende sommerfugle, og på en kvist sidder det vandrende blad ubevægeligt. Når nogen vogter på det, er det et blad, når ingen ser det, viser det sig i sin sande skikkelse som et græssende insekt. Under urskoven er det mørkt som i en krypt. Mikroskopiske plantedyr, siger man, rører sig i kornene af den sorte muld.

Og som jeg stod der, var der noget der hviskede i min sjæl. Ord og billeder steg op i min tanke og føjede sig sammen. Jeg hørte et ord nævnes: Livets træ.

Sine rødder strækker det ned i underverdenens floder, og som et sønderrevet land breder det sin uhyre stub. Op af den vokser alle de planter, som er i verden, som grene og kviste. Det er som et mytologisk væsen, til hælvten dyr, til hælvten plante. Som blomster bærer det brogede fugle og som frugter alle jordens dyr. Ask Ygdrasil hedder det også. Egern og abe bringer bud fra rod til top, og hjortene springer i dets grene. Og det sætter nye kviste og bærer nye frugter hvert århundredetusind. Under dets rod ligger de døde arter begravede; men i dets krone synger fuglene altid en hymne om lys, luft og liv. For oven fletter grenene sig ind til et løvtag. Det bærer Askur og Embla i det klare solskin, som de sidste frugter på livets træ.

Xu gik jeg daglig og lyttede til fortællinger om grøde og liv, som de steg op i min bevidsthed ved betragtningen af urskoven. Hver blomst havde sin historie som knop på livets træ.

En gang i haven kom en mursten på tværs af mig. Jeg sparkede til den lidt ublidt, og jeg mærkede, at gartneren ikke syntes om det. Derfor sagde jeg: "Det er jo kun en mursten." – "Kun en mursten!" brummede han. "Det er ellers ikke så meget dårlig en mursten," og lagde den omhyggeligt hen til en stabel sten. Det svar gav mig noget at tænke over og jeg foresatte mig at undersøge sagen nærmere – jeg havde nu en ubegrænset respekt for den lille mand.

Stenene var ærlige, håndgjorte sten, ikke maskinkram. Man kunne træffe at se fingermærkerne i dem. Som man ser det i gamle mure, var de ikke nøjagtig lige store, havde heller ikke ganske ens farve; men det samme gav just muren et hyggeligt udseende.

Hvem monstro den sten var lavet af? En og anden hæderlig, gammel mester fra middelalderen, som korsede sig, når Angelus lod – og den sten kunne se ud, som om den var af en nidkær kætter og billedstormer. Måske var hver stokværkshøjde fra sin tid – stilen var ikke ren – det kunne være, også nymodens fagarbejdere, socialister med shagpibe mellem tænderne, havde arbejdet derpå øverst oppe.

Der er noget varmt og levende ved den røde mur, noget menneskeligt ved den. Som jeg stod og beskuede den røde mur, kittet sammen af sten på sten, løftende sig imod skyen, kom jeg uvilkårligt til at tænke på menneskehedens tog, sjæl efter sjæl, op over vanskelighedernes fjeld.

I dette øjeblik fik jeg atter den besynderlige fornemmelse: Jeg hørte det hviske i min sjæl. Det var, som om hver sten talte i sit tungemål. Når jeg lagde hånden på én, hørte jeg sværd- og bægerklang, hørte søerne syde og kartovernes brag; men fra en anden nåede mig vigiliers sang og fjerpennens skratten, når den snirkler sig gennem farvede initialer. Det summede og tonede som fra en bikube. Jeg kunne skelne orglets klang ved siden at guitarens søde spil. Højere oppe gik maskinens dumpe bas. Med en luftning kom dragende tonen af al verdens klagende og jublende vers. Oprørssangene fløj først som gyldne stråler. Efter kom søde og bløde toner, som røde aftenskyer syntes de mig, som krydderøernes duft, når den møder skibene på det åbne hav, som en sværm af kurrende duer – jeg kendte de sange, de behøvede ikke at nævne deres navn. Og efter et ophold hørte jeg evighedssangene, som skælvende stjernestråler, som blålige blomster, der ringer til solnedgang.

Det var huset af de talende stene. Af hver sten udgik en tone, men alle de summende toner lød sammen til én klang, som jeg dog ikke kunne skelne tydeligt. Der var et ord, der ville forme sig i min bevidsthed, men endnu svævede i en dunkel baggrund.

Gartneren stod bagved mig. Jeg vendte mig om og så på ham. "Det kunne man for eksempel kalde for historiens kirke eller sådan," sagde han i sin tørre tone, og derefter blev han helt meddelsom og fortsatte: "Ja ja. Når man er så vidt, at man kan tale rent, og at man kan skelne og sådan, så kan man jo snart begynde og lære noget." – Jeg blev lidt flov, jeg forstod nok, hvem *man* var. – "Ja ja. Alt det man har for øjnene og i ørene, det er jo bare ligesom tegn og billeder, hvad? Ligesom jeg ville sige nogen bogstaver og kradseri. Forstår man det? Man må begynde så småt og med detaljen. Man har det slets ikke let af naturen ved at indse det sådan alt i alt."

Gartneren var gået. Jeg vendte mig om og så ud i verden. Smilende gennem tågen brød solskinnet frem. På den grå skybund stod regnbuen, grøn som livets træ og rød som historiens kirke. Jeg gik hen over engen på den hvide tåge og se: Regnbuen gik med mig over den grå himmel; thi regnbuen er kun solskinnets flygtige spejlbillede.

Hvor var solskinnet ikke vidunderligt? Al glans og pragt i verden er en afspejling af det, som det bryder sig i tilværelsens glar. Regnbuen stod mod det grå som en drøm i den dunkle nat. Jeg gjorde et forsøg, jeg lukkede øjnene og vendte mig mod solen. Da skinnede den ind til mig gennem de lukkede øjenlåg, jeg strakte uvilkårligt hænderne op imod den. Og en svimlende stemning betog mig. Alle de syv farver klang i et til en blændende tone.

De sidste dage

Alt som kulturen skrider frem, og oplysningen stiger, bliver menneskelivet lykkeligere og lettere. Hele Jorden vil blive opdyrket og inddelt i kvadrater. Der vil indføres selvvirkende maskiner til alle arbejder, og det vil blive matematisk beregnet, hvor meget menneskeheden behøver hvert år af hvert produkt, og maskinerne vil blive indstillet derefter. Endog fødsler og dødsfald vil blive regulerede, så at befolkningstallet altid bliver det samme. Menneskeheden vil samle sig til republikken "Jorden", de vil vedtage et normalsprog og en normalreligion. De forskellige racer vil blandes, og således vil den sande normalrace opstå.

Da vil den store kineser, som han kaldes, gøre sin vidunderlige opdagelse af verdensformlen. Han vil finde en formular, som udtrykker alt, hvad der er til i fortid, nutid og fremtid, således at man kan finde det ubekendte, til hvilken tid man vil, blot ved at indsætte tidspunktet i regningen. Det er ikke let for os at forestille os, hvorledes denne verdensformel ser ud; thi den er fundet ud ved en højere matematik end den, vi har lært. Formlen er nemlig ikke en fast formel som de, vi kender; men den er foranderlig fra sekund til sekund ligesom verdensløbet selv. Derfor kan den ikke skrives på papir med pen og blæk; men den store kineser har opfundet sin formelmaskine, som viser formelens faser med tegn og tal, som skifter for hvert sekund.

I verdensformlen benyttes det store kinesiske abbreviatursystem, som kineserne har været mange tusinde år om at få færdigt. De har givet hver ting i verden sit bogstav, og enhver sammenstilling og hver af fysikkens elementære formler har fået sit tegn, og de har udbragt tegnsystemet til en sådan fuldkommenhed, at hvad der andetsteds skrives med tal og bogstaver hele bøger igennem, i verdensformlen kun skrives med et eneste tegn. Hvert af de tegn, der står i verdensformlen, og som kaldes de hellige tegn, betegner et så uhyre stort og indviklet formeltal, at det kunne skrives med almindelige tal så stort som jordens omkreds er.

Men dette abbreviatursystem er så sammensat, at intet menneske kunne regne noget ud efter det, selv om han sad med pen og papir hele sit liv igennem. Derfor har den store kineser opfundet regnemaskiner, en for hvert af de hellige tal, som regner hurtigere end menneskets tanke. Så når man vil udregne noget, indsætter man blot værdier i maskinerne, og de giver så automatisk resultatet.

I "Jordens" hovedstad går formelmaskinen i en uhyre krystalhal, der er blæst af glasmasse, som man nu til dags blæser en flaske. Lydløst som alle fremtidens maskiner går dens gang. Tegnene springer op og falder i lige så sikkert som solens og stjernernes gang. I sidesalene arbejder regnemaskinerne, og i korridoren står den store kinesers mumie i en lufttom glasbeholder.

I den nye tidsregning, som begyndte i "det absolutte sekund", da den store kineser satte verdensformelmaskinen i gang, gives der ikke mere hunger eller sygdom, ikke heller strid eller arbejde. Ved hjælp af formelmaskinen har "Jordens" borgere beregnet det, som skal komme, og se: det er en uoverskuelig fremtid af velvære og fred. Da vil tiden løbe ud i tomhed, det ene århundrede som det andet, og menneskeheden vil ikke længere have nogen historie; thi den har nået sit mål, den fuldstændige tilpasning til omverdenen.

Med den stigende kultur vil forundringen dø; thi menneskeheden ved alt og forudser alt. Lidenskaben vil dø, fordi der ikke er mere at eftertragte. Da vil digtningen dø, fordi alle emner er udtømte, og fremtidens lærde vil disputere om betydningen af det antikverede ord at elske. Da vil menneskene leve efter klokkeslet, spise og sove, favnes og dø efter klokkeslet, og den nye slægt vil være en fuldkommen og lydefri slægt, som passer republikkens maskiner så nøjagtigt, som om de var maskiner selv.

På den tid vil der fødes et barn på et af jordens kvadrater, og dette barn vil vokse op og blive mand, vil gifte sig, avle børn og dø, alt efter Jordens skik.

Men dette menneske har ingen sjæl.

Dette menneske har ingen sjæl og behøver heller ingen; thi indtrykkene går fra sanseorganerne ad nerverne til hjernen og udløser der nervestrømme, som sætter musklerne i bevægelse, og hint menneskes hjerne vil være så fuldkommen bygget og afpasset efter omverdenen, at den automatisk til enhver tid frembringer den mest hensigtsmæssige bevægelse. Ja, alle det menneskes handlinger bliver endog fornuftigere end deres, der har en sjæl. Således er der af menneskeslægten opstået et nyt og fuldkomnere væsen, normalmennesket.

Fra de kæmpemæssige vejrmaskiner suser vind og regn ud med en monoton, rislende lyd, og hvert kvadrat er kongruent med sit nabokvadrat, og på hvert lille kvadrat bor et lille menneske. Sønnen er faderen op ad dage, og alle menneskenes beskæftigelser og fornøjelser er afmålte af republikkens lovgivere, således at den ene dag er som den anden. Da vil ensformigheden gøre dem sløve. Som søvngængere vil de indstille maskinerne og tilse de store kabler, som fordeler solvarmen over jorden. Og lidt efter lidt vil århundredernes gang dysse menneskeheden i søvn. Normalmennesker af racen uden sjæl vil opfylde jorden.

Da vil der ses et sælsomt syn. Maskiner i menneskeskikkelse vil træde stålmaskinerne. Tomme formler vil ligge dem på læberne. Døde øjne vil fange solstrålerne og lede fødderne på vej, og svar vil følge efter spørgsmål, så automatisk som cylinderens gang frembringer lyd i fonografen.

Når solurenes klokker klinger, drager de i optog til republikkens fester. Omkring på højene ligger den nye tidsregnings skuespilhuse. Der står Odins gudehov, bjælkebygt i egelunden. Der bærer de joniske søjler frise og arkitrav imellem myrte og laure. Der står rødmuret og vedbendgrøn den gotiske kirke. Der står også andre bygninger, hvis navn vi ikke kender. Den ny tidsregning har genskabt alle de templer, hvori "urmenneskene" knælede, både de templer, som har været indtil nu, og de, som vil komme fra nu af.

Fortidens helligdomme er den nye alders teatre. I korrekte kostymer drager de did i tog. Da lyder atter mysteriernes hymner og andensteds orgel og salmesang, således som arkæologerne har fundet ud, at de lød.

Thi den gang da lidenskaben forsvandt af jorden, da søgte de lærde med et sentimentalt sværmeri tilbage til den tid, urtiden, da lidenskaben endnu var til. Da genskabte de urtidens barnagtige ceremonier, og republikkens borgere rørtes over dem som over fortidens underlige digte.

Således har det været alt fra den store kinesers tid; men nu er den sentimentale stemning sovet hen, og forståelsen er gået under i århundreders gentagelse at det fuldkomne og normale liv. Nu vandrer døde sjæle som søvngængere til fester og spiller på strenge, hvis klange ingen hører, og drager smil, som ingen ser. Se hvor højtidsfuldt. Den store maskerade. Alle slægters og tiders klædebon hænger de om sig og drager i et endeløst, farverigt tog op imod templerne på de grønne høje.

Dog er der endnu nogle få levende sjæle på Jorden. De lever som menneskene i urtiden, elsker og hader og drømmer, og de vil ikke føje sig i den nye tidsalders liv. Da forfølger dukkerne dem, de fører dem for retten, og de døde dømmer de levende som afsindige. Nede i dalene ligger store grå huse. Der indespærres undtagelserne, som endnu elsker og hader og drømmer, sværmerne og kætterne, som ikke vil leve det normale liv. Veklager og oprørssange lyder fra det ene fængsel til det andet, medens dukkerne holder vagt.

Og der går en angst gennem den lille levende skare. De gyser for dukkernes stive blik og stramme bevægelser. De farer sammen ved at høre de samme forslidte formler tale ud af dukkernes mund. Dukkernes håndtryk er dem modbydeligt. Det ligner en træhånds. De levendes tal tager af. Hver dag ser de en at deres egne få det stive blik og den døde hånd og ved, at han er tabt for dem, men sandheden kender de endnu ikke.

Men i de sidste dage vil der atter komme profeter som i urtiden, og de vil præke en længst forglemt tale om at bevare sin sjæl. Og sandheden vil gå op for somme af de levende, at de lever i en verden af døde, men deres tanker forvirres i rædsel, de kan ikke skelne de levende fra de døde.

Da vil de indespærrede bryde ud, og flagellanter vil drage rundt fra stad til stad og præke om verdens ende og om den evige død, og de sjæle, som ventede på at slumre ind, vil skræmmes op, og i deres angst for at blive til intet vil menneskene begå frygtelige og usandsynlige ting. Nogle vil holde deres sjæl levende ved blodige forbrydelser imod samfundet; men der er også andre, som vil holde sig i live ved hengivelse i elskovs vildelse, og somme vil opholde sig ved faste og bøn og andre ved svøben eller ved tungsindets lidelse, de som kaldes fromme; men de vise vil bevare sig ved ensomhed og selvfordybelse.

Da vil lidelsen stige i pris og lykken blive billig.

Og dukkerne vil forfølge de levende. Alle undtagelserne, forbryderne og sværmerne, de fromme og de vise vil de plage værre, end Nero plagede de kristne. Kætterne skal knæle for den store kinesers mumie eller dø. Marterinstrumenter fra fortiden graves op igen, og i krypterne under templerne flyder blod og ild. Martyrernes skrig blander sig i Jordens fester.

Men da er der kun en kort stund indtil den yderste dag.

Dukkerne lever og regerer, fordi de er fuldkomne maskiner, afpassede efter verdensløbet, sådan som verdensformlen udtrykker det. Men i verdensformlen er der to små irrationale tal, tallene π og ε. Disse tal har den store kineser udregnet med 1000 decimaler, men han har beregnet dem med en decimal for lidt, og derfor passer verdensformlen ikke længere, når otte hundrede tusind år af den nye tidsregning er gået. Der har fra begyndelsen været en uendelig lille uoverensstemmelse mellem verdensformlen og verdensløbet, og denne uoverensstemmelse er nu vokset så meget, at den er blevet kendelig. Normalmenneskene, som er dannede efter verdensformlen, vil derfor ikke længere være afpassede til verdensløbet. Deres handlinger vil blive uhensigtsmæssige.

Da vil solen en dag se et sælsomt syn. Som ved en trolddom vil alle de, der var kloge på denne verden, forvandles til vanvittige. Som søvngængere vil de træde maskiner, som ikke er til, og spise mad, som ikke findes. Med fordrejede ansigter og hæse skrig styrter de omkring og gør latterlige fagter i den tomme luft ligesom lyssky dyr, der overfaldes af dagslyset.

Da vil det kendes, hvem der er levende, og hvem der er død. Broder og søster skal sidde til bords ved siden af hinanden. Da ser han, at han er en levende sjæl og hun et tomt hylster. To mennesker skal ligge i samme seng, og når de vågner, er hun et menneske og han en død dukke med glasøjne og lallende mund.

I den store kinesers tid havde menneskene udspændt uhyre kabler, som ledte varmen fra ækvator over hele jorden. De havde ledt havvandet i mægtige dobbeltkanaler gennem fastlandene, og de havde reguleret vind og nedbør ved sælsomme indretninger, der ragede op i skyerne som uhyre møllevinger. Nu er der ingen til at passe alt dette. Da standser maskinerne deres gang, kablerne brister, og sluserne sønderbrydes. Naturens kræfter, som var tøjlede og tæmmede under menneskets ave, slipper løs. Brølende farer stormens giganter hen over bambushusene og marmortemplerne. Lynilden raser, og tordenen drøner som i menneskeslægtens barndom. De sønderbrudte kabler spyr ild. Vandene søger tilbage i deres oprindelige leje og skummer i stormflod hen over marsken.

Den underjordiske ild, som seismologerne tæmmede, bryder frem i varmebrøndene, og kloden skælver, så jordsmonnet går som et hav.

Da lærer menneskene atter, hvad frost er. Frosttågen lægger sig klam over landet og dræber. Hel kommer blå og bleg fra nord, Muspel sort og rød fra syd, og når de rækker hinanden hånden, er det sidste menneske død.

Og når det sidste menneske er død, da vil den store Pan genopstå i al sin herlighed. Da vil jordkloden atter stråle på firmamentet med grønne fastlande tungede ud i det blå hav imellem de to polers isdiamanter. Da vil atter vindens sus og regnens fald lyde i urskovene. Lynene vil tegne deres røde linjer over det hede bæltes regnhimmel, og nordlysene svæve i kold glans om polerne.

Spøgelset på Vesterbrogade

Det var det bekendte grå hus på Vesterbrogade, hvor det spøgede så forfærdeligt. Jeg ved ikke rigtig, om det var en myrdet jomfru eller en indemuret nonne; men min private mening er, at det var en gammel jomfru, som må være blevet lukket inde en gang på apartementet i kælderen.

Da hun begyndte at gå igen, var hun meget bange for at genere folk, og når hun listede om i fremmede lejligheder, gik hun i en stadig skræk for, at nogen skulle komme og spørge, hvad hun ville der.

Men lidt efter lidt observerede hun, at folk var bange for hende. Når hun var faldet i søvn oppe i den varme stue, det gamle stabejs, så hun sad i en krog, når stuepigen kom om morgenen, ville hun jo se at liste af med en undskyldning; men pigen satte i et vræl og var ude af stuen før hun.

Hun havde først boet nede i kulkælderen; men der huserede bænkebiderne i skallen på hende. Senere havde hun indlogeret sig oppe i skorstenen og hængt der i pølsekrogene ved sine ribben; men nu blev hun dristig og flyttede op på et ledigt kvistværelse. Der var hun om dagen; men om natten gik hun på visitter.

Hun havde mange gammeljomfruvaner, som ikke faldt lejerne behagelig. Hun skrabede sine fingerled med køkkenkniven – negle havde hun jo ingen af – og hun redte sine isseben med beboernes kamme med en grim skrattende lyd. Eller også vaskede hun sig og glemte en ormstukken tand i vandfadet, og så kom hun siden hver nat og gjorde et kvalm for den tands skyld. Så var hun også så ubehageligt nysgerrig, gik i kommodeskuffer og satte sorte fingre i bøgerne. Hun havde sat sig i sit dumme hoved, at hun ville vide, hvad gasmåleren var til, og det førte bare til, at hun tog den i stykker hver nat, når hun rumsterede med den.

Det varede ikke længe, så talte hele huset ikke om andet end hende, og den stærkeste mand i huset var så ræd som en hare for det gamle dingeldangel. Der gik de frygteligste fortællinger om, hvad sådant et spøgelse kunne gøre, og sandheden var, at hun var så skrøbelig, at hun knap kunne hænge sammen i leddene.

Jo længere tiden gik, jo mere ondskabsfuld blev det gamle asen. Hun kunne falde på at hænge sig i lysekronen og rasle med knoglerne. Eller hun draperede sig med et håndklæde og stod der i måneskin, når man kom hjem fra ens beværtning.

På den tid var der en student, der flyttede ind i et ledigt værelse. Det var en ung, glad mediciner, og da værtinden fortalte ham om spøgeriet, spurgte han, hvornår det gik for sig. Da han fik at vide, at det især var i åndetimen, som De nok ved varer fra 12 til 1, sagde han, at så var han ganske rolig. På den tid plejede han at spille l'hombre.

Imidlertid passerede det dog en gang, at studenten gik tidligt til sengs, fordi han havde været i Valkyrien den foregående nat. Det havde den gamle dame udspioneret, og hun skulle ned og se til sin unge medlogerende. Studenten vågnede, og da han strakte hånden ud, fik han fat i nogle knogler. Han er i halvsøvne endnu og tænker på sit studium og siger halvhøjt: Det er ulna og radius, og skal til at føle noget nærmere på dem; men der er noget der holder igen. Hun haler, og han haler, og han slipper taget. Så vågnede studenten helt og hørte noget ligge og rode på gulvet, og da han tændte lampen, så han en gammel dame, der var så uanstændigt klædt på, at hun ikke en gang havde kød over knoglerne, ligge og kigge ind under sengen efter en kindtand.

Studenten blev ikke mere bange for det og skulle til at føle hende lidt nærmere på ribbenene. Så begyndte hun at skabe sig og klapre med skulderbladene og gøre alle de hokuspokus, som De nok ved et spøgelse plejer at diske op med. "Hold nu op med den, lille madam," sagde studenten, for han så straks, hun var en dame, på bækkenpartiet. "Mig kan De dog ikke intimidere. Sådan et gammelt, skørt stillads som De kan ikke gøre nogen verdens ting. Her har De sat et helt hus på den anden ende, og et barn kan jo vælte Dem sammen i en bunke, så De ikke kan kende Deres knogler fra hinanden. I gamle dage, ser De, så var vi mennesker bange for spøgelser endnu; men nu er vi kommet efter, at det ikke er andet end det rene humbug. Det er rent ud en svindlerforretning, som De driver der med nogle møre knogler, der ikke dur til andet end benmel. Fanden ta' mig, om jeg ikke havde lyst til at afrette Dem og fremvise Dem ude på Dyrehavsbakken som det dansende skelet."

Da skelettet hørte det, fik hun en pludselig lammelse i knæleddene af skræk og satte sig plat ned på sine ischia. Men inden hun så sig for, havde studenten vippet kraniet af hende, trillet det hen til kommoden og hældt et halvt fjerdingkar gule ærter i det. Han slog vand på og sagde: "Så, nu er den gamle krukke i 22 stykker inden 48 timer." Dernæst tog han sin spadserestok og jog den igennem hvirvelbuerne, hvor rygmarven havde siddet, og efter at have spiddet hende på den måde bandt han en snor om halen på hende og hejsede hende op under loftskrogen. Der hang hun lidt og spjættede med for- og bagben som en hovedløs frø; men hun var snart færdig. "Moralen er," sagde studenten, da han gik i seng igen og frydede sig over det pæne skelet, som han var kommet så billigt til, "at menneskene ikke skal være bange for spøgelserne, men spøgelserne for menneskene."

Næste dag satte han hende i et glasskab med et grønt gardin for og brugte hende til at manuducere over.

Kulsvieren

Kulsvieren boede oppe i bjergskoven. Hans hytte stod under en stor gran, og der var altid mørkt i den. Hvert efterår solgte han sit kul til bønderne, og hver måned hentede han en sæk mel og en sæk salt kød i landsbyen. Dernede led de ham ikke. De sagde, hans skæg var så langt, at når han ville kæmme det til den hellige påskefest, måtte han begynde palmesøndag. Hans hustru hed Edel og var ung.

Når kulsvieren sad ved milerne og åbnede og lukkede for trækket, tænkte han dertil sine egne tungsindige tanker. Så han ind i de røde emmer, tænkte han på Helvedes gloende lue, og hørte han nattevinden bryde de visne rør, skælvede han for onde ånder. Da grundede han over salighedens vilkår. Han sang og bad med høj røst for at værge sig mod det onde. Til sin hustru talte han lidet om de ting.

I bjergskoven er det ikke som i de store byer. Derinde taler menneskene, her taler vejret. Regnen har sin sang. Dråberne drypper fra kviste. Ned i skovsøen drypper de. Den grønne andemad åbner sig for et øjeblik i en kreds, så man ser det sorte vand, og slutter sig straks sammen igen. Og således kan regnen falde i dagevis. Stormen har en anden røst. Skoven gør oprør. Det knager og tuder, og grenene slår trodsige mod himlen. Da rejser Jehova sig fra sin skytrone og slynger sit lyn mod de genstridige. – Men stærkest taler stilheden. Stilheden i skoven, når de grønne firben løber mellem gøgeurterne, når fluerne står stille i luften, og nålene drysser sagte til jord. Da er et enligt menneske i den store skov, som var han ude i åben båd på det åbne hav. Sådan tænkte kulsvieren.

Hver kvæld kommer aftenbrisen og synger sit omkvæd til dagen. "Forbi, forbi!" siger aftenvinden. Da sidder kulsvieren på mosset udenfor hytten ved siden af sin unge kone og staver sig møjsommelig gennem den hellige skrift.

Kulsvieren er tung af nemme, han kan ikke tyde skriften, han har glemt sin børnelærdom og ved ikke, hvorledes den rettelig skal udlægges, og hans hustru Edel er ikke klogere end han. Heller ikke har han nogen studeret mand ved hånden, der forstår at fortolke de vanskelige steder i den rette ånd.

Og som kulsvieren staver med sin sorte finger på det gule blad, træffer han de ord om at våge og bede. Det passer til hans håndtering, synes han, og ved milen bryder han på tunge, knudrede bønner, indtil morgensolen træffer ham slumrende på den sortbrændte jord. Men endnu er han ikke sikker på sin sjæls frelse. Da faster han og tør ikke holde sig til sin hustru.

Og som kulsvieren staver med sin sorte finger på det gule blad, træffer han på de strenge ord om troen. Da tager han til at gruble og grunde med sin uøvede tanke; men han kan ikke udgrunde troens labyrinter og har ikke nogen studeret mand til at lægge ud og forklare.

Edel ler altid. "Se," siger Edel og ler, "hvor råkiddene danser over skovengen!" – "Snart kommer vinteren," siger kulsvieren. "Da vil ræven tage det ene kid, ulven det andet og kulden det tredje." Edel forstår ikke aftenvindens vise. Hun tror den siger: Dagen er leden. Gå til hvile! Sov, sov! Men aftenvinden siger: Forbi, forbi! Natten kommer! Våger og beder!

Det siger kulsvieren, og han taler med Edel om salighedens vilkår under de mørke skygger; men Edel forstår ikke hans tale, og hun ler. Da går kulsvieren fra hende og knuger sine hårde fingre sammen, mens han ser ind i gløderne. Thi nu har han fået en ny angst at bære på, at også Edel skal fortabes, det letsindige barn.

Men kulsvieren går ned til landsbyen og taler med en studeret mand, og doktoren indvier ham i alle troens stykker efter Athanasius og belærer ham om, hvad der er nødvendigt til salighed.

Kulsvieren går hjem, og han præker Athanasius for Edel; men hun forstår ikke hans tale, hun ryster på hovedet og ler. Da begynder han at forstå, at hun ikke opfylder salighedens vilkår, og at hun er skrevet i fortabelsens bog; thi hende fattes troen.

Og natten derefter ser han sit eget navn stå på hvide blade med guldskrift; men Edels navn står skrevet på sort grund i rød ild. Da taler han til hende i stor angst; men hun ryster på hovedet og forstår ham ikke.

Kulsvieren er blevet tosset, siger bønderne i landsbyen. Han kan ikke passe milen mer. Han tror, den er Helvedes ild, og at den Lede sidder over den. Han tør ikke gå udenfor hytten uden om dagen, for om natten råber stemmer efter ham.

Edel vogter milen om natten. Fra aftenrøden til morgenrøden passer hun trækket, at det ikke brænder for hurtigt, så kullene bliver sprøde. Hendes mand er syg. Han er ikke tosset, som bønderne siger; men han er syg i sind. Han tager ofte Edels hoved mellem sine hænder og siger til hende: Stakkels barn; men til andre tider forarges han over hendes tåbelighed, når hun ler.

Og det hændtes en vinter, at sneen blev liggende usædvanlig længe. Folk kunne ikke komme op i skoven, og kulsvieren havde ikke mad nok. Edel var glad og glad som altid; men kulsvieren så nok, hvad enden ville blive, og harmedes over hendes blindhed. Til sidst var der kun brød for en uge endnu. Så blev de begge magre og blege og lyttede efter hjælp; men der kom ingen. Så var der ikke mere brød i hytten, og da tog kulsvieren Edel i sine arme og ville bære hende ned til landsbyen, skønt han vidste, det var umuligt; men han kunne ikke tåle at tænke på, at hun skulle dø. Men Edel var den stærkeste til det sidste. Det blev hende, som ledte ham og ikke omvendt; han var nu til alders og svag. Til sidst kunne han ikke mere, og da var der endnu langt igen. Han bad hende redde sig selv, om hun kunne; men hun ville ikke, men lagde sig over ham med sit legeme for at beskytte ham mod kulden, og han kunne ikke en gang værge sig derfor. Sådan fandt bønderne dem ud på foråret.

Og da de kom i de dødes rige var der lutter mørke; men foran dem lå Paradisets land i en glorie. De gik med hinanden i hånden, og Edel gik stærkt til; men kulsvieren holdt igen, og nu sved atter den gamle angst i hans hjerte, stærkere end nogensinde før, og han harmedes ikke længere over Edel; men han led og græd over det stakkels barn, som gik så tillidsfuldt frem og ikke vidste af, at hun manglede troen.

Da slog et lyn ned for ham, og han så keruben svinge sit flammesværd foran Paradisets mur. Men Edel gik tappert frem, og han mente, hun slet ikke så keruben, men så lige ind i Paradiset. Og en rædsel overvældede ham. Knæene rystede under ham, og han blev varm og kold over hele legemet; thi han opdagede, han havde ganske forglemt sin Athanasius.

Da ville han sagte trække sin hånd ud at hendes og liste tilbage i mørket og lede efter troen; men hun holdt fast og råbte: "Her kommer jeg med min brudgom, og saligheden er i os begge," og da han ret så på hende, kunne han ikke længere drage sine øjne fra hendes ansigt; thi det strålede i en solglans, og han glemte alt andet over det syn, og han så ikke flammesværdet længere. Og da hørte han Paradisets fugle synge; men han så ikke andet end hendes ansigt, og om hans sjæl var frelst eller ej, derom spurgte han sig ikke; men han hørte blide toner, og hans blik druknede i hendes blik som i en sød drøm.

De tre rare gamle damer

De hedder tante Hanne, tante Julie og tante Frederikke. Jeg vil ikke nævne efternavnene, men De ved sikkert, hvem jeg mener.

De havde i sin tid lagt deres liv an på at gøre en mand lykkelig; men da mændene ikke ville lade sig gøre lykkelige, havde de uden fortrydelse resigneret og i stedet for indviet deres liv til at tjene til eksempel for den opvoksende ungdom og i det hele taget helliget sig til opdragelsen og moralen. De var alle tre damer af en fast, men blid karakter, foruden af en særdeles god familie.

Ungdommen er imidlertid ikke sådan at opdrage på, og de tre rare gamle damer havde mange uheld med sig.

En sølet dag i foråret gik de ned ad gaden, da lige foran dem et ungt menneske gled på flisen og faldt, så lang han var, i snavset, og der blev han liggende. De tre rare gamle damer stillede sig straks op omkring ham og tog fat. "Å, det stakkels unge menneske!" sagde tante Julie. "Han er vist besvimet, han er så bleg," sagde tante Hanne. "Kom her skal De se," sagde tante Frederikke og vinkede ad en del andre gamle damer, der lige stod ud af sporvognen. De prikkede til ham med deres paraplyer og forsøgte at hale ham op ved en krog i nakken. Derefter almindeligt kor: "Å, det stakkels unge menneske!" Da det unge menneske havde hørt det, rejste han sig op og bandede på, at han ville ikke lade sig ligge og gøre til nar – sådan udtrykte han sig – af nogle gamle skørhoveder.

Tante Julie havde en nevø, og tante Hanne en niece. Dem bestemte de sig til at gøre lykkelige ved at gifte dem med hinanden. De inviterede dem op til sig og bad så undskylde et øjeblik, at de gik ud og tog lampen med sig, og de to unge kunne høre dem slås om at få øret til nøglehullet, så såre de kom udenfor. Og en gang lukkede de dem inde på et tørreloft i tre timer og troede at gøre dem en tjeneste dermed, og så havde de ikke bestilt andet end at skændes hele tiden. De sendte dem også ud at spadsere og fulgte med dem i skjul bag træerne. Nå, enden på det blev, at han en dag beskyldte hende for at have sat de tre tanter ud efter ham, og hun svarede noget ubehageligt, og de blev først forlovede i påskeferien, da de tre tanter var rejst fra byen.

Så anskaffede de tre sig en plejesøn på aktier. De var nemlig fælles om ham, og han gik på omgang imellem dem. Den ene gav ham frokost, den anden middagsmad og den tredje aftensmad. Han fik den bedste opdragelse, som noget barn har fået, og der var ikke et øjeblik på dagen, hvor han ikke blev holdt til ilden og moralen. Han fik hovedtrækkene af katekismen ind hver aften, inden han gik til sengs; men han gjorde sine tre velgørerinder megen sorg. Først blev han totalafholdsmand og gjorde sig derved omtrent umulig i det gode selskab, og senere gik han rent i hundene, blev journalist og frihandelsmand og var således tabt for Himlen, for verden og for tanterne.

Efter dette besluttede de tre sig til ikke længere at arbejde i det små, men anvende deres evner på hele samfundets forbedring. Det var tante Hanne, der sagde det forløsende ord. Hun sagde: "Kære Julie og Frederikke! Vi vil hæve den lavere klasse af dens moralske nedværdigelse. Vi vil stifte en forening og kalde den "Foreningen til Moralens Fremme og den lavere

Klasses Oprejsning". Som sagt så gjort. Foreningen blev stiftet, og den fik straks uhyre vind i sejlene; thi den modtog kun medlemmer af den allerbedste familie, og titlen: Medlem af Foreningen for Moralens Fremme og den lavere Klasses Oprejsning var lige så god som etatsråd. Foreningen virkede på den måde, at hvert medlem fik et bestemt strøg af byen anvist til at inspicere, og hvor han der fandt tegn på moralsk nedværdigelse, f.eks. socialisme eller lignende, gjorde han indberetning til hovedkvarteret. Hovedkvarteret – det var de tre gamle damer – havde nu sine forbindelser i hele landet, og når så vedkommende moralsk sunkne menneske kom et sted hen og søgte plads eller bad om understøttelse, hed det: "Ja, men De er ikke af de værdige trængende."

På den måde fik moralen et mægtigt opsving i landet. Der blev indrettet et særegent departement i Kultusministeriet for moralens fremme, og i hovedkontoret sad de tre rare gamle damer og passede hver på en stor glasdør, så de så alle, der kom i departementet, og efterhånden blev det skik, at alle forfremmelser gik igennem Moraldepartementet.

Men når du kommer til det land, så pas på din mund, hvad du siger. Der sidder et sted tre rare gamle damer bag tre glasdøre.

Sådan kan det gå

Der var en gang en mand, og han havde tre sønner, Povel, Peter og Napoleon. De to ældste var flinke unge mænd, som folk er flest; men Napoleon var en syndig laban, der spillede mis med karlene og gjorde kis med pigerne. Det blev omsider faderen for broget, og han satte Napoleon ud på en Thingvalladamper og lod ham rejse. Så begyndte Napoleon at gå til bunds i Amerika, og der er langt til bunden derovre.

Imens døde faderen og efterlod gården til sine to sønner, som beholdt den sammen og drev den i fællesskab. Napoleon havde fået sin arvepart forlods.

Men en skøn dag dukkede Napoleon op i gården. Han græd først meget over sin faders død og bad så om 500 kr. Nu var Povel og Peter noget påholdende, og de svarede rask væk Nej. Ikke en rød øre fik han. Så bad han til sidst om nogle gamle klæder. Det syntes de ikke, de kunne nægte ham, og så gav de ham lov til at tage, hvad der hang i faderens klædeskab; de vidste, der var ikke meget tilbage. Napoleon ledte, men alt hvad han fandt, som han kunne bruge, var en gammel sort kjole og en gammel høj hat. Men så skete der noget mærkeligt. Der lød en røst fra skabet, som lignede på et hår den afdøde fars, og Napoleon kunne høre, han måtte være salig, for han bandede ikke, som han plejede, mens han levede. "Napoleon," sagde han. "Hør lidt. Pas vel på den kjole. I den venstre lomme er der underdanighed, og i den højre nedladenhed. Og hatten – smid aldrig den hat væk. Den er ikke til at have på hovedet som andre hatte, men bare til at tage af og på, og for hver gang du tager den af og derhos skraber ud med benene, bliver du kønnere i den persons øjne, du taler med."

Napoleon tog straks begge dele på, han havde ikke noget videre på kroppen i forvejen, og gik ud i gården til Peter. Straks da han så ham, tog han hatten af og skrabede, og Peter undrede sig over, hvor meget de klæder havde hjulpet på Napoleon. Så tog Napoleon ned i lommen efter underdanighed og begyndte at takke for klæderne. Han var da så glad og taknemmelig for dem og mere af den tønde. Derved blev Peter behagelig og højtidelig stemt, og i sin rørelse trak han sin portemonnæ op af lommen og gav ham en seddel en gang for alle, og da nu Napoleon takkede i de kønneste ord, ret som der kan stå i aviserne, og dertil tog til hatten og skrabede, kom Peter pludselig til at tænke på, at Povel skulle med vognen til staden, og der kunne Napoleon få lov at sidde op. Han kunne godt køre derned med vognen og sige, han måtte være med. Jo, Napoleon takkede og tog til hatten og skrabede. Så fik han en dram oven på købet, inden han kørte, og Peter hørte ham skrabe i vognen, da han kørte ud af gården.

Vel var Napoleon kommet ud af gården, så tog han ned i den højre lomme, hvor der var nedladenhed. Povel stod ved roerne, og da han så Napoleon komme kørende, syntes han, han aldrig havde set så fin en herre, og han begyndte længe forinden at tage til hatten, for han troede, det var den ny dyrlæge. Napoleon tog til hatten igen, skønt det skal en kusk egentlig slet ikke, han skal bare hilse med pisken, og sådan blev de ved, til Povel opdagede, hvem han havde for sig, og da var han nærved at tabe næse og mund. Men Napoleon sagde: "Hør, min gode Povel. Peter har bedt mig køre ind og besørge nogle ærinder i staden.

Så kan du få ro til dine roer." Povel stod og gloede på ham som en ko. "Far vel min gode Povel."

Så snart Napoleon kom til staden solgte han heste og vogn til en bondemand, gik så rundt og købte en stok med elfenbens håndtag, et merskumsrør med ravspids, handsker og visitkort og tog ind i det fineste hotel.

Da han havde spist til middag, ville han ud og vise sig på promenaden, og han kom ned ad trappen og var lutter elfenben og merskum, medens opvarteren stod og bukkede til begge sider, og lige da han kom ud på gaden, kom der en umådelig fin karet kørende med en ganske lille herre i, som var sådan pakket ind i lakajer, at han knap kunne røre sig. Her var noget for Napoleon at gøre, og han tog til at hilse og skrabe med megen elegance, idet han umærkeligt vendte hatten i hånden for ikke at slide på samme sted af skyggen. Den lille herre lod vognen holde og sagde: "Ih, er det Dem, hr. baron?" for han var nærsynet. Napoleon vidste ikke, hvordan han skulle titulere ham; men han gjorde sin regning efter lakajernes antal og sagde: "Nej, Deres Excellence." – "Nej, Deres Excellence," sagde han og bukkede, og hver gang han bukkede, bukkede alle opvarterne.

Nu traf det sig sådan, at den lille herre just kom fra slottet, hvor kongen havde skænket ham sin tillid og gjort ham til minister; men det var en hemmelighed endnu, og han blev derfor helt perpleks ved at høre sig kaldt excellence, og i sin befippelse bad han Napoleon se op til ham næste dags formiddag.

Napoleon fik excellencens adresse at vide af værten. Næste morgen gik han ud og købte forlorne guldmansketknapper og gik så op til ministerens palæ. Han så på tjenerne, så de sprang for ham; men da han kom ind til excellencen, forvandledes hans ansigt fra en tordensky til en sommersol, og han talte med dæmpet røst som i en kirke.

Så snart excellencen så ham, sagde han: "Men sig mig, hr. Hvor i al verden vidste De den store nyhed fra?" – "Undskyld mig, Deres Excellence," sagde Napoleon og tog et dybt greb i den rette lomme, "det er og må forblive min hemmelighed." Excellencen så på ham med et ubestemt indtryk af, at han måtte være sådan noget som dronningens elsker, og skulle til at sige noget, da der blev meldt en supplikant. Han så på kortet, sukkede og sagde: "Disse folks påtrængenhed er i høj grad generende." Napoleon var straks ved hånden: "Tillader Excellencen mig at affærdige dette menneske?" Da supplikanten kom ind, sad Napoleon i arbejdsstolen: "Behag at henvende Dem til mig." – "Hans Hansen, Neder Ørrum," læste han højt af kortet med en klang i "Neder", som var i sandhed skærende. "Altså, De ønsker." Hans Hansen fremstammede, at han måske kom til ulejlighed. "Nej, aldeles ikke," sagde Napoleon og rejste sig. "Hvis De for eksempel vil komme igen en anden gang, skal jeg altid være til Deres tjeneste. Far vel, far vel, far vel."

Men da Napoleon vendte sig om til excellensen, var han som et andet menneske, og excellencen var så henrykt, at han på stående fod tilbød ham pladsen som sin privatsekretær. Da skrabede Napoleon, til der blev en hvid plet på gulvet, hvor han stod.

Der var ikke mage til privatsekretær i hele staden. Rigtignok forstod han sig ikke spor på noget som helst; men det gjorde excellencen heller ikke. Men sådan en fremtræden som han havde. Napoleon havde blandt andet været kelner ovre i Amerika og havde derved erhvervet sig gode manerer og almindelig dannelse, og resten gjorde kjolen og den høje hat. Hver eftermiddag gik han ned på promenaden og tog hatten af og på i et væk for alle de fine folk, der kørte forbi i karet, og der blev virkelig lagt mærke til den elegante unge mand i højere kredse. Eller også lejede han sig selv en vogn og to lakajer og hilste og nikkede, så man troede, han var en udenlandsk prins, og han blev umådelig populær. Om aftenen sad han og lærte statskalenderen udenad.

På den vis avancerede han og blev første mand i et af departementerne, og man sagde anerkendende oppe i kontorerne, at det departement forstod at behandle folk, som de fortjente.

Det var de tider, da almuen begyndte at forlange at regnes for mennesker; men i stedet for til den ende at forlange oplysning, forlangte de, hvad man mindst skulle vente, nemlig brød, og uagtet det blev klart godtgjort på prent af en højærværdig, at dette forlangende udelukkende stammede fra begærlighed, afstod de dog ikke fra deres fordringer; men en vakker dag stillede de sig op udenfor slottet og tog sig til at vriste brosten op af torvet og slå dem igennem ruderne på en oprørsk og uforskammet måde. Kongen havde aldrig mærket noget til sit folk før, han tabte helt samlingen og begyndte at pakke sit tøj ind; men Napoleon, som jo var en stor mand ved hoffet, gik ind til kongen og spurgte, om han måtte bringe sagen i orden. Jo, den gamle konge græd og takkede mange gange, og så gik Napoleon ud på en altan, der vendte ud mod torvet.

Det første folket så ham, så begyndte de at kaste med brosten efter ham; men brostenene var for tunge og nåede ikke op, og han bare stod og smiskede, så hans ansigt var som bare smør og tog hatten af og på i et væk. Så begyndte folk at blive flove ved det, og de lod stenene ligge og gav sig til at huje og brøle op til ham. Han stod som før, bare endnu blidere, og hatten gik som en møllevinge i storm. Så syntes de, de havde aldrig før set så flink en mand, og det varede ikke længe, før de stod og råbte Hurra for ham; men Napoleon bare slog med hatten og smilede, og da de var færdige, begyndte han på en tale, der varede en time og tyve minutter og ikke var ved enden endnu – men så kom kavalleriet, som der var telegraferet efter, og det fløj ind på torvet i susende galop og huggede alle dem ned, det kunne overkomme, og jog resten ned i de kældere, hvor de hørte hjemme.

Nu havde Napoleon jo frelst fædrelandet og slået folket ned. Og kongen, hvad kunne han gøre andet end give ham sin datter til ægte? Rigtig nok var det en uægte datter, men det var et fint giftermål alligevel. Napoleon levede længe og var så godt som landets rigeste mand; thi han gjorde den største gæld i hele kongeriget, og når nogen af hans kreditorer kom op til ham, sagde han: "God dag, kære Hansen. Det glæder mig så sandelig at se Dem. Men tag Dem det nu ikke nær med de pengesager. Det har dog ikke noget at betyde for en mand som Dem. Kom hellere med ind og spis frokost. Så får De dog noget for pengene."

Men hele sit liv igennem gik Napoleon med den sorte kjole og den høje hat og pudsede dem blot op med balkam en gang imellem. Han var et mønster på dannelsens frugter; men når han tog kjolen at og kom i skjorteærmer, skal han undertiden have været grov imod sin kone.

Kandidaten

En kandidat var blevet træt af masker og ord. Han havde fået nok af damepræk og venneråd, og han længtes efter ensomhed.

Berlingske Morgenblad bragte i nogle dage følgende avertissement:

> **Ensomhed søges.**
>
> En teologisk kandidat ønsker ophold hos en udannet familie i en afsides egn, hvor han ikke bliver betragtet som medlem af familien. Billet mrkt. "Utopi".

Kandidaten fandt et tilfredsstillende ophold i et lille skovløberhus ude i en fredløs skov.

Fredskovene er ikke andet end lysthaver. Man må ud i den fredløse skov for at vide, hvad skov er. Der skygger store ege over lyse grønninger, hvor råkalven springer: men bagved hælder skæve aske sig mod hinanden, støder kronerne sammen og rasler for vinden. I mosen står ellene på tue, og imellem dem brunt vand og bregner. De sorte, vortede ellerødder kryber ud til siden som kravlende edderkopben. Om elletrunter snor den seje humle sig, rankerne skærer sig ind i stammerne og binder den ene sammen med den anden. Hele elleskoven er vævet i et stykke. Visne stammer med muldne rødder bæres endnu opret i de seje ranker. Det ligner en sammengroet mangroveskov med ånderødder stikkende op af det brune vand.

I søerne i elleskoven svømmer giftroden. Den har ikke noget fast ophold, men flyder i søen. Skærer man den op, ser den ud som en torpedobåd indeni med hule kamre, som bærer den oppe.

Honningsvampen huserer herude. Imellem bark og ved, hvor saften flyder op til bladene, skyder den sine lange blæksorte hyfer ud og suger træet ud som en bændelorm.

Grøfterne er groede til af tagrør som unge bambus og dunhammere som sukkerrør, de tunge grønne iriskapsler smælder mod hinanden, når vinden går i sivet. På hvide skærmkroner sidder grønne metalbiller så store som skarnbasser, og imellem dem flyver guldsmede med dybblå vinger som glødet stål.

Derude bygger den sorte stork – ikke på skovløberhusets tag, men i det højeste træ i skoven. Den knebrer heller ikke som sin tamme fætter på bøndertagene, men skriger op på sin flugt til og fra skovengen.

Kandidaten så på de store sortgule sommerfugle med perlemor under vingerne. De kendte ikke menneskene og frygtede ikke ondt. Derfor kunne han tage dem imellem to fingre, når de drak honning af de hvide skærme. Der var også en rød sommerfugl; men den var ikke født i skoven og var sky.

Og den teologiske kandidat kom til at tænke på det ord *ephata*. Se i skoven oplodes hans øren, og skæl faldt fra hans øjne, alt som han blev fortrolig med skovens liv. Han så de arbejdende myrers march hen ad myrevejen – det gik til takten: Stræv, stræv! Brug dagen! – og de legende myrers dans over tagrørenes kroner: Lev, lev! Flyv og sum! Han hørte regnormen æde i muldet. Bogfinken, som er den tammeste fugl i skoven, løb foran ham, hvor han gik, og muldvarpen stak den lyserøde snude op af sit hul ved aftenstid, så om sig med sine små betændte øjne og fik nogle ganske underlige forestillinger om den grønne verden. Han studerede på det, som bymenneskene kalder kryb og kalder grønt, der er tusinde forskellige liv deri, og han lærte alle lyde, farver og dufte at kende i skoven. Hans sjæl, som var forstemt af tomme ord, stemtes efter skovens ærlige tale, og han priste det gamle kinesiske ord: Gør dit hjerte lille.

Efter fjorten dages forlod bragte et hovedstadsblad følgende notits under rubrikken "Kendte navne":

> *Kandidat N. N. har taget sommerophold i Langeskoven, hvor han efter forlydende agter at udarbejde en kommentar til Galaterbrevet.*

Dernæst pumpede alle vennerne deres gangere og på deres rullende hjul førtes de hurtigt ud til skovløberhuset, hvortil de medbragte cognac, og hvor de forlangte varmt vand og sukker og kvægede kandidatens hjerte med toddy, bynyt og venskab. "O ja!" sagde kandidatens bedste ven: "N. N. er syg i sind, han trænger til kærlighed."

Men da de en dag kom derud og slog på klokken, hang der en plakat på døren med et "Bortrejst" og en pegende hånd, der så ud, som om den rakte næse.

Kandidaten var flyttet ud i et lille hus i sognet Blæsevind, et lille hus, der i afstand så ud som et legetøjshus med sine to vinduer og sin ene dør, så det syntes en smal sag at tage det op ved skorstenen og sætte det ned igen et andet sted. Uden om det var hede; men man kunne skelne de gamle agerfurer i lyngen, skønt ingen vidste, fra hvad tid de stammede, måske fra hedenold. Forbi det lille hus gik en vej, en af disse brede hedeveje med tredive spor kørt op i lyngen ved siden af hinanden. Tredive spor gik ved siden at hinanden; men kun én vogn kom sneglende hver dag med et forspand af to trevne stude. Det var en mælkevogn til Blæsevind Mejeri. Den bragte hver dag mælk og fødevarer ud til det lille hus.

Her boede kandidaten alene og sørgede for sig selv. I staden beskæftiger menneskene sig kun med ophøjede og alvorlige ting. Der optages sindene af forretninger og samfundsopgaver, og under de vigtige tanker og virksomheder summer det daglige livs lyde som en kedelig, dump tone, som øret overhører; men ude i det lille hus bliver hørelsen skarpere og opdager de daglige tings musik. Den skelner brøndspillets muntre knirken og vandets dybe skvulp. Der lærer man dørens tone at kende, når den synger på hængselet, og kunne skelne den imellem hundrede andre – lytter til urets stilfærdige tik og tak og fårekyllingens ufortrødne sang ved arnen.

Sprang han op om morgenen, slog en spand vand over hovedet og blæste til lyngen under kaffekedlen i den lille stue, var det med den samme fart og det lette hjerte, som han havde haft som dreng. Han hyppede kartofler med en alvor og spiste til middag med en andagt ved maden som i sine meget unge dage, og han frydede sig ved at mærke, hvorledes han glat væk glemte, hvad han havde lært på det ærværdige universitet. Om aftenen læste han gamle, hæderlige digtere, læste linjerne langsomt og flittigt, som de var skrevet i sin tid, og se, hans fantasi var atter den friske barnefantasi, som fyldte den lave stue med stærke farver og fulde toner.

Men nu kom sommerferien, da vandrende riddere drager fra kro til kro, og de kom anstigende med alpestokke og i skotsk kostyme under kommando af rejseagenter. De fotograferede det lille hus tilligemed kandidatens kartofler, og snart bragte et blad en artikel om eneboeren i Blæsevind. Turistforeningen lod nu opslå vejvisere med påskrift "Til eneboeren", og der begyndte at gå daglig diligence til Blæsevind. Samtidig satte kandidatens venner sig i bevægelse, og han fik tilbud af Carlsbergfondet om 300 kr. "til at fortsætte sine studier".

Da kandidaten en morgen så ud af sin dør, bemærkede han en gammel dame, som havde slået sig ned under en stor blå paraply og solgte kager, hesteøl og brystsukker, og da han kastede et blik ned ad vejen, opdagede han en stor skare, der rykkede frem mod ham og kagekonen. Han forhørte sig under den blå paraply og erfarede, at det var Vejle Kommuneskole, der gjorde en udflugt til eneboeren i Blæsevind. Derpå pakkede han sin kuffert, lukkede døren, hængte et papir på klinken med påskrift: "Man henvende sig til madam Ejlersen i Blæsevind", og smuttede ned ad højen til den ene side, samtidig med at attakken foretoges fra den anden.

Da madam Ejlersen i Blæsevind ikke vidste anden besked end, at lejen var betalt, var man i nogle dage uvidende om kandidatens skæbne, men da han viste sig igen, var det på Strøget i hovedstaden iført en vandringsfrakke med silkeopslag, som om han aldrig havde været eneboer i Blæsevind. Han besøgte regelmæssigt kirke, teater og Tivoli og opfyldte alle sine menneskepligter. Derfor tabte almenheden også interessen for ham, og den saga, der var begyndt at danne sig om hans person, blev ikke spundet videre. Kun den nærmere klikes deltagelse besværede ham noget; men efter at han havde skaffet sig foretræde hos en berømt psykiatriker og erhvervet sig for ti kroner psykiatriske fraser, betroede han deres visdom til de interesserede og afvæbnede dermed enhver.

"Det nytter ikke at søge ensomheden i skov eller på hede," sagde kandidaten til sin fortrolige. "Ville jeg tage morgenrødens vinger, ville jeg fly til det yderste hav, ville også der journalisterne finde mig og cyklerne spore mig op." Således talte kandidaten til sin eneste fortrolige, hans staldbroder i mange vandringer, hans sorte silkeparaply.

Dernæst tog han den under armen og vandrede sin daglige bodsvandring op og ned ad Strøget, idet han flittigt hilste med sin høje hat på de andre pilgrimme. Da han kom hjem stillede han paraplyen op ad en stol og tiltalte den således: "Trofaste gamle Petersen!" thi således havde han døbt sin staldbroder. "Du ved med mig, at menneskene er et meget talende folkefærd, som ikke kender stilhedens lærdomme. Men dette folkefærd er det aller snedigste og kan kun overlistes ved sine egne midler. Det nytter ikke at flygte fra det, som de kalder deres tale, men som du ved kun er et slags tagdryp; men man må trodse dem, ligesom du holder dig stik imod vind og regn. Den, som svarer frase med frase og bærer maske overfor maskerne, den, som spiller fjerbold med ord og tier med sine tanker, han kan bevare ensomheden midt i den store stad og se på menneskehavet, ligesom han så fra klitten på den oprørte sø. Han kan bevare sit hjerte rent og dulgt, og over larmen hører han stilhedens *ephata*."

Derefter satte kandidaten Petersen ud på gangen og gav sig til at drikke te i en stor måde, medens vognrummelen lød fra gaden, som havets brusen i klitterne for blæst.

Det ordner sig nok

Der var en gang en lille skrutrygget skrædder. Han havde ikke let for mælet, og derfor havde han vænnet sig til, når han stod og ikke vidste, hvad han skulle sige, at bruge de ord: Det ordner sig nok. Han havde en god ven, der var barbersvend og var et farligt jern til at snakke, hans tunge var som hans ragekniv, og han spåede ilde om alting; men der var en, han ikke kunne overbevise, for når skrædderen ikke kunne mere, sagde han bare: Det ordner sig fanneme nok.

Nu var skrædderen hemmeligt forlibt i en ung pige, der tjente for indepige hos Hans Madsen og hed Katrine. Det kom han for skade at tale om til barberen, og han tudede ham ørene fulde om, at sådan en krøbling som han aldrig kunne gøre sig håb om en køn pige; men skrædderen så bare romantisk ud og sagde: Det ordner sig fanneme nok. Så en dag hører barbersvenden af en at sine patienter, at Katrine har taget Hans Madsen selv, der var enkemand og sad godt i det. Han kommer i flyvende fart over til skrædderen, der sad og græd over Hans Madsens bryllupsbukser; men da han så barberen, pudsede han sin næse og sagde: Det ordner sig fanneme nok – og et par års tid efter sad han i en lille rede med en lille grim kone, der ikke vidste alt det gode, hun ville gøre ham.

Barbersvenden blev meget gudfrygtig senere hen, og da den lille skrædder en gang også skulle til at dø, gik han over til ham for at bringe ham trøst og formaning. Ved sengen sad den lille grimme kone og græd; men når skræderen så op på hende, nikkede hun og sagde: Det ordner sig nok; for det valgsprog havde hun fået efter ham.

Barbersvenden spurgte ham ud om de religiøse materier. Men den lille skrædder havde kun en tarvelig forstand og kunne ikke ret klare for sig med troens hovedstykker. Barbersvenden blev da heftigt bevæget i ånden og foreholdt ham, at han gik lige lukt ind i Helvede. Ja ja, sagde skrædderen, og barbersvenden kunne se på ham, hvad han tænkte; men han fik ikke tid til at sige mere, for imens døde han.

Barbersvenden døde da også en gang, og det var ganske, som han havde tænkt sig: Han kom op i Himlen, og da han så ned, sad skrædderen i Helvede. Så råbte han af alle kræfter derned: Kan du så se, skrædder! men da han lidt efter så derned, var det, som om skrædderen var fræk nok til at svare igen. Barbersvenden sætter hånden for øret og lytter. Sidder så ikke den lille skrædder dernede i Helvede og kukker op til ham: god dag! God dag! Det ordner sig fanneme nok.

Grobrian, Dumrian, Grimrian

Der var en gang tre brødre. Den ene var grov og klodset, den anden ualmindelig dum og tosset, og den tredje var grim og griset. "Grobrian!" råbte drengene efter dem på gaden. "Grimrian! Dumrian! Grobrian!"

Så besluttede de tre brødre sig til at gå til den kloge mand for at kureres for deres svagheder. Den kloge mand boede vesterude. Vesten for landsbyen ligger et land, som hedder Lyngen. Der ligger det over bakke og flade som en dyrehud og løber ud i takkede flige, hvorimellem markerne skærer sig ind. Som det går over bakkerne i knæk og folder, skifter dets lod ligesom fløjl, der ligger ujævnt. Lyngens lod er brun; men op af den vokser gule blomster, den som hedder arnica og skinner som en guldstjerne – den er god til lægedom – og højere end den nikker gyldenris med de små blomsterduske. Den kaldte Linné for *virgo aurea*. Det betyder: Skønjomfru med det gyldne hår. – Går vinden over heden, nikker gyldenris til gyldenris, hver fra sin lille tue i lyngen.

Der boede den kloge mand. Om sommeren bandt han simer og var tækkemand. Om vinteren flettede han sivsko. Han brændte hedetørv i bilæggeren, fordi han ikke havde klyne.

Derhen kom de tre brødre en aften, da solen var nede, og solrødmen lå over lyngen, og traf den kloge mand. "I må rettens hjælpe os for vor skade," sagde den ældste broder. "Jeg har den lyde, at jeg er en klods og en klunt, og de kalder mig Grobrian." – "Og jeg er grov ringe til at svare," sagde Dumrian. "I må makke mig klogere." – "Og jeg skulle gøres kønnere," klynkede

Grimrian. "Når jeg går på vejen, råber knægtene efter mig: 'Hvis er det sin møghak?'"

"Se!" sagde den kloge mand, "hvor her er stille, når solen går ned. Hver aften kommer en lærke. Den flyver over lyngen fra det ene ris til det andet og vandrer således igennem heden. Og det er det meste, der sker her om dagen. Herude er man ene, om sommeren i lyngen og om vinteren i sneen, og kun den lille hvide sti, I kom ad, går som en bro til landsbyen. Vil I lyde mit råd, så flyt herud på lyngen."

Dumrian hviskede til Grobrian: "Her er så kedeligt," og Grobrian sagde højt: "Her er så kedeligt."

"Her er ikke kedeligt," sagde den kloge mand. "Om vinteren bliver her tidligt mørkt, da skinner stjernerne gennem ruden, og jeg ser på dem og på skyerne, mens jeg fletter i mørket. Sommeren har ingen stjerner; men da kan man se på blomsterne i lyngen, både klokker og stjerner og kroner."

"Den som lever ene," sagde han, "med stjernerne og blomsterne i den store stilhed, han får stilhedens gode gave. Du," sagde han til Grobrian, "ville blive rolig og mild. Du, Dumrian, ville få jævne og simple tanker, når du lærte at forstå lyngens og skyernes sprog. Og du, Grimrian, når du spejlede dig i blomsterne og stjernerne, da ville dine øjne få en anderledes glans. Landsbyen ville kanske fremdeles kalde jer Grobrian, Dumrian, Grimrian; men I ville vide med jer selv, I var det ikke længer."

Dumrian så på Grobrian, og Grobrian sagde: "Men kender I ingen anden måde?" Den kloge mand svarede: "Der er et andet råd. Derved bliver I ikke anderledes; men I tager jer anderledes ud. Så skal I tage landevejen til den store stad, hvor folkene taler hurtigt. Du, Grobrian, skal gå i lære hos en balletmester, du Dumrian hos en kursusbestyrer, og Grimrian skal gå til skrædderen og barberen."

Da klarede de tre brødres ansigter op. De takkede meget for underretningen og gik ad staden til. Grobrian gik til balletten og blev afrettet til at bukke og gå sidst ud af døren. Grimrian fik den flotteste dragt og den nydeligste frisure, og Dumrian lærte et lille konversationsleksikon udenad, som hed "Almindelig Dannelse", og skønt det i begyndelsen faldt ham vanskeligt at springe i samtalen fra det ene bogstav til det andet, blev han snart bekendt for sin åndfulde konversation.

Og en dag som den kloge mand var gået ud til den nye landevej, som amtet har lagt midt igennem heden, da så han en karet fare forbi med kusk for og tjener bag og tre herrer midt i, som skinnede med kors og stjerner. Så tænkte den kloge mand: "Mons tro det skulle være Grobrian, Dumrian, Grimrian?"

For resten kan enhver nu finde deres navne i konversationsleksikonnet.

Eg og bøg

Egen er en gammel kæmpe. Ingen storm kan bøje dens ryg. Den strækker sine knudrede arme ud for storm og vejr. Den er helt forvreden af kraft. Kun lynet kan fælde den. Nedenunder den i jorden vokser dens stærke rødder som et spejlbillede af den selv.

En gang så egen ned. Da var der noget, der puslede ved hans fod. Der stod en lille pige, som allerede havde klædt sig i pinsedragt, mens egen endnu stod vinterbar. Det var den lille bøg. Hun bad ham beskedent om at måtte stå under hans krone.

Egen gav hende skytte og læ. Den strakte sine grene fra hinanden foroven, for at solen kunne skinne på den lille pige. Hun voksed op i hans arme, og det grønne bøgeløv klædte godt til den grå egestamme. Hun stod i hans favn som en datter hos sin fader, og hver sommer målte egen, hvor højt hun var vokset ham.

Men da hun var nået ham til brystet, var hun så ung og sød som en sytten års pige, og den gamle eg fattede elskov til hende og lod sine arme mødes om hendes liv. Da blev hendes vækst så yppig og svulmende, så egen følte sig som en ungersvend igen i hendes favntag.

Således stod egen, fast indesluttet mellem hendes barm og arme, og bøgen strakte sine grene mod himlen og til alle verdenshjørner i en tæt kuppel, så egen ikke kunne se solen længer.

Og der kom et forår, da var egen død; men den vår var bøgen så henrivende en enke, som hun aldrig havde været som brud. Fuglene sang sejrssang i dens kviste, og den bredte sin krone ud over hele skoven, og skovblomsterne måtte tage den til dronning.

Det er en meget gammel historie, og den er passeret her i landet. Af den grund er det, at krigerne sætter egeløv i hjelmen; men damerne stiller udsprungne bøgegrene foran spejlet.

Det fejreste træ i skoven

Forstkollegiet udsatte en præmie for det fejreste træ. Og træerne mødte på dagen. Den lille tykke pil kom med en buket havrestrå struttende i brystet og raslede med sølvbladene for dommernes øren. Den udenlandske poppel var blevet raget i dagens anledning, sådan som den ser ud hvert forår, når den bliver stynet, og havde smurt knopperne ind med 1 harpiksparfume. Asken havde travlt med at gnide sværten af sine knopper og kom for sent. Men ellers kom alle andre træer i skoven.

Dommerne kunne ikke blive enige. De vaklede mellem eg, bøg og birk. Til sidst bestemte de en ny konkurrence mellem de tre alene til næste år. Så kunne de pynte sig i mellemtiden.

Bøgen flyttede ud på Møen og slog rod på den hvide klint. Der stod den grå af stamme og grøn af krone og blev et sømærke for sejlerne. Primel og viol blomstrede ved dens fod, og drosselen fløjtede i dens top, skønt ingen kunne se fuglen; men øjet fortabte sig i løvet; at se op i alt det grønne var som et bad for øjnene.

Egen tog til Jylland og boede der i troldeskoven, hvor logen gror og gøgen galer. Den krummede stammen for vestenvinden, men knyttede sine grene og bed sig fast med rødderne. Over rynker og revner i barken hang den sit røde forårsløv ud.

Birken boede ved en af småsøerne i Grib Skov. Den så sit eget billede i vandet, men vidste ikke, at det var den selv, og så blev den så fin og rank for at tækkes det dejlige træ i vandet og hang ned over vandet med alle sine grene for at skjule det kære billede for alle onde øjne.

Der kom folk til hvert af de tre steder, og enhver sagde, at det, han havde set, var det dejligste af Danmark. Og de gode folk skændte på hinanden i aviserne. Der dannede sig tre patriotiske selskaber, der alle kaldte deres træ for det eneste ægte nationale træ og gjorde de andre til fædrelandsforrædere. Der blev en skrigen og en skrålen over hinanden for de tre træers skyld. Så kom de tre træer da sammen på et ensomt sted en pinsemorgen. Og da komiteen kørte derud i charabanc, var det nær kommet til håndgribeligheder imellem de tre partier.

Men da de kom derud, blev de ganske stille alle. Se blot. Egen og bøgen stod arm i arm og nede ved søen birken. Der var en drossel, der gyngede på dens kviste og fløjtede, og fra bøgen svarede dens mage.

Så tog kusken kasketten af og sagde: Herregud, hvor dog de tre træer står pænt sammen!

Elodea

Elodea hedder en vandplante med en lang skør stængel, som bladene sidder i etager op ad. Den stammer fra de store kanadiske søer. Hos den er der hanplanter og hunplanter, ligesom vi hos mennesket har mand og kvinde, og herover til Europa kom kun en lille skrøbelig gren af en hunplante. Den blev sat ud i en sø og voksede frodigt der. Af den lille gren kom en hel grøde i vandet. Og om foråret, når planterne sætter blomster med honning og duft, skød de små hunblomster op af søen og ventede på at befrugtes og føde. Fluerne bragte bud til og fra; men intet var det rette. Og da alle andre planter vuggede deres bær med moderstolthed, sad elodea med visnede blomster i skødet. Da blev hun grædefærdig af længsel, og ud over hele søen lod hun sine grene vokse. Stumper og stykker drev med bækken og ud i den store flod. De spurgte sig for i floden, om ingen havde set brudgommen. Nej ingen. Så voksede de og voksede, til floden blev grøn af dem. Gennem hele Evropas land voksede de, over alt hvor der var vand, og hvor der kun kom en knop hen, var der året efter en skov nede i vandet. Møllerne kaldte dem vandpest og klagede over, at floden strømmede med elodea og ikke med vand. Men i alle søer og rindende vande bredte de sig, og hvert forår strækker de blomsterne op af vandet og beruser sig i længsel; men længselen skuffes, og rankernes frodige skønhed forsmåes.

Og nu har elodea bestemt sig til at ville fylde verdenshavet for at nå over til sin fæstemand i Vesterled.

Mælkeurt

Mælkeurt hedder tre søstre, en rød, en hvid og en blå. De er klædt i frynsede kjoler af et udenlandsk snit og er også kommet fra et fremmed land. De har slet ingen slægtninge her til lands, og de danske blomster kan ikke lide dem.

De er alle tre trolovede til det fremmede land; men tiden går, og brudgommen kommer ikke over den salte sø. Derfor klæder den hvide sig i dødens dragt og ringer hver aften med klokkerne, et Ave ringer den for sin døde brudgoms sjæl. Den blå har klædt sig i violet silkekjole og ligner en gammel jomfru, som smører fingrene over med blæk og skriver vers om mandfolkenes troløshed. Men den røde hvisker ved sig selv: Jeg er trolovet, jeg er trolovet – og stirrer ud mod den kant, hvor solen kommer fra.

Alt er såre godt

Det var i rationalismens tid, da skulle alt gå efter orden og fornuft. Vorherre hørte så længe på, hvad hans præster prækede derom, til han blev rationalist selv og bestemte sig til at tage skeen i en anden hånd.

Fra den tid af lod han alle mennesker fødes så gamle, at de kunne tale, og drengene med skæg, at de straks kunne skelnes fra pigebørnene. Han bekendtgjorde også, at alle skulle gifte sig indenfor deres eget sogn, det år de blev myndige, og præsterne fik travlt hvert forår med at slå de unge folk sammen efter højde, vægt og hårfarve, sådan at de kunne passe godt til hinanden.

Så kaldte han også på sin overgartner Ariel og befalede ham at bringe naturen i en regelmæssig orden og lave skovens vildnis om til en pyntelig lysthave.

Hver fugl fik nu sin stærkasse at bo i. Træerne blev stillet i geled. Skoven blev inddelt i bede, og dyrene fik tilhold om at gå i gangene. Hver blomst fik sit bed anvist og fik sin uge af året til at blomstre i. Rådyrene blev sat på stald med udgangslov hver søndag, og ræven fik kort på at hente en hare tre gange om ugen hos vildthandleren.

Det gik alt sammen meget godt. Det var om efteråret, Ariel begyndte, og da var blomsterne meget glade ved at komme i bed, rådyret på stald, og ræven på pension. Men da nu foråret kom, vågnede den gamle Adam igen. Bedst som Ariel stod og klippede hække på Fyn, kom der bud fra Lolland, at vintergækken var kommet en måned for tidligt. Han rejste derned og lod skovle sne over den. Da han så kom op til Møen, stod krokus i fuldt flor, skønt det var der slet ingen mening i, frosten var i jorden endnu – og der var endog kommet en gul sommerfugl frem midt i marts måned. På samme tid frøs alle de fine blomster bort, han havde plantet ud på heden; men bedst som Ariel sled med at gøre arbejdet om, kom der et bud, som tvang ham til at rejse over hals og hoved. Anemonerne havde gjort oprør på Sjælland. Knopperne havde ligget og hvisket til hinanden under jorden hele vinteren. De havde før altid ført vårdansen op, og nu skulle de vente med at blomstre til efteråret. Og der kom de væltende i store hvide masser. Der var nogle, der var kridhvide, og andre med en svag rødme på kinderne. De kom i bataljoner. De tog skoven med storm. Det var, som om det sneede med anemoner. Til sidst besvimede Ariel.

Så lod han alting gå som det bedst kunne, og anemonerne holdt deres fakkeltog og sank ned i jorden igen. Så tændte skovmærkerne lys i deres kandelabre, og derpå faldt en tid, hvor hvide stjerneblomster filtrede sig sammen over skovbunden. Men over alt det hvide blev det grønne misundeligt, og det skød op så saftigt og friskt. Rådyrene drømte om det om natten og forspiste sig om dagen. Og en skønne nat lagde bøgeløvet loft over det hele, og ved den samme tid blev marken som en regnbue i et majmåneds flor. Men nu blev det først rent galt. Hyben og tjørn puffede hinanden ned ad gærdet. Måren gik alle stærekasserne efter. Ræven slog sig på rov igen. Fandens mælkebøtter, som Ariel havde landsforvist, bredte sig netop rigtigt i trængslen, og det græs, det græs trængte på alle vegne, ja det voksede oppe på husene og under armhulerne på de gamle piletræer.

Da Ariel havde set nok på det her, fløj han op til Vorherre og sagde, at der var ikke noget at stille op med den gamle syndige natur. Det eneste, der kunne hjælpe, var at udrydde det hele og skabe om igen. Vorherre satte sine briller på og så ned. Der hang brombærbuskene, som de selv gad, ned over gærdet, og firbenene smuttede mellem stenene. Indenfor gærdet stod den vilde hybenbusk så frisk og fin, som på den første dag, den blev skabt. Bierne sang omkring den, og Vorherre kom til at tænke på Edens have. Derinde sad en ung kvinde, og en mand hvilede sit hoved i hendes skød. Og Vorherre kom til at tænke på Edens have. Hendes hænder lå over hans øjne, og der hørtes intet uden biernes summen. Så vendte Vorherre sig til Ariel og sagde: Hør lille ven, lad det hellere gå, som det selv vil. Det er alt sammen såre godt.

Om "Krøniker og eventyr"

Forfatter: Ernesto Dalgas (1871-1899).
Første udgave: Ernesto Dalgas: *Krøniker og Æventyr*. Jydsk Forlags-Forretning, Aarhus 1896.
Denne udgave efter: Førsteudgaven.
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Marie Spartali Stillmann (1844-1927): *Love's Messenger* (1885).

ISBN 978-87-7628-433-6
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-686-7 (Ølstykke 2020).

© 2026 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk